

SỐ ĐẶC BIỆT GIỮA THÁNG 7

GIÁO DỤC VÀ THỜI ĐẠI

CƠ QUAN CỦA BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO - DIỄN ĐÀN TOÀN XÃ HỘI VÌ SỰ NGHIỆP GIÁO DỤC

www.giaoducthoidai.vn

Trụ cột đào tạo ngành công nghệ vi mạch

GIÁO DỤC VÀ THỜI ĐẠI

CƠ QUAN CỦA BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO - DIỄN ĐÀN TOÀN XÃ HỘI VỀ SỰ NGHIỆP GIÁO DỤC

Tòa soạn và Trị sự:
15 Hai Bà Trưng,
Q. Hoàn Kiếm, Hà Nội

{ ☎ } 024. 38251721
{ ☎ } 024. 39362287
{ ☎ } 024. 38241781
{ ✉ } baogdtd@gmail.com

Giấy phép xuất bản
số 479/GP-BTTTT
ngày 29/10/2020

SỐ THÁNG
2 số/tháng

29 x 42 cm

BÁO NGÀY

In cùng ngày tại: Hà Nội,
Đà Nẵng, TP Hồ Chí Minh.

PHÁT HÀNH - QUẢNG CÁO

{ ☎ } 088. 605 9988
{ ✉ } truyenhongsduan.gdtd@gmail.com

SỐ CHỦ NHẬT
1 số/tuần

20 x 28 cm

SỐ THỨ HAI
1 số/tuần

29 x 42 cm

BÁO ĐIỆN TỬ

www.giaoducthoidai.vn

SỐ TĂNG TRẠNG
1 số/tháng

29 x 42 cm

**CƠ QUAN THƯỜNG TRÚ
CÁC TỈNH PHÍA NAM**

322 Điện Biên Phủ,
Quận 10, TP Hồ Chí Minh

{ ☎ } 028. 38399638
{ ☎ } 028. 38344299

**VĂN PHÒNG LIÊN LẠC
TẠI CẦN THƠ**

41 Cách Mạng Tháng 8,
Q. Ninh Kiều, Cần Thơ

{ ☎ } 029. 23815411
{ ☎ } 029. 23815411

**VPĐD CÁC TỈNH
MIỀN TRUNG - TÂY NGUYÊN**

265B Hoàng Diệu,
Q. Hải Châu, Đà Nẵng

{ ☎ } 023. 63574323
{ ☎ } 023. 63572528

**VPĐD KHU VỰC
VIỆT BẮC**

21 Hùng Vương,
P. Trưng Vương,
Thái Nguyên

{ ☎ } 0913. 025.537

**VPĐD KHU VỰC
BẮC TRUNG BỘ**

2/5 Nguyễn Biểu,
TP Hà Tĩnh

{ ☎ } 091.329.4462
{ ✉ } btb.gdtd@gmail.com

**VPĐD KHU VỰC
TÂY BẮC**

30 Hoàng Công Chất,
P. Mường Thanh,
TP. Điện Biên Phủ

{ ☎ } 0914.830.171

GIÁO DỤC & THỜI ĐẠI

SỐ ĐẶC BIỆT GIỮA THÁNG 7
SỐ 168 RANGÀY 13/7/2024.

Tổng Biên tập:
TRIỆU NGỌC LÂM

Phó Tổng Biên tập:
**DƯƠNG THANH HƯƠNG
NGUYỄN ĐỨC TUÂN**

Trình bày:
TRẦN LƯƠNG

Tòa soạn và Trị sự:
15 Hai Bà Trưng, Q. Hoàn Kiếm, Hà Nội
ĐT: (024) 38251721; 39362287, 38241781.
Email: baogddtd@gmail.com
Quảng cáo - Phát hành ĐT: 0886059988.
Email: truyenhongduan.gdtd@gmail.com

Cơ quan thường trú phía Nam:
322 Điện Biên Phủ, Q.10, TP. Hồ Chí Minh.
ĐT: (028) 38399638;
Fax: (028) 38344299.

Văn phòng liên lạc tại Cần Thơ:
41 Cách Mạng Tháng 8,
Q. Ninh Kiều, TP. Cần Thơ.
ĐT&Fax: (0292)3815411.

**Văn phòng đại diện các tỉnh
Miền Trung - Tây Nguyên tại Đà Nẵng:**
265B Hoàng Diệu, Q. Hải Châu,
TP. Đà Nẵng. ĐT: (0236) 3574323.
Fax: (0236) 3572528
Email: baogddtdn@gmail.com

**Văn phòng đại diện khu vực Việt Bắc
tại Thái Nguyên:**
Số 21, đường Hùng Vương,
phường Trưng Vương, TP. Thái Nguyên.
ĐT: 0913 025 537

Văn phòng đại diện khu vực Bắc Trung Bộ:
Số 2/5, đường Nguyễn Biểu, TP. Hà Tĩnh
Email: btb.gdtd@gmail.com
ĐT: 0913294462

Văn phòng đại diện khu vực Tây Bắc:
Số 30, đường Hoàng Công Chất,
Phường Mường Thanh, TP. Điện Biên Phủ.
ĐT: 0914.830.171

Giấy phép xuất bản số:
479/GP-BTTTT ngày 29/10/2020.

In tại: Công ty CP In Công đoàn Việt Nam;
Công ty TNHH MTV In Quân đội 2 TP.HCM

Báo Giáo dục & Thời đại điện tử:
http://www.gdtd.vn;
Email: gdtdientu@gmail.com

ISSN 1859-2937.

ĐƯỜNG DÂY NÓNG:
0967335089

Giá: 30.000 đồng

Sinh viên Trường ĐH Anh Quốc Việt Nam.

Ảnh: NTCG

LTS: Theo báo cáo của Bộ GD&ĐT, trong giai đoạn 2018 - 2020, ngân sách Nhà nước chỉ cho giáo dục đại học đạt từ 0,25 - 0,27% GDP. Nhưng con số thực tế có thể thấp hơn, khoảng 0,18%. Mức chi trên thấp hơn rất nhiều so với các nước trong khu vực và thế giới. Do vậy, đại diện nhiều cơ sở giáo dục đại học đề xuất Nhà nước tăng mức chi cho giáo dục đại học lên 0,5% GDP nhằm đảm bảo chất lượng giáo dục đào tạo, đáp ứng nhu cầu thị trường. Còn theo khuyến nghị của Ngân hàng Thế giới, chúng ta cần tăng lên khoảng 0,8 - 1% GDP đầu tư cho giáo dục đại học cho đến năm 2030.

Bên cạnh đầu tư của Nhà nước, chuyên gia giáo dục cũng cho rằng, cần có giải pháp thu hút đầu tư tư nhân vào giáo dục đại học; tập trung tăng đầu tư cho nghiên cứu khoa học để thúc đẩy hoạt động này phát triển. Còn có cả những đề xuất về thay đổi cách phân bổ ngân sách cho giáo dục đại học (cấp phát theo đơn, danh mục cấp trọn gói) nhằm tạo điều kiện để các trường công được tự chủ hơn. Và điều quan trọng nhất là tạo cơ chế mở để các trường có thể huy động được nguồn lực từ xã hội. Hay nói cách khác là sử dụng nguồn lực của các doanh nghiệp để đào tạo nhân lực theo nhu cầu theo hướng phi lợi nhuận, giúp giảm gánh nặng cho ngân sách Nhà nước. Những vấn đề đặt ra được phản ánh trong Chuyên đề: "Đầu tư cho giáo dục đại học", từ trang 4 - 9 số báo này.

Kính mời độc giả đón đọc

GIÁO DỤC

■ **Rào cản từ chính sách**
Trang 4

■ **Hiểu sai về tự chủ**
Trang 5

■ **Loay hoay tìm nguồn thu**
Trang 7

■ **Kiến giải thu hút đầu tư nguồn lực**
Trang 8

■ **HỆ ĐÀO TẠO CAO ĐẲNG: Lời giải nào cho bài toán cơ quan quản lý?**
Trang 11

■ **Lấy bằng kỹ sư hay cử nhân?**
Trang 12

■ **Giúp trò chọn đúng và trúng tổ hợp lớp 10**
Trang 17

NGƯỜI VÀ VIỆC

■ **Những người thầy thâm lặng**
Trang 18

■ **NỮ SINH TRƯNG TUYỂN 4 TRƯỜNG CHUYÊN HÀNG ĐẦU HÀ NỘI: Thành công nhờ nỗ lực của bản thân**
Trang 19

DẠY VÀ HỌC

■ **CHỌN NGỮ LIỆU MÔN NGỮ VĂN TRONG NHÀ TRƯỜNG: Sáng tạo đi liền với cái đẹp**
Trang 22

VỀ MIỀN ĐẤT HỌC

■ **"Học để làm ma biết chữ"**
Trang 24

■ **Một thôn 6 vị đại khoa mức tiếng Kinh Bắc**
Trang 26

TỪ NHÀ ĐẾN TRƯỜNG

■ **Cảnh báo nguy cơ bùng phát bệnh dại**
Trang 32

KHOA HỌC - CÔNG NGHỆ

■ **Biến đất Mặt trăng thành vật liệu xây dựng**
Trang 41

3 Số đặc biệt giữa tháng 7

GIÁO DỤC VÀ THỜI ĐẠI

CƠ QUAN CỦA BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO - DIỄN ĐÀN TOÀN XÃ HỘI VỀ SỰ NGHIỆP GIÁO DỤC

Tòa soạn và Trị sự:
15 Hai Bà Trưng,
Q. Hoàn Kiếm, Hà Nội

{ ☎ } 024. 38251721
{ ☎ } 024. 39362287
{ ☎ } 024. 38241781
{ ✉ } baogdtd@gmail.com

Giấy phép xuất bản
số 479/GP-BTTTT
ngày 29/10/2020

SỐ THÁNG
2 số/tháng

29 x 42 cm

BÁO NGÀY

In cùng ngày tại: Hà Nội,
Đà Nẵng, TP Hồ Chí Minh.

PHÁT HÀNH - QUẢNG CÁO

{ ☎ } 088. 605 9988
{ ✉ } truyenhongsduan.gdtd@gmail.com

SỐ CHỦ NHẬT
1 số/tuần

20 x 28 cm

SỐ THỨ HAI
1 số/tuần

29 x 42 cm

BÁO ĐIỆN TỬ

www.giaoducthoidai.vn

SỐ TĂNG TRẠNG
1 số/tháng

29 x 42 cm

**CƠ QUAN THƯỜNG TRÚ
CÁC TỈNH PHÍA NAM**

322 Điện Biên Phủ,
Quận 10, TP Hồ Chí Minh

{ ☎ } 028. 38399638
{ ☎ } 028. 38344299

**VĂN PHÒNG LIÊN LẠC
TẠI CẦN THƠ**

41 Cách Mạng Tháng 8,
Q. Ninh Kiều, Cần Thơ

{ ☎ } 029. 23815411
{ ☎ } 029. 23815411

**VPĐD CÁC TỈNH
MIỀN TRUNG - TÂY NGUYÊN**

265B Hoàng Diệu,
Q. Hải Châu, Đà Nẵng

{ ☎ } 023. 63574323
{ ☎ } 023. 63572528

**VPĐD KHU VỰC
VIỆT BẮC**

21 Hùng Vương,
P. Trưng Vương,
Thái Nguyên

{ ☎ } 0913. 025.537

**VPĐD KHU VỰC
BẮC TRUNG BỘ**

2/5 Nguyễn Biểu,
TP Hà Tĩnh

{ ☎ } 091.329.4462
{ ✉ } btb.gdtd@gmail.com

**VPĐD KHU VỰC
TÂY BẮC**

30 Hoàng Công Chất,
P. Mường Thanh,
TP. Điện Biên Phủ

{ ☎ } 0914.830.171

Hiểu sai về tự chủ

■ QUỐC HẢI

Khi nói về tự chủ đại học, nhiều người chỉ nghĩ đến tự chủ tài chính, nhà trường phải tự lo nguồn thu để hoạt động và phát triển. Từ đó, tự chủ đại học bị đồng nghĩa với tự chủ tài chính.

Tự chủ là bị cắt ngân sách?

TS Lê Viết Khuyến - Phó Chủ tịch Hiệp hội Các trường đại học, cao đẳng Việt Nam cho hay, vấn đề tự chủ đại học ở mỗi nước có quan điểm khác nhau. Nhìn chung, quan niệm về tự chủ đại học là khi trường thể hiện đủ năng lực thì được quyền quyết định, chọn định hướng phát triển cho mình. Thông thường, tự chủ đại học chia ra tự chủ về tổ chức nhân sự, học thuật, tài chính. Theo đó, quyền tự chủ đại học ở mỗi nước sẽ do Nhà nước quy định, tùy theo khả năng thể hiện của các trường.

Tuy nhiên, ở Việt Nam có một số lưu ý đặc thù. Thứ nhất, xét về mặt pháp lý hiện chỉ mới có 23 trường đại học công lập được quyền thi điểm thực hiện tự chủ đại học (Nghị quyết số 77/NQ-CP năm 2014). Theo đó, những cơ sở giáo dục đại học công lập khi cam kết tự bảo đảm toàn bộ kinh phí hoạt động thì thường xuyên và chi đầu tư được thực hiện tự chủ, tự chịu trách nhiệm toàn diện. Các trường đại học còn lại vẫn hoạt động theo cơ chế chủ quản. Do đó trước khi triển khai đại trà tự chủ đại học, Chính phủ nên cho định kỳ đánh giá việc thi điểm đổi mới cơ chế hoạt động của 23 cơ sở GDDH công lập này.

Bên cạnh đó, mấy năm qua, Luật 34/2018/QH14 và Nghị định 99/2019/NĐ-CP cũng như chỉ đạo từ một số cơ quan quản lý làm cho các trường đại học và cả xã hội lầm tưởng rằng tất cả cơ sở GDDH đều được trao quyền tự chủ đầy đủ.

Điểm lưu ý thứ hai, theo ông Khuyến, đang có sự nhầm lẫn về việc Nhà nước phân cấp quản lý cho các trường. Trong đó, Bộ GD&ĐT đại diện cho Nhà nước, Chính phủ để có một số phân cấp cho các trường. Tuy nhiên, đây không phải là trao quyền tự chủ, mà là xu hướng “phân tập trung hóa” bởi không phải vấn đề nào các trường cũng phải có công văn gửi lên xin Bộ GD&ĐT.

Thí sinh tìm hiểu thông tin tuyển sinh tại Trường Đại học Kinh tế - Tài chính TP.HCM.

Ảnh: UEF

Điểm lưu ý thứ ba, đang có sự mặc cả mà điều này thể hiện ngay trong Nghị định 60/2021/NĐ-CP của Chính phủ đang áp dụng về tự chủ tài chính. Ở đây có sự nhầm lẫn giữa cái gọi là “tự túc về ngân sách, tài chính” với tự chủ của đại học. Tự chủ đại học là Nhà nước có trách nhiệm phân cấp, cấp ngân sách cho các trường công. Khi được cấp nguồn ngân sách, trường sẽ quyết định sử dụng ngân sách đó thế nào theo đúng quy định. Nếu sử dụng sai, cơ quan quản lý Nhà nước sẽ thông qua cơ chế thanh tra, kiểm tra và đưa ra chế tài.

“Trước đây, trước một quyết định nào đó, các trường sẽ đặt vấn đề Bộ GD&ĐT đã duyệt chưa? Bây giờ các trường sẽ quyết định, miễn là theo đúng quy định của pháp luật”, ông Khuyến dẫn chứng và nhấn mạnh các trường tự chủ thì tài chính vẫn được cấp. Cũng theo ông Khuyến, quan điểm của Hiệp hội Các trường đại học, cao đẳng Việt Nam là các trường thực hiện tự chủ tốt thì ngân sách Nhà nước phải tăng nhiều hơn, bởi rõ ràng các trường đang sử dụng tiền của Nhà nước hiệu quả. “Làm tốt mà bị cắt ngân sách là không hợp lý”, ông Khuyến khẳng định.

Tỷ lệ chi ngân sách Nhà nước cho giáo dục đại học ở Việt Nam giai đoạn 2018 - 2020 chỉ đạt 0,25% đến 0,27% GDP (chiếm từ 4,32% - 4,77% tổng ngân sách Nhà nước dự toán chi cho giáo dục và đào tạo). Thậm chí, năm 2020, dự toán ngân sách Nhà nước chi cho giáo dục đại học có tỷ trọng là 0,27% GDP nhưng thực chi chỉ có 0,18% GDP. Đặc biệt, từ năm 2018 đến năm 2020, tỷ lệ thực chi giảm từ 0,20% GDP (chiếm 4,27% ngân sách Nhà nước thực chi cho giáo dục và đào tạo) xuống còn 0,18% GDP (chiếm từ 4,06% ngân sách Nhà nước thực chi cho giáo dục và đào tạo).

và chịu trách nhiệm về quyết định đó”, ông Hoàn nói.

Cũng theo ông Hoàn, khi được tự chủ thì quyết định và trách nhiệm giải trình sẽ đi song song. Từ đó, cơ hội của các trường tự chủ sẽ tốt hơn. “Tự chủ là không mất cơ hội. Cơ hội đến rồi mà không tự quyết được thì sẽ vuột mất”, ông Hoàn khẳng định.

Tranh luận quanh quyền tự quyết

Bên cạnh việc tự chủ đại học bị đồng nghĩa với tự chủ tài chính, các chuyên gia giáo dục cũng có nhiều tranh luận quanh quyền tự quyết của hiệu trưởng. Tại báo cáo Thủ tướng về vấn đề Tự chủ đại học tại Việt Nam, TS Vũ Ngọc Hoàng - Chủ tịch Hiệp hội Các trường đại học, cao đẳng Việt Nam đề xuất, chưa nên thực hiện tự chủ đại học đồng thời ở các trường đại học công lập mà cần có lộ trình phù hợp. Không chạy theo số lượng, không nóng vội. Ngoài ra, ở Việt Nam, cơ sở giáo dục đại học rất đa dạng về chủ sở hữu, năng lực và đặc điểm. Vì vậy, Nhà nước cần có nhiều mức độ tự chủ cho các cơ sở giáo dục đại học khác nhau.

Đặc biệt, theo TS Vũ Ngọc Hoàng, quyền tự chủ của nhà trường chỉ có thể trao cho một tập thể lãnh đạo có trí tuệ (tức Hội đồng trường), không thể trao cho cá nhân hiệu trưởng. Do đó chỉ các trường đại học công lập được tự chủ mới thực sự cần có Hội đồng trường.

Trong khi đó, PGS.TS Nguyễn Xuân Hoàn - Hiệu trưởng Trường Đại học Công Thương TP.HCM cho rằng, tự chủ là để trường được tự quyết làm và nếu thất bại thì phải chịu trách nhiệm trước tập thể, xã hội. Đó là quyền quyết định cao và thuận lợi nhất. Vì vậy, càng áp lực cho người đứng đầu.

“Nếu trường không phát triển hay có vấn đề nào đó thì người đứng đầu hoàn toàn chịu trách nhiệm. Do đó, người đứng đầu phải tìm hướng đi đúng nhất. Đi tắt đón đầu nhưng đi làm sao phải đến sớm nhất với mục tiêu của mình và giảm chi phí tối thiểu vì khoản tiền này không phải “trên trời rơi xuống” mà tiền của cả tập thể làm ra. Khi Nhà nước giao quyền, người đứng đầu phải cân nhắc, quản lý sao cho việc chi đồng tiền mang lại hiệu quả tốt nhất”, ông Hoàn chia sẻ.

Rào cản từ chính sách

■ QUỐC NGŨ

Thời gian qua, giáo dục đại học được chú trọng đầu tư, góp phần quan trọng trong công tác đào tạo, phát triển nhà trường. Tuy nhiên, hoạt động này còn những khó khăn nhất định.

Phụ thuộc vào học phí

Trường ĐH Cần Thơ là trường đại học trọng điểm ở khu vực Đồng bằng sông Cửu Long. Thời gian qua, trường nhận được sự quan tâm đầu tư của các cấp, ngành, đặc biệt là Bộ GD&ĐT.

Từ năm 2020, nhà trường thực hiện lộ trình tự chủ mức 2 - tự chủ tài chính, tự đảm bảo kinh phí chi thường xuyên hoàn toàn và một phần tích lũy đầu tư phát triển. Trường cũng tự chủ về chuyên môn học thuật, công tác đào tạo đại học phát triển theo hướng đa ngành, lĩnh vực. Năng lực nghiên cứu khoa học của trường ổn định và ngày được nâng cao. Qua từng năm, số lượng đề tài nghiên cứu các cấp tăng, đặc biệt nhiệm vụ nghiên cứu khoa học cấp Nhà nước tăng đáng kể. Nhà trường tiếp cận được quỹ nghiên cứu khoa học của doanh nghiệp. Hoạt động tư vấn, chuyển giao công nghệ, tham gia các sự kiện khoa học và công nghệ phát triển.

Tuy nhiên, theo GS.TS Hà Thanh Toàn - nguyên Hiệu trưởng Trường ĐH Cần Thơ, vấn đề lớn nhất của trường là tự chủ tài chính còn lệ thuộc nhiều vào nguồn thu học phí. Đơn cử như đại dịch Covid-19, trong năm 2020 và 2021 nhà trường duy trì mức học phí của năm 2019, nguồn thu chưa thể đáp ứng các yêu cầu tự chủ thực hiện từ năm 2020. Hoạt động dịch vụ toàn trường trong thời gian này gần như tạm ngưng, không tiếp đón đoàn quốc tế, không triển khai đề tài nghiên cứu... nên gặp nhiều khó khăn.

GS Hà Thanh Toàn nhận định, trong bối cảnh hiện nay việc thực hiện tự chủ tài chính ở các trường đại học chưa đồng bộ. Chính phủ giao quyền tự chủ về các trường, nhưng nhiều văn bản quy định pháp luật làm cho tự chủ không thể triển khai thuận lợi, thống nhất.

Ví dụ như Cục Thuế TP Cần Thơ đã ban hành Quyết định 41/QĐ-CT ngày 18/1/2021 về việc công bố công khai kết luận thanh tra thuế giai đoạn 2017 - 2019. Theo kết luận, Trường ĐH Cần Thơ phải thực hiện nộp thuế

Sinh viên Trường ĐH Kiên Giang trong giờ thực hành tại phòng thí nghiệm.

Ảnh: Q. Ngữ

“ Đầu tư cơ bản ban đầu, cơ chế chính sách phù hợp, kết nối giữa các bộ, ngành Trung ương và địa phương, hợp tác trong và ngoài nước, giữa trường đại học với nhau... sẽ tạo cơ chế đảm bảo tự chủ của các trường đại học ở Việt Nam, từ đó hội nhập cùng xu hướng tự chủ của trường đại học hàng đầu thế giới.

GS.TS HÀ THANH TOÀN

thu nhập doanh nghiệp bổ sung 2% trên doanh thu các khoản thu học phí (chính quy và ngoài chính quy); trong khi đó hầu hết trường đại học trên cả nước không đóng khoản thuế này. Trường đã kiến nghị Chính phủ sớm điều chỉnh các quy định của pháp luật để đồng bộ; cần có khái niệm riêng cho lĩnh vực giáo dục - đào tạo vì đây là “đơn vị sự nghiệp công lập đặc thù”, nếu gộp chung khái niệm “đơn vị sự nghiệp công lập” thì các văn bản quy định chung còn nhiều vướng mắc.

Một ví dụ khác, Luật Ngân sách Nhà nước, Luật Viên chức không cho phép trường trả gấp 3 lần lương quy định. Trong khi đó, nền kinh tế đất nước phát triển, nhiều doanh nghiệp lớn đến và thu hút nguồn nhân lực của trường bằng cách trả lương cao. Do đó, việc giữ chân đội ngũ cán bộ có trình độ của trường cũng là vấn đề khó khăn nếu tiếp tục trả lương theo quy định Luật Viên chức.

Trong giai đoạn phát triển mới, Trường ĐH Cần Thơ còn nhiều vấn đề cần khắc phục như: Cơ cấu tổ chức bộ máy lớn, nguồn ngân sách hạn chế, quản lý hành chính chưa linh hoạt, chưa tạo được tính tự chủ, tự chịu trách nhiệm của các đơn vị... Trong

nhiệm kỳ 2020 - 2025, trường tập trung mục tiêu phát triển theo hướng đa ngành, lĩnh vực, trong đó đa dạng hóa nguồn thu, phần đầu để ngân sách của trường đến cuối năm 2025 đạt 1.000 tỷ đồng.

Thiếu kết nối

Tại Tọa đàm: “Điều hành của Hội đồng trường trong cơ sở giáo dục đại học, thực tiễn và kinh nghiệm” tổ chức gần đây, PGS.TS.BS Nguyễn Minh Phương - Chủ tịch Hội đồng trường Trường ĐH Y Dược Cần Thơ cho biết: Về đầu tư, Bộ GD&ĐT, Bộ Nội vụ, Bộ Tài chính hiện chưa thống nhất điều chỉnh cho phù hợp với Luật Giáo dục đại học sửa đổi và Luật Đầu tư công, nên cơ sở giáo dục đại học khó thực thi khi thực hiện hoạt động về đầu tư.

Về tài chính, năng lực quản trị đại học của nhiều trường chưa đáp ứng yêu cầu đặt ra, đặc biệt là cơ chế đảm bảo tính công khai, minh bạch cũng như nâng cao trách nhiệm giải trình xã hội chưa hiệu quả. Đầu tư công còn chậm, kéo dài, hạn chế trong hoạt động thanh tra, kiểm toán, kiểm toán độc lập...

Trường ĐH Y Dược Cần Thơ đang chuyển sang thí điểm cơ chế tự chủ đại học, đảm bảo toàn bộ kinh phí hoạt động chi thường xuyên và chi đầu tư. Nguồn kinh phí hoạt động của trường chủ yếu từ nguồn thu học phí. Hành lang pháp lý hướng dẫn thực hiện cơ chế tự chủ chưa đầy đủ nên trường gặp nhiều khó khăn trong việc tổ chức các hoạt động của trường đại học tự chủ...

Theo đánh giá của Bộ Y tế, Trường ĐH Y Dược Cần Thơ là trường đại học y được trọng điểm của vùng, đào tạo nhân lực y tế cho Đồng bằng sông Cửu Long. Tuy nhiên, trường vẫn đối diện với một số bất cập trong thực hiện tự chủ đại học; số lượng giảng viên có học hàm, học vị (giáo sư, phó giáo sư, tiến sĩ) còn hạn chế, chưa thu hút được nhiều chuyên gia giỏi trong và ngoài nước; chưa hoàn tất các hạng mục đầu tư xây dựng trường giai đoạn 2; kinh phí các hạng mục đầu tư lớn như phát triển đội ngũ nhân lực, cơ sở vật chất, hội nhập quốc tế còn giới hạn...

Trao đổi về vấn đề đầu tư cho giáo dục đại học, GS.TS Hà Thanh Toàn - nguyên Hiệu trưởng Trường ĐH Cần Thơ cho biết thêm: Từ kinh nghiệm phát triển giáo dục đại học của các nước trên thế giới cho thấy, cần có chính sách hỗ trợ trường đại học bằng cách đầu tư cơ sở vật chất ban đầu. Trên cơ sở đó, các trường phát huy quyền tự chủ, tự chịu trách nhiệm trước xã hội để đảm bảo hoạt động thường xuyên.

Loay hoay tìm nguồn thu

■ HÀNGUYỄN

Ngoài học phí, các cơ sở giáo dục đại học có nhiều giải pháp để tăng nguồn thu như: Chuyển giao khoa học công nghệ, phát triển mô hình doanh nghiệp trong trường học, tài trợ từ doanh nghiệp... Tuy nhiên, các nguồn thu này chiếm tỷ trọng không đáng kể và thiếu tính bền vững.

Khơi thông nguồn lực ngoài ngân sách

Năm 2023, Trường ĐH Bách khoa, ĐH Đà Nẵng thực hiện tự chủ chỉ thường xuyên. Nhà trường xác định hợp tác quốc tế và nghiên cứu – chuyển giao khoa học công nghệ là hướng chủ đạo để tăng cường năng lực tài chính. Trong năm đầu tiên thực hiện tự chủ, tổng nguồn thu từ nghiên cứu khoa học và chuyển giao công nghệ của nhà trường gần 42 tỷ đồng, chưa tính từ nguồn hợp tác quốc tế.

Cũng là cơ sở giáo dục đại học thực hiện tự chủ từ sớm, Trường ĐH Kinh tế, ĐH Đà Nẵng có chiến lược duy trì nguồn thu từ nghiên cứu khoa học và chuyển giao công nghệ, tham vấn xã hội và phản biện chính sách. Nhà trường thực hiện tốt việc kế hoạch hóa hoạt động khoa học và công nghệ. Phân cấp rõ ràng và cụ thể công tác khoa học và công nghệ giữa trường và các khoa chuyên môn; đẩy mạnh hoạt động chuyển đổi số trong quản lý khoa học và công nghệ: Phần mềm quản lý khoa học dần tích hợp và hoàn thiện với hệ thống thi đua - khen thưởng, quản trị Tập chí Khoa học Kinh tế 100% trực tuyến. Nguồn thu từ nghiên cứu khoa học và chuyển giao công nghệ năm 2023 của Trường ĐH Kinh tế, ĐH Đà Nẵng đạt khoảng 10 tỷ đồng.

Tương tự, Trường ĐH Sư phạm Kỹ thuật, ĐH Đà Nẵng đã ký hợp đồng triển khai nhiệm vụ khoa học công nghệ cấp quốc gia với Bộ Khoa học và Công nghệ triển khai đề tài “Nghiên cứu, xây dựng hệ thống hỗ trợ quản lý giao thông đô thị thông minh sử dụng công nghệ bản đồ số”. Đây là nhiệm vụ thuộc chương trình khoa học và công nghệ cấp quốc gia giai đoạn đến năm 2030 do PGS.TS Phan Cao Thọ làm chủ nhiệm đề tài. Kinh phí thực hiện là 8,1 tỷ đồng. Đến tháng 3/2024, nhóm nghiên cứu đã

Robot hàn do Công ty Cổ phần Tập đoàn Trường Hải tài trợ cho phòng thí nghiệm hàn, Trường ĐH Bách khoa, ĐH Đà Nẵng. Ảnh: PV

có demo những sản phẩm đạt được trên nền bản đồ 4D và ứng dụng trên điện thoại của đề tài.

Chỉ tính riêng năm học 2022 – 2023, nguồn thu từ chuyển giao, ứng dụng kết quả, sản phẩm nghiên cứu cho các địa phương, doanh nghiệp và phục vụ cộng đồng của toàn ĐH Đà Nẵng đạt khoảng 70 tỷ đồng.

PGS.TS Nguyễn Ngọc Vũ - Giám đốc ĐH Đà Nẵng cho biết: “Thông qua hợp tác quốc tế, ĐH Đà Nẵng đã tranh thủ nguồn lực đầu tư tăng cường cơ sở vật chất và nâng cao năng lực quản trị đại học. Trong 10 năm qua, ĐH Đà Nẵng nhận tài trợ/hỗ trợ từ các tổ chức quốc tế hàng chục triệu USD để đầu tư tăng cường cơ sở vật chất, năng lực nghiên cứu và quản trị đại học thông qua các dự án lớn”.

Điển hình như Trường ĐH Sư phạm Kỹ thuật, ĐH Đà Nẵng đã nhận được nhiều đầu tư nguồn lực từ phía doanh nghiệp. Qua đó, rút ngắn khoảng cách giữa đào tạo và tuyển dụng. Chỉ tính riêng năm 2023, đơn vị tiếp nhận nhiều thiết bị, linh kiện hiện đại từ các doanh nghiệp. Đơn cử như Công ty TNHH Kỹ thuật Công nghệ Điện tử động Biển Đông (ESTEC) tặng

cho nhà trường 4 bộ demo KIT PLC Siemens Simatic S7-1200 để sử dụng trong công tác đào tạo ngành Tự động hóa. Công ty Cổ phần Tập đoàn Trường Hải (THACO) tài trợ 2 động cơ mô hình và 5 động cơ để sinh viên thực hành trực tiếp, tiếp cận gần hơn với công nghệ ô tô. Công ty Cổ phần Công nghiệp chính xác Việt Nam tặng Robot TA-1400-GII phục vụ công tác giảng dạy, nghiên cứu khoa học và phát triển công nghệ...

Chưa rõ vai trò của “bà đỡ”

ĐH Đà Nẵng chỉ là số ít đơn vị có nguồn thu bền vững từ nghiên cứu khoa học, chuyển giao công nghệ và hợp tác doanh nghiệp. Phần lớn cơ sở GDDH còn lại, nguồn thu vẫn chủ yếu dựa vào học phí với tỷ lệ lên tới 80 - 90%. Nguồn thu từ hoạt động nghiên cứu khoa học và chuyển giao công nghệ, hợp tác với các doanh nghiệp, nguồn tài trợ từ bên ngoài, các tổ chức, cá nhân còn thấp và không có tính ổn định. Như Trường ĐH Duy Tân, nguồn thu từ nghiên cứu khoa học và chuyển giao công nghệ năm học 2020 – 2021 là 9,62 tỷ

đồng. Nhưng từ năm 2021 trở đi, nguồn thu này giảm hẳn, chỉ còn 1,5 tỷ đồng. Nguồn thu của Trường ĐH Kỹ thuật Công nghiệp Thái Nguyên (ĐH Thái Nguyên) từ nghiên cứu khoa học và chuyển giao công nghệ chỉ đạt 2,4 tỷ đồng trong năm học 2023 – 2024 trong tổng số 123,7 tỷ đồng của nhà trường.

Để tăng nguồn thu cho các trường đại học trong bối cảnh thực hiện tự chủ, theo PGS.TS Nguyễn Ngọc Vũ, cần khơi thông các nguồn lực ngoài ngân sách Nhà nước cho giáo dục đại học. Nhà nước với vai trò “bà đỡ” khuyến khích, tạo điều kiện đẩy mạnh hợp tác để doanh nghiệp tham gia vào quá trình đào tạo, hỗ trợ nguồn lực tài chính, cơ sở vật chất góp phần nâng cao chất lượng đào tạo là hết sức quan trọng. Muốn vậy, Chính phủ cần bổ sung, hoàn thiện, ban hành các chính sách về thuế, đất... khuyến khích doanh nghiệp chú trọng tiết kiệm dành nguồn đầu tư mà “điểm đến” là hỗ trợ, đóng góp cho các trường đại học.

PGS.TS Võ Văn Minh - Hiệu trưởng Trường ĐH Sư phạm, ĐH Đà Nẵng cho rằng, để huy động nguồn lực tài chính cho giáo dục đại học thì đầu tư công và cơ chế đặt hàng từ Nhà nước đối với các đại học phải được Chính phủ xác định rõ ràng và có cơ chế giám sát từ Quốc hội. Cần có cơ cấu tài chính phù hợp đối với đầu tư công trong lĩnh vực giáo dục đại học; xác định rõ tỷ lệ ngân sách đủ lớn cho giáo dục đại học để thúc đẩy phát triển khoa học công nghệ và đào tạo nhân tài.

Hiệu trưởng Trường ĐH Sư phạm, ĐH Đà Nẵng đề xuất: “Lĩnh vực sáng chế và sáng tạo cần được khuyến khích và ưu tiên giảm thuế cho doanh nghiệp có đầu tư và sử dụng kết quả từ các công trình phát minh, sáng chế; thúc đẩy khởi nghiệp từ đội mới sáng tạo. Cần nhấn mạnh đến hoạt động đầu tư và tài trợ cho nghiên cứu ở các trường đại học, nhất là nghiên cứu có tính ứng dụng, phát triển công nghệ, giải pháp mới. Khi có chính sách cụ thể sẽ thúc đẩy các doanh nghiệp có trách nhiệm với sự phát triển trường học”.

Đồng thời có chính sách hạn chế, nghiêm cấm hoạt động sản xuất, kinh doanh sử dụng công nghệ lạc hậu... Một khi chúng ta quyết tâm như vậy thì mới thúc đẩy phát triển đại học và xã hội lành mạnh hơn, hàm lượng tri thức kết tinh trong hàng hóa, sản phẩm cũng cao hơn, xã hội phát triển văn minh, hiện đại hơn.

“ Trong điều kiện cơ sở vật chất các trường đại học còn thiếu và khó bắt kịp với sự thay đổi nhanh chóng của công nghệ thì sự hỗ trợ của doanh nghiệp giúp ích rất nhiều cho công tác giảng dạy của giảng viên trong trường. Sinh viên có cơ hội tiếp cận và nâng cao kỹ năng thực hành với nhiều trang thiết bị hiện đại. Đây là điều cần thiết đối với đào tạo nguồn nhân lực chất lượng cao.

PGS.TS PHAN CAO THỌ
(Hiệu trưởng Trường ĐH Sư phạm Kỹ thuật, ĐH Đà Nẵng)

Khó cả nhân tài, vật lực

■ HẢI QUỐC

Để tiến xa hơn trên lộ trình tự chủ, các trường đại học cần được gia tăng nguồn lực. Gia tăng nguồn lực không chỉ là vấn đề tài chính mà cả cơ sở vật chất, phòng thí nghiệm, thu hút nguồn nhân lực giỏi..., đặc biệt khi Bộ GD&ĐT ban hành Thông tư số 01/2024/TT-BGDĐT về Chuẩn cơ sở giáo dục đại học.

Khó về đất

Trường Đại học Công Thương TPHCM hiện chưa đạt tiêu chí “diện tích đất tính bình quân trên một người học chính quy quy đổi theo trình độ và lĩnh vực đào tạo không nhỏ hơn 25 m²” và “ít nhất 70% giảng viên toàn thời gian được bố trí chỗ làm việc riêng biệt”. Hiện, diện tích đất của trường mới đạt 12,5 m²/sinh viên; chỗ làm việc riêng của giảng viên cũng chưa đạt tỷ lệ trên theo yêu cầu. Tương tự, Trường Đại học Công nghiệp TPHCM chưa đạt tiêu chí về diện tích đất, dù tổng diện tích các cơ sở đào tạo và phân hiệu hiện có trên 40ha.

Nhiều trường đại học khác tại TPHCM đang có diện tích đất/sinh viên thấp hơn nhiều so với quy định Chuẩn cơ sở giáo dục đại học đặt ra. Chẳng hạn, Trường Đại học Kinh tế - Luật (Đại học Quốc gia TPHCM) đạt tỷ lệ 16,01 m²/sinh viên; Trường Đại học Văn hóa TPHCM 10,57 m²/sinh viên; Trường Đại học Ngân hàng TPHCM 7,01 m²/sinh viên; Trường Đại học Hoa Sen 1,4 m² đất/sinh viên...

Ngoài tiêu chí về cơ sở vật chất thì tỷ lệ giảng viên toàn thời gian có trình độ tiến sĩ khiến nhiều trường đại học lo lắng. Bởi, “tỷ lệ không thấp hơn 40% và từ năm 2023, không thấp hơn 50% với cơ sở giáo dục có đào tạo tiến sĩ” không dễ thực hiện. Điều này được thể hiện ở nhiều trường đại học lớn, tỷ lệ chưa đạt yêu cầu, như: Trường Đại học Công nghệ Thông tin (Đại học Quốc gia TPHCM) có tỷ lệ giảng viên toàn thời gian trình độ tiến sĩ chiếm 30,04% (năm học 2022 - 2023); Trường Đại học Công nghiệp TPHCM mới đạt 33,5%... Vì vậy, một số trường đề xuất tỷ lệ này áp dụng theo từng ngành/nhóm ngành, không nên tính chung trên toàn trường.

Về đất đai, PGS.TS Nguyễn Xuân

Sinh viên Trường Đại học Công nghệ TPHCM trong giờ thực hành.

Ảnh: HUTECH

Hoàn - Hiệu trưởng Trường Đại học Công Thương TPHCM cho rằng, vấn đề này nằm ngoài tầm tay của trường. Nhà trường mong muốn được UBND TPHCM hỗ trợ những khu vực lân cận có khoảng đất nào cho giáo dục thì cấp để trường đầu tư cơ sở vật chất, đáp ứng chuẩn theo Thông tư 01/2024 của Bộ GD&ĐT về Chuẩn cơ sở vật chất, giảng đường...

Tự nâng cao “thế và lực”

Nói về khó khăn của các trường trong triển khai tăng cường nguồn lực, TS Lê Trường Tùng - Chủ tịch Hội đồng trường Trường Đại học FPT cho hay, có 2 khó khăn lớn để triển khai mục tiêu này, trong đó khó nhất là tăng cường nhưng không làm tăng chi phí cho người học. Cái khó thứ 2 là phải xác định trọng điểm, phải có lộ trình vì không thể trong thời gian ngắn đáp ứng được tất cả tiêu chí theo Thông tư số 01/2024/TT-BGDĐT về Chuẩn cơ sở giáo dục đại học.

Chia sẻ kinh nghiệm đa dạng hóa nguồn thu, theo PGS.TS Nguyễn Xuân Hoàn, trường nào cũng muốn điều

này, nhưng thực tế có đủ “thế và lực”, điều kiện để triển khai hay không là điều đáng bàn. Ví dụ, để đa dạng hóa nguồn thu về khoa học công nghệ nhưng lực không có, đội ngũ cán bộ làm khoa học công nghệ không có, giảng viên có trình độ cao ít... thì sao làm được? Hoặc khi trường có đội ngũ chuyên gia tốt, giảng viên cao cấp... mới cung cấp chuyên gia cho các doanh nghiệp để chuyển giao dự án, công nghệ, từ đó có thêm nguồn thu.

“Ở Trường Đại học Công Thương TPHCM, chúng tôi đầu tư cho con người trước. Năm 2016, trường chỉ có 4 phó giáo sư, 16 tiến sĩ, còn lại hầu hết là thạc sĩ. Tuy nhiên, để định hướng dài hạn, trường tập trung phát triển đội ngũ. Đây cũng là ưu tiên hàng đầu nên trường đưa ra cơ chế, chính sách thật tốt để áp dụng với đội ngũ cán bộ, giảng viên”, PGS.TS Hoàn nói.

Cụ thể, cán bộ giảng viên đi học được coi như đang làm nhiệm vụ, làm việc tại trường và vẫn có thu nhập như đang làm việc, học phí được trường chi trả.

Thứ hai, trường thu hút nguồn giảng viên giỏi từ bên ngoài về. Những cán bộ theo Luật GD, trình độ tiến sĩ khi về trường làm việc ban đầu

sẽ được hỗ trợ 75 triệu đồng, phó giáo sư 100 triệu và giáo sư là 150 triệu. Đặc biệt, trường cam kết tạo mọi điều kiện về nguồn lực, cơ sở vật chất, trang thiết bị, máy móc... để thầy cô hoạt động chuyên môn tốt nhất.

Thứ ba, khi các thầy cô đề xuất máy móc thiết bị để phục vụ nghiên cứu nhưng trong dự án, đề tài bị thiếu hụt về kinh phí, trường cũng đứng ra hỗ trợ. Vì thế, mỗi trường làm việc, nghiên cứu của đội ngũ giảng viên ngày càng tốt, gắn bó hơn với trường.

Thứ tư, trường đưa đội ngũ thầy cô đi học nước ngoài bằng các học bổng ngoại giao của trường và vẫn hưởng lương. “Quan điểm của trường là thầy cô đi học cũng như thực hiện nhiệm vụ tại trường nên thầy cô rất yên tâm”, PGS.TS Hoàn nói và cho hay, đội ngũ nhân lực của trường tăng vọt về chất và lượng. Hiện, trường có 3 giáo sư, 38 phó giáo sư, 264 tiến sĩ, nâng tổng số đội ngũ cán bộ giảng viên có trình độ tiến sĩ trên tổng số giảng viên lên tới 39,5%.

Tương tự, Trường Đại học Khoa học Tự nhiên (Đại học Quốc gia TPHCM) cho hay, nhà trường xây dựng “nội lực” bên trong để nâng cao chất lượng đội ngũ cán bộ, giảng viên.

Chia sẻ thông tin, TS Phùng Quán - Trưởng phòng Tổ chức Hành chính, Trường Đại học Khoa học Tự nhiên, Đại học Quốc gia TPHCM đồng thời cho hay, những cán bộ có trình độ cử nhân được tạo điều kiện học thạc sĩ. Cán bộ nào đang là thạc sĩ thì được tạo điều kiện học lên tiến sĩ. Tất cả trường hợp này đều được nhà trường hỗ trợ 100% học phí, giảm 50% giờ dạy nhưng vẫn được lĩnh lương đầy đủ, thậm chí còn tăng thêm.

“Từ tháng 1/2024 đến nay, lương cán bộ giáo viên tăng thêm so với trước, gồm lương cơ bản cộng với lương tăng thêm (bằng 0,8 lương cơ bản). Thêm vào đó, các tiến sĩ trẻ được hỗ trợ thêm 2 triệu/tháng. Tóm lại, cán bộ trẻ và mới sẽ có hệ số lương cao hơn, nếu cán bộ lâu năm được hưởng lương tăng thêm là 0,8 thì cán bộ trẻ được tăng thêm 0,9 - 1”, ông Quán nói.

Cũng theo ông Quán, về cơ sở vật chất, trường đang đầu tư chỉnh sửa để đáp ứng nhu cầu và phù hợp với thời kỳ mới. Đồng thời, từ năm 2025, trường sẽ tăng cường hệ thống máy lạnh ở các phòng học, giảng đường tại cơ sở Dĩ An cho sinh viên có môi trường học tập tốt nhất; tăng cường sửa chữa các phòng học, phòng thí nghiệm...

Trong lĩnh vực đào tạo, PGS.TS Nguyễn Xuân Hoàn mong muốn Nhà nước đầu tư có trọng tâm trọng điểm cho các trường tự chủ để nâng vị thế.

Theo đó, Nhà nước đầu tư và giao cho 1 - 2 trường đào tạo trọng điểm để nâng tầm ngành này so với khu vực và thế giới. Nếu không có nguồn lực của Nhà nước, việc này sẽ rất lâu. Với một số ngành nghề trọng điểm, xã hội có nhu cầu nhưng khó tuyển sinh như ngành Khoa học vật liệu, Hóa dầu, Khoan - khai thác dầu khí, Địa chất, Khai thác thủy sản..., Nhà nước nên đặt hàng các trường đào tạo.

Sinh viên, nghiên cứu sinh thực hành ở phòng thí nghiệm.

Ảnh minh họa: VNU

phí nghiên cứu từ nguồn ngân sách chỉ được cấp thông qua các đề tài, dự án nghiên cứu đơn lẻ. Nguồn kinh phí tự có và kinh phí từ hoạt động hợp tác rất ít; trong khi đó, còn thiếu cơ chế để huy động nguồn kinh phí từ doanh nghiệp và xã hội. Các cơ sở GDĐH chưa chú trọng thúc đẩy hoạt động nghiên cứu khoa học, đổi mới sáng tạo. Một phần phải tập trung duy trì hoạt động, tăng trưởng ngắn hạn thay vì thực hiện cam kết dài hạn về đào tạo trình độ cao và sản phẩm tri thức chất lượng.

Thứ tư, với cơ sở GDĐH, chức năng nghiên cứu khoa học và đổi mới sáng tạo chưa được chú trọng đúng mức. Nhiều cơ sở GDĐH chưa lấy nghiên cứu khoa học, đổi mới sáng tạo làm động lực cho phát triển và làm nền tảng cho nguồn thu bền vững; thiếu công cụ đánh giá về hiệu quả thực hiện hoạt động khoa học, công nghệ của đội ngũ giảng viên.

Thứ năm, chưa có cơ chế đột phá để các cơ sở GDĐH thu hút và sử dụng nhân tài là nhà khoa học trẻ xuất sắc và nhà khoa học lớn. Một mặt, hệ thống thang, bảng lương và nguồn thu hợp pháp hạn hẹp, không cho phép cơ sở GDĐH công lập xây dựng vị trí việc làm với mức thu nhập vượt trội và chế độ ưu đãi đặc biệt. Mặt khác, nhân tài được thu hút vào cơ sở GDĐH công lập phải tuân thủ Luật Cán bộ, công chức và Luật Viên chức nên bị gò bó về chức năng, nhiệm vụ và quyền hạn, thiếu tính chủ động và sáng tạo của đội ngũ này.

Nhằm thúc đẩy hoạt động nghiên cứu khoa học và đổi mới sáng tạo gắn với đào tạo trình độ cao trong trường đại học, tôi cho rằng, đầu tư nguồn ngân sách cho khoa học, công nghệ dựa trên quan điểm: Đầu tư để phát

triển nguồn lực, bao gồm con người và sản phẩm sáng tạo. Quan điểm này là cơ sở để chấp nhận rủi ro trong nghiên cứu, khuyến khích các nghiên cứu đạt tới ngưỡng mang lại giá trị cao trong khoa học, có giá trị trong ứng dụng và phục vụ cho phát triển đất nước; đồng thời có cơ chế nuôi dưỡng và tạo ra đội ngũ cán bộ khoa học đầu ngành có tầm ảnh hưởng lớn.

Bên cạnh đó, cần xây dựng cơ chế, chính sách thúc đẩy đa dạng nguồn thu cho cơ sở GDĐH. Thay vì phụ thuộc vào học phí như hiện nay, cần tăng cường các nguồn thu chủ động, huy động từ nguồn lực xã hội, doanh nghiệp và hoạt động nghiên cứu, sáng tạo, chuyển giao thông qua cơ chế hợp tác công - tư trong xây dựng các trung tâm nghiên cứu, đổi mới sáng tạo hỗn hợp. Cùng đó, kết hợp giữa nguồn lực từ doanh nghiệp và nguồn lực hợp pháp của cơ sở GDĐH; có cơ chế thu hút nguồn hiến tặng của tổ chức, cá nhân cho hoạt động, nghiên cứu và phát triển cơ sở GDĐH.

GS.TS LÊ ANH VINH - Viện trưởng Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam:

Xây dựng và thực thi các chính sách phát triển

Từ những mục tiêu phát triển đất nước đến 2030, tầm nhìn 2045 và vai trò của yếu tố chất lượng nguồn nhân lực có liên quan trực tiếp đến phát triển GDĐH, tôi cho rằng, việc tiếp tục quan tâm đúng mức cũng như xây dựng, thực thi các chính sách phát triển chất lượng GDĐH là cần thiết nhằm chuẩn bị nguồn nhân lực có chất lượng, đáp ứng các mục tiêu phát triển đất nước.

Tôi kiến nghị một số một số chính sách phát triển GDĐH nhằm thực hiện nhóm giải pháp thứ 5 trong Nghị quyết số 29-NQ/TW; đồng thời tiếp tục cụ thể hóa Điều 12 của Luật GDĐH vào thực tiễn:

Thứ nhất, cần tiếp tục cải cách thể chế, chính sách cho phát triển GDĐH, trong đó thống nhất quan điểm đề cao quyền tự chủ trong điều hành công việc, nghiên cứu, học thuật... và trách nhiệm giải trình của cơ sở GDĐH trước người học, xã hội và Chính phủ về mọi hoạt động của mình.

Thứ hai, xây dựng chính sách đầu tư nguồn lực tài chính cho GDĐH theo mô hình "chia sẻ chi phí" giữa các bên. Chi phí đơn vị sẽ được chia sẻ, bao gồm: Ngân sách Nhà nước; học phí từ người học và đóng góp của cộng đồng. Cải cách tài chính cho hệ thống các cơ sở GDĐH Việt Nam cần tập trung vào ba lĩnh vực ưu tiên: Tăng đầu tư toàn xã hội vào hệ thống đại học, bao gồm cả tài trợ từ ngân sách lẫn đóng góp của xã hội; Tự chủ tài chính cho các trường đại học; thay đổi cách phân bổ ngân sách cho từng trường và chia thành ba kênh: Hỗ trợ trực tiếp cho từng trường; học bổng và tín dụng sinh viên; tài trợ nghiên cứu khoa học.

Thứ ba, tăng cường các hoạt động hợp tác quốc tế trong lĩnh vực GDĐH bao gồm: Thực hiện giải pháp về đào tạo, bồi dưỡng giảng viên để đáp ứng yêu cầu chương trình đào tạo chất lượng cao, tạo bước đột phá về chất lượng trong trường đại học; trao đổi sinh viên giữa các quốc gia và đẩy mạnh hoạt động hợp tác nghiên cứu, chuyển giao, chia sẻ kinh nghiệm về đào tạo, học thuật giữa cơ sở GDĐH trong nước với quốc tế.

Thứ tư, tăng cường liên kết giữa trường đại học và doanh nghiệp để tạo cơ chế gắn kết giữa đào tạo, nghiên cứu khoa học với sản xuất và dịch vụ trong trường đại học. Các trường đại học cần có chính sách thiết thực gắn hoạt động sản xuất kinh doanh của doanh nghiệp, thị trường với nghiên cứu khoa học và phát triển công nghệ, thương mại hóa sản phẩm được thị trường đón nhận. Đổi mới và xây dựng mô hình khởi nghiệp, sáng tạo, thành lập doanh nghiệp, viện nghiên cứu trong trường đại học.

Thứ năm, tiếp tục phát triển hệ thống tổ chức kiểm định chất lượng GDĐH độc lập nhằm hình thành văn hóa kiểm định chất lượng giúp cơ sở GDĐH thường xuyên thay đổi, điều chỉnh phù hợp để đáp ứng yêu cầu về chất lượng.

Thứ sáu, sớm hoàn thiện và triển khai quy hoạch mạng lưới trường đại học đến 2030, tầm nhìn 2050 trên phạm vi cả nước nhằm huy động nguồn lực về tài chính, nhân lực, đầu tư cơ sở vật chất, đất đai cũng như xác định cơ sở GDĐH, ngành đào tạo trọng điểm... hướng đến làm chủ ngành công nghệ cao, lõi, nguồn, nghiên cứu cơ bản... để ưu tiên đầu tư, đáp ứng nhu cầu nhân lực chất lượng cao.

HÀI MINH (Thực hiện)

Kiến giải thu hút đầu tư nguồn lực

Giáo dục đại học (GDĐH) có nhiều vấn đề cần quan tâm. Bên cạnh đầu tư của Nhà nước, nhiều ý kiến cho rằng cần có giải pháp thu hút cho lĩnh vực này; trong đó có tăng đầu tư cho nghiên cứu khoa học, công nghệ và tiếp tục hoàn thiện hành lang pháp lý...

GS.TSKH ĐẶNG ỨNG VẬN -
nguyên Phó Chủ tịch Hội đồng Khoa
học, Văn phòng Chính phủ:

Xã hội hóa giáo dục đúng nghĩa

Tại tọa đàm “Giáo dục đại học: Thách thức và cơ hội”, GS.TSKH Đặng Ứng Vận chia sẻ: Tôi nhớ con số 20% ngân sách dành cho giáo dục. Trước đây, cố Thủ tướng Phan Văn Khải đã phấn đấu và cố gắng đạt đến 18%. Tuy nhiên, nếu Nhà nước tăng thêm ngân sách cho giáo dục thì cũng không được sử dụng cho GDĐH, bởi còn nhiều vấn đề cần ưu tiên như: Giáo dục phổ cập, giáo dục vùng sâu, xa...

Chúng ta cần cải tiến cơ chế, nền chuyên cấp phát theo đơn, danh mục cấp trọn gói sẽ tạo điều kiện để các trường công được tự chủ hơn. Nếu chia theo hoạt động phân sẽ hạn chế cho các hoạt động về mặt tài chính của trường. Điều quan trọng nhất là cơ chế để mỗi trường có thể huy động được nguồn lực từ xã hội. Phải huy động nguồn lực của các doanh nghiệp công, tư vào đào tạo. Nói cách khác, đó là sử dụng nguồn lực của doanh nghiệp để đào tạo ra nguồn nhân lực theo nhu cầu của doanh nghiệp theo hướng phi lợi nhuận.

Tôi muốn nhắc đến một số bất cập trong hành lang pháp lý. Chúng ta có luật chuyên ngành nhưng các hoạt động trong lĩnh vực GDĐH còn bị chi phối bởi các luật khác như: Luật Đầu tư công; Luật Quản lý, sử

Sinh viên Viện Công nghệ sinh học và Công nghệ thực phẩm (Đại học Bách khoa Hà Nội).

Ảnh: website nhà trường

dụng tài sản công, tới đây là Luật Đất đai (sửa đổi) và nhiều quy định khác. Trong quá trình xây dựng, sửa đổi hệ thống luật pháp, cần bảo đảm tính đồng bộ. Chúng tôi kỳ vọng, khi lấy ý kiến góp ý cho luật liên quan thì Bộ GD&ĐT cần nghiên cứu kỹ và xác định đây là cơ hội để giải quyết các vấn đề của GDĐH.

Trong quá trình hoàn thiện hệ thống pháp luật, kỳ vọng lớn, mong muốn nhiều nhưng nguồn lực còn hạn chế. Có những quy định không khả thi khi tính đến bài toán nguồn lực. Do vậy, khi sửa đổi phải tính đến lộ trình, nguồn lực để quy định có thể thực hiện được ngay, đỡ vướng cho các trường đại học khi tự chủ. Muốn vậy, chúng ta cần giải pháp để nghiên cứu chính sách hiệu quả hơn.

Theo tôi, không có quốc gia nào có thể bao cấp hết cho GDĐH. GDĐH gắn với việc làm, doanh nghiệp và đầu tư cho doanh nghiệp. Vì vậy, nên đẩy mạnh xã hội hóa giáo dục đúng nghĩa, tức là huy động nguồn lực xã hội cho giáo dục, gồm cả nhân lực, vật lực, tài lực. Đặc biệt, nên có cơ chế để doanh nghiệp có thể đầu tư vào các trường công lập.

Ông VƯƠNG QUỐC THẮNG -
Đoàn Đại biểu Quốc hội
tỉnh Quảng Nam:

Thúc đẩy đa dạng nguồn thu

Nghị quyết số 81/2023/QH15 của Quốc hội “Về Quy hoạch tổng thể quốc gia thời kỳ 2021 - 2030, tầm

Cần coi đào tạo sau đại học là sản phẩm đầu ra bắt buộc và được trả chi phí hợp lý đối với nhiệm vụ nghiên cứu, sử dụng ngân sách Nhà nước hay nguồn tài chính hợp pháp của cơ sở GDĐH. Ngoài ra, Luật Nhà giáo cần sớm trình Quốc hội ban hành nhằm tháo nút thắt về thu hút nhân tài và phát triển đội ngũ người lao động trong các cơ sở GDĐH.

Ông VƯƠNG QUỐC THẮNG

nhìn đến năm 2050” đặt mục tiêu phát triển giáo dục Việt Nam thuộc nhóm 10 quốc gia có hệ thống GDĐH tốt nhất châu Á. Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Luật GDĐH (Luật số 34) với chính sách tự chủ đại học là khâu đột phá trong phát triển. Nhờ đó, hệ thống GDĐH có nhiều thay đổi từ mô hình, cơ cấu tổ chức... cho đến hoạt động của cơ sở GDĐH dần được xây dựng, định hướng theo các chuẩn mực quốc tế, phát huy tối đa năng lực tự chủ cùng với trách nhiệm giải trình.

Tuy nhiên, thành quả về nghiên cứu khoa học và đổi mới sáng tạo của GDĐH chưa tương xứng tiềm năng

hiện có (đội ngũ nghiên cứu chiếm tới hơn 50% tổng nhân lực nghiên cứu ở Việt Nam). Có nhiều nguyên nhân dẫn tới thực trạng này, trong đó có thể nêu một số yếu tố sau:

Thứ nhất, Luật Khoa học và Công nghệ quy định, Nhà nước bảo đảm chi cho khoa học, công nghệ từ 2% trở lên trong tổng chi ngân sách hằng năm. Tuy nhiên, báo cáo của Bộ Khoa học và Công nghệ năm 2023 cho thấy, chi sự nghiệp cho khoa học, công nghệ hơn 12.000 tỷ đồng, chiếm 0,58% tổng chi ngân sách. Trong đó, việc phân bổ ngân sách vẫn còn dàn trải, chưa vận hành tốt cơ chế đặt hàng, đầu tư cho hoạt động khoa học, công nghệ. Mức trung bình trên cán bộ còn thấp và chưa tương xứng.

Thứ hai, còn nhiều vướng mắc trong cơ chế quản lý về đề tài, dự án sử dụng nguồn ngân sách. Đặc biệt, còn thiếu cơ chế chấp nhận rủi ro trong nghiên cứu và thiếu cơ chế giao cho đơn vị chủ trì sở hữu, định giá sản phẩm hình thành từ các nhiệm vụ khoa học.

Thứ ba, các cơ sở GDĐH tự chủ chỉ thường xuyên và chi đầu tư, kinh

Hệ đào tạo cao đẳng: Lời giải nào cho bài toán cơ quan quản lý?

■ SĨ ĐIỀN

Nhiều chuyên gia kiến nghị, cần xem xét khôi phục trình độ cao đẳng trở lại giáo dục đại học để phù hợp với thông lệ quốc tế.

“Sự thay đổi khó tin”

Tại Hội thảo “Cao đẳng – thực trạng và giải pháp” do Hiệp hội Các trường đại học, cao đẳng Việt Nam tổ chức, TS Chung Ngọc Quế Chi – Trường Cao đẳng Kinh tế Kỹ thuật TP Hồ Chí Minh có bài tham luận đề cập đến những khó khăn trong quá trình phát triển hệ thống đào tạo cao đẳng Việt Nam.

TS Chung Ngọc Quế Chi chỉ ra rằng, hệ thống đào tạo sau trung học của Việt Nam khá phức tạp, bao gồm nhiều bộ phận thuộc cơ quan quản lý khác nhau. Tình trạng này dẫn tới “mạnh ai nấy làm”, thiếu tính thống nhất, liên thông. Đặc biệt, những năm qua, hệ đào tạo cao đẳng vẫn loay hoay với bài toán cơ quan Nhà nước quản lý phù hợp.

Theo PGS.TS Trần Xuân Nhĩ – nguyên Thứ trưởng Bộ GD&ĐT, hệ thống đào tạo cao đẳng trong nước xuất hiện và gắn chặt với đại học từ những năm đầu thế kỷ 20. Sự phát triển hệ cao đẳng đã góp phần không nhỏ trong việc đào tạo nguồn nhân lực nước nhà qua các thời kỳ. Tuy nhiên, Luật Giáo dục nghề nghiệp năm 2014 đã bãi bỏ những quy định liên quan đến trình độ cao đẳng thuộc bậc đại học ở các luật trước đó.

“Đây là sự thay đổi khó tin”, PGS.TS Trần Xuân Nhĩ nói và phân tích, sự dịch chuyển trên dẫn tới các cơ sở giáo dục cao đẳng không được coi là cơ sở giáo dục đại học, quản lý giáo dục nghề nghiệp bị chia sẻ. Các cơ sở giáo dục phổ thông, đại học, trường cao đẳng sư phạm do Bộ GD&ĐT quản lý Nhà nước, phần còn lại thuộc Bộ Lao động, Thương binh và Xã hội. Quy định này đem đến nhiều hệ lụy không mong đợi.

Nguyên Thứ trưởng Bộ GD&ĐT viện dẫn, Luật Dạy nghề năm 2006 quy định dạy nghề gồm: Sơ cấp nghề, trung cấp nghề, cao đẳng nghề với mục tiêu “đào tạo nhân lực kỹ thuật trực tiếp trong sản xuất dịch vụ có năng lực thực hành nghề tương xứng với trình độ đào tạo. Năm 2014 Luật Giáo dục nghề nghiệp thay cho Luật Dạy nghề. Các trình độ sơ cấp, trung cấp và cao đẳng nghề viết lại thành trình độ sơ cấp, trung cấp và cao đẳng.

Đầu vậy, mục tiêu chung của giáo dục nghề nghiệp vẫn viết theo Luật Dạy

Sinh viên Trường Cao đẳng Cordien Hà Nội thực hành.

Ảnh: Website nhà trường

“ Theo TS Lê Viết Khuyến, nếu loại cao đẳng ra khỏi giáo dục đại học, cùng với áp lực giảm quy mô tuyển sinh vào đại học thì hậu quả tất yếu là đưa giáo dục đại học Việt Nam trở về đặc trưng tinh hoa - chỉ thích ứng với nền kinh tế trước công nghiệp hóa.

nghe năm 2006; còn mục tiêu cụ thể của trình độ cao đẳng được thiết kế theo cấu trúc “cộng dồn” trình độ sơ cấp và trung cấp mà không theo cấu trúc “đồng tâm”. Về bản chất, trình độ cao đẳng trong Luật Giáo dục nghề nghiệp thường là giáo dục sau trung học nhưng chưa phải là giáo dục đại học, nó chỉ tương đương cấp độ 4 hoặc cấp độ thấp hơn của ISCED 2011 (Phân loại Tiêu chuẩn Quốc tế về Giáo dục năm 2011). Trong khi đó, các chương trình cao đẳng “đích thực” phải được thiết kế nhất quán theo hướng nâng cao học vấn để bảo đảm tương đương cấp độ 5 của ISCED 2011 - cấp độ đầu tiên thuộc giáo dục đại học.

Từ đó, có thể thấy, kể từ khi các chương trình cao đẳng nghề ra đời theo Luật Dạy nghề và Bộ Lao động, Thương binh và Xã hội chỉ đạo thiết kế; đặc biệt, kể từ khi các trường cao đẳng (chuyên nghiệp) và cao đẳng nghề chuyển sang mô hình “cao đẳng mới hợp nhất” (khác với thông lệ quốc tế) theo Luật Giáo dục nghề nghiệp thì công tác đào tạo cao đẳng của Việt Nam đã và đang phạm phải ít nhất hai sai lầm nghiêm trọng.

Điều này được thể hiện rõ tại Công văn số 19/HH-NC&PTCS của Hiệp hội Các trường đại học, cao đẳng Việt Nam gửi các cấp lãnh đạo Đảng và Nhà nước về việc chuyển vai trò quản lý Nhà nước hệ đào tạo cao đẳng từ Bộ Lao động, Thương binh và Xã hội về Bộ GD&ĐT (Công văn số 19). Cụ thể, khi trình độ người lao động đã sơ chỉ cần đạt trung học nghề là đủ nhưng nếu cơ quan quản lý lại nâng cấp ở các trường trung cấp nghề lên

thành cao đẳng, trong khi chương trình vẫn không thay đổi đáng kể theo chuẩn dẫn tới tình trạng đào tạo “siêu tốc” và có thể tạo ra nguồn lực không tương xứng với trình độ đào tạo, không phù hợp với thông lệ chung của thế giới và hậu quả là nguồn nhân lực của ta không được thế giới công nhận.

Cần theo thông lệ chung

Cũng theo PGS.TS Trần Xuân Nhĩ, Công văn số 19 có nêu, thời gian qua có sự nhầm lẫn nghiêm trọng giữa cao đẳng nghề với cao đẳng chuyên nghiệp về mục tiêu đào tạo. Việc này dẫn tới quy định hợp nhất giữa giáo dục nghề với giáo dục chuyên nghiệp có thể làm “méo mó” cơ cấu nguồn nhân lực cần cho sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước.

Dù khái niệm “cao đẳng” hoàn toàn không nhất quán trong suốt lịch sử giáo dục của Việt Nam nhưng theo TS Lê Viết Khuyến – Phó Chủ tịch Hiệp hội Các trường đại học, cao đẳng Việt Nam, nét giống nhau của các mô hình cao đẳng đều thuộc bậc giáo dục đại học. Chỉ riêng mô hình cao đẳng nghề theo Luật Giáo dục 2005 và cao đẳng theo Luật Giáo dục nghề nghiệp 2014 mới đi theo cấu trúc khác, không thuộc giáo dục đại học.

TS Lê Viết Khuyến nhìn nhận, từ khi công tác quản lý Nhà nước đối với hệ cao đẳng không do Bộ GD&ĐT đảm nhiệm tạo “điểm nghẽn” cản trở phân luồng học sinh sau THCS và phát triển

nguồn nhân lực. Theo thông lệ chung, để đáp ứng hội nhập quốc tế, các nước cần tuân theo “Phân loại giáo dục theo tiêu chuẩn quốc tế” (ISCED) do UNESCO ban hành. Phiên bản mới nhất là ISCED 2011 (ban hành năm 2011) có hiệu lực trên toàn thế giới từ 2014. Phiên bản này dành cho tất cả thành viên UNESCO, trong đó có Việt Nam để xác định trình độ của các chương trình giáo dục và đào tạo cụ thể.

“Dựa vào tài liệu trên, chúng ta có thể xác định được chương trình giáo dục của các quốc gia có tương đương nhau hay không, có phù hợp thông lệ quốc tế không?”, TS Lê Viết Khuyến nêu vấn đề và cho biết, ISCED 2011 được chia thành 9 cấp độ. Cụ thể: Cấp độ 0 cho giáo dục mầm non; cấp độ 1 cho tiểu học; cấp độ 2 cho trung học bậc thấp, tách ra theo hai luồng là: THCS dành cho giáo dục phổ thông và một luồng theo hướng dạy nghề, được gọi là sơ học nghề.

Cấp độ 3 cho trung học bậc cao (là THPT, còn nhánh theo hướng nghề là trung học nghề); cấp độ 4 cho giáo dục sau trung học nhưng chưa phải đại học; cấp độ 5 cho cao đẳng; cấp độ 6 cho trình độ cử nhân và tương đương; cấp độ 7 cho thạc sĩ; cấp độ 8 cho tiến sĩ. “Theo ISCED 2011, các cấp độ 2, 3 thuộc về giáo dục trung học, các cấp độ 5, 6, 7 và 8 thuộc về giáo dục đại học. Không có khái niệm “Bậc Giáo dục nghề nghiệp” như ở Việt Nam”, TS Lê Viết Khuyến cho hay.

Xuất phát từ thực tiễn, PGS.TS Trần Xuân Nhĩ cho hay, Hiệp hội Các trường đại học, cao đẳng Việt Nam kiến nghị Quốc hội điều chỉnh Luật Giáo dục, Luật Giáo dục đại học, Luật Giáo dục nghề nghiệp theo định hướng: Đưa trình độ cao đẳng trở lại giáo dục đại học; đồng thời đưa quản lý Nhà nước về đào tạo cao đẳng chung một đầu mối với các cấp độ khác thuộc giáo dục đại học, tức là về lại Bộ GD&ĐT.

Trụ cột đào tạo ngành công nghệ vi mạch

■ MINH PHONG

Trụ cột quan trọng của ngành công nghệ vi mạch bán dẫn là liên kết trong đào tạo quốc tế, giữa nhà trường, doanh nghiệp và chính sách với cơ sở giáo dục đại học.

Doanh nghiệp có sẵn sàng?

Mục tiêu đến năm 2045 đào tạo 50 - 100 nghìn nhân lực chất lượng cao cho ngành sản xuất chip bán dẫn là con số không nhỏ, bởi đây sẽ là những người có trình độ từ đại học trở lên. Các trường đại học đang đứng trước sức ép thời gian, PGS.TS Nguyễn Phú Khánh - Phó Hiệu trưởng Trường Đại học Phenikaa (Hà Nội) nhìn nhận. Một trong những trụ cột quan trọng chính là liên kết trong đào tạo quốc tế, giữa nhà trường, doanh nghiệp và những chính sách của Chính phủ, Bộ GD&ĐT đến các cơ sở giáo dục đại học.

Một số tập đoàn lớn như Intel hay Synopsys đánh giá cao kỹ sư của Việt Nam, bởi có những ý tưởng hay nhưng đôi khi còn rụt rè. Do vậy, Phó Hiệu trưởng Trường Đại học Phenikaa cho rằng, bên cạnh yếu tố kỹ năng, sự tự tin rất quan trọng. Muốn sinh viên tự tin, không thể thiếu vai trò của doanh nghiệp trong đào tạo. Doanh nghiệp nên có cơ chế trong vấn đề này. Doanh nghiệp không chỉ nhận đầu ra, mà cần tham gia cùng các trường để đào tạo kỹ sư có đủ phẩm chất từ kiến thức đến kỹ năng.

"Vì thế, nên có chính sách thúc đẩy đào tạo cho sinh viên các khóa ngắn hạn hoặc dài hạn tại doanh nghiệp. Theo đó, doanh nghiệp sẽ giúp đào tạo đầu ra cho các trường, cũng như hỗ trợ đầu vào của đơn vị mình tốt hơn", PGS.TS Nguyễn Phú Khánh trao đổi.

Tại Tọa đàm "Phát triển ngành công nghiệp vi mạch bán dẫn - Thách thức và Giải pháp", TS Hoàng Hưng Hải - Giám đốc sản phẩm Qualcomm Việt Nam khẳng định, các doanh nghiệp sẵn sàng tham gia xây dựng chương trình đào tạo, chuẩn đầu ra và quá trình đào tạo sinh viên ngành vi mạch bán dẫn.

Chính phủ đã đưa ra 5 trụ cột để phát triển ngành công nghiệp bán dẫn, gồm: Phát triển hạ tầng; Xây dựng và hoàn thiện thể chế, cơ chế, chính sách; Đào tạo nguồn nhân lực; Huy động nguồn lực; Xây dựng hệ sinh thái cho sự phát triển ngành công nghiệp bán dẫn. Dưới góc độ của doanh nghiệp, TS Hoàng Hưng Hải nhận thấy, việc

Trung tâm Phenikaa đào tạo thiết kế vi mạch bán dẫn.

Ảnh: NTCC

PGS.TS Nguyễn Thu Thủy mong muốn, khi cơ chế đặt hàng hoàn thiện hơn, giao thêm nhiều quyền lợi, lợi ích cho các bên, doanh nghiệp sẽ cùng tham gia vào quá trình đào tạo và giám sát quá trình này từ đầu vào đến đầu ra và tiếp nhận những nguồn lực lao động đã đặt hàng theo đúng cam kết. Hợp tác giữa doanh nghiệp và đại học là những cầu nối quan trọng để mang hơi thở của thực tiễn vào quá trình đào tạo. Ngược lại, nghiên cứu trong các trường đại học có thể mang tính dẫn dắt để cho ra đời công nghệ mới, có tính thương mại hóa cao.

xây dựng, phát triển nguồn nhân lực là yếu tố rõ ràng nhất và doanh nghiệp có thể tham gia. Bên cạnh đó, nếu có sự phối hợp giữa đầu tư công - tư, doanh nghiệp cũng có thể tham gia trong đầu tư cơ sở vật chất.

"Quan trọng hơn cả, xây dựng hệ sinh thái cho sự phát triển ngành công nghiệp bán dẫn. Khi đó, doanh nghiệp có thể đưa ra cơ chế đặt hàng, giúp cơ sở đào tạo có chương trình, hoặc đầu ra theo đúng nhu cầu của thị trường. Đó là những điều chúng tôi nghĩ doanh nghiệp có thể đồng hành được nhiều nhất trong trụ cột phát triển ngành vi mạch bán dẫn", TS Hoàng Hưng Hải trao đổi.

Thực hiện tốt các trụ cột

Cho rằng, ngành công nghiệp bán dẫn sẽ có 7 trụ cột, TS Nguyễn Ngọc Sơn - Ủy viên Thường trực Ủy ban Khoa học, Công nghệ và Môi trường của Quốc hội phân tích: Thứ nhất là nghiên cứu và phát triển. Đây là một trong những trụ cột quan trọng khi

chúng ta bắt đầu thực hiện. Thứ hai là nguồn nhân lực chất lượng cao, bởi con người sẽ quyết định việc có thể triển khai sớm hay muộn.

Thứ ba là hạ tầng công nghệ và sản xuất. Thứ tư là chính sách và khung pháp lý. Hiện, khung pháp lý về ngành công nghiệp chip bán dẫn được thể hiện rải rác ở một số Luật Công nghệ thông tin, Luật Chuyển giao công nghệ, Luật Công nghệ cao. Riêng Luật Công nghệ cao hiện chưa có các nghị định hướng dẫn. Do đó, việc chúng ta đầu tư vào vi mạch bán dẫn sẽ khó khăn nếu không sửa trụ cột liên quan đến chính sách và khung pháp lý.

Thứ năm là thị trường và ứng dụng. Đây là một trong những trụ cột mà Việt Nam đang yếu. Việc chúng ta có sản phẩm nghiên cứu nhưng gặp khó khăn vướng mắc khi chuyển giao. Vấn đề quan trọng làm thế nào để có thị trường ứng dụng nghiên cứu khoa học, công nghệ?

Thứ sáu là hợp tác và liên kết. Đây là trụ cột mà chúng ta phải tiếp cận với thế giới, nhưng đồng nghĩa với việc phải hấp thụ nó và lan tỏa với thế

giới thì mới có thị trường liên quan đến chip bán dẫn. Thứ bảy là công nghiệp phụ trợ. Đây cũng là trụ cột Việt Nam yếu khi công nghiệp phụ trợ hiện chiếm tỷ lệ nhỏ.

"Nếu chúng ta thực hiện tốt 7 trụ cột trên theo lộ trình nhất định, chắc chắn ngành công nghiệp bán dẫn sẽ đạt được như kỳ vọng", TS Nguyễn Ngọc Sơn bày tỏ.

Nhấn mạnh vai trò của doanh nghiệp trong quá trình đào tạo, PGS.TS Nguyễn Thu Thủy - Vụ trưởng Vụ Giáo dục Đại học (Bộ GD&ĐT) cho hay, không phải khi nói nhiều về công nghiệp vi mạch bán dẫn, chúng ta mới nhắc tới vai trò của doanh nghiệp. Từ trước đến nay, trong quá trình đào tạo của các cơ sở giáo dục đại học, vai trò của doanh nghiệp luôn được đề cao.

Ngay cả những thể chế, chính sách về đào tạo mà Bộ GD&ĐT ban hành cũng luôn nhấn mạnh đến vai trò của hiệp hội doanh nghiệp và người sử dụng lao động. Đặc biệt, trong xây dựng chương trình, đổi mới, cải tiến chương trình đào tạo, doanh nghiệp luôn được mời tham gia góp ý. Nếu không có ý kiến của doanh nghiệp, chắc chắn chương trình đào tạo mới sẽ không được thông qua.

"Khi chúng tôi xây dựng chuẩn chương trình đào tạo của các khối ngành, lĩnh vực, vai trò của doanh nghiệp và những người sử dụng lao động có ý nghĩa đặc biệt quan trọng. Nhờ sự hợp tác với doanh nghiệp, tính cập nhật cả về kiến thức, kỹ năng mà thị trường đòi hỏi sẽ được truyền tải vào chương trình đào tạo", PGS.TS Nguyễn Thu Thủy cho hay.

cử nhân; thời gian đào tạo 3,5 - 4 năm. Với các ngành thuộc lĩnh vực kỹ thuật, công nghệ, có hàm lượng kiến thức liên quan nhiều tới thực hành, có tính ứng dụng cao, người học sẽ nhận bằng tốt nghiệp là kỹ sư. Thời gian đào tạo kỹ sư thường dao động 4 - 5 năm.

Tại Trường Đại học Bách khoa (Đại học Quốc gia TP HCM), từ khóa năm 2014 đến 2019 có 32 ngành cấp bằng kỹ sư, một ngành cấp bằng cử nhân (Quản lý công nghiệp) và một ngành cấp bằng kiến trúc sư (Kiến trúc). Tuy nhiên, theo Luật Giáo dục đại học sửa đổi năm 2018 (có hiệu lực từ 1/7/2019) và Nghị định 99/2019/NĐ-CP ngày 31/12/2019 của Chính phủ (Nghị định 99) quy định chi tiết và hướng dẫn thi hành một số điều của Luật Giáo dục đại học sửa đổi năm 2018, người học tốt nghiệp đại học sẽ được cấp bằng cử nhân. Một số ngành chuyên sâu đặc thù mới cấp bằng kỹ sư, kiến trúc sư, bác sĩ, dược sĩ...

Trong khi đó, khoản 1 Điều 38 của Luật Giáo dục đại học sửa đổi năm 2018 quy định: "Văn bằng giáo dục đại học thuộc hệ thống giáo dục quốc dân bao gồm bằng cử nhân, bằng thạc sĩ, bằng tiến sĩ và văn bằng trình độ tương đương". Theo Nghị định 99, văn bằng đối với một số ngành đào tạo chuyên sâu đặc thù thuộc hệ thống giáo dục đại học bao gồm bằng bác sĩ y khoa, bác sĩ nha khoa, bác sĩ y học cổ truyền, dược sĩ, bác sĩ thú y, kỹ sư, kiến trúc sư. Trong đó, trình độ đào tạo đối với một số ngành đào tạo chuyên sâu đặc thù được quy định là người đã tốt nghiệp: Chương trình có khối lượng học tập từ 150 tín chỉ trở lên đối với người đã tốt nghiệp THPT và tương đương hoặc có khối lượng học tập từ 30 tín chỉ trở lên đối với người đã tốt nghiệp trình độ đại học; chương trình có khối lượng học tập từ 90 tín chỉ trở lên đối với người có trình độ tương đương bậc 7 theo Khung trình độ quốc gia Việt Nam.

Theo Thông tư 17/2021/TT-BGDĐT ngày 22/6/2021 của Bộ GD&ĐT quy định về chuẩn chương trình đào tạo, xây dựng, thẩm định và ban hành chương trình đào tạo các trình độ của giáo dục đại học, chương trình đào tạo đại học gồm 120 tín chỉ, cộng với khối lượng giáo dục thể chất, giáo dục quốc phòng - an ninh theo quy định hiện hành. Ngoài ra, chương trình đào tạo chuyên sâu đặc thù trình độ bậc 7 gồm 150 tín chỉ, cộng với khối lượng giáo dục thể chất, giáo dục quốc phòng - an ninh theo quy định hiện hành; hoặc 30 tín chỉ đối với người có trình độ đại học thuộc cùng nhóm ngành. Có thể hiểu rằng, bằng cử nhân được cấp cho người học chương trình đào tạo tối thiểu 120 tín chỉ; bằng kỹ sư được cấp cho người học chương trình đặc thù từ 150 tín chỉ trở lên.

Từ năm 2019, nhiều trường đã tiến hành cập nhật chương trình đào tạo

Sinh viên học viên trong phòng thí nghiệm môi trường, Trường Đại học Sài Gòn.

Ảnh: Lê Nam

kỹ sư đảm bảo tối thiểu 150 tín chỉ theo quy định. Bằng cử nhân và bằng kỹ sư là hai loại bằng sinh viên được cấp sau khi hoàn thành chương trình học đại học, nhưng có một số điểm khác nhau. Bằng cử nhân là văn bằng đại học cơ bản, liên quan đến nhiều lĩnh vực như khoa học xã hội, khoa học tự nhiên, kinh tế, kinh doanh, quản trị - luật... và có khối lượng học tập từ 120 đến dưới 150 tín chỉ; bằng kỹ sư là văn bằng đối với ngành đào tạo chuyên sâu đặc thù thuộc hệ thống giáo dục đại học, được cấp cho người tốt nghiệp chương trình đào tạo các lĩnh vực kỹ thuật, công nghệ với khối lượng học tập từ 150 tín chỉ trở lên.

Tại Trường Đại học Nguyễn Tất Thành, từ khóa 2019 đến nay, các ngành thuộc lĩnh vực kỹ thuật, công nghệ đều cấp bằng kỹ sư do đã cập nhật các điều kiện về số tín chỉ của chương trình đào tạo theo quy định mới. Khối lượng học tập của chương trình đào tạo tất cả các khóa đều đúng theo quy định về khối lượng đào tạo tại khung trình độ quốc gia. Ví dụ, ngành Kỹ thuật Xây dựng ở trường được thiết kế trong vòng 4 năm tương ứng với 12 học kỳ (156 tín chỉ). Sau

khi tốt nghiệp, sinh viên được cấp bằng kỹ sư xây dựng.

Người học được lựa chọn

Từ năm 2023, Đại học Kinh tế TP HCM (UEH) tuyển sinh ngành Công nghệ Logistic và chuỗi cung ứng (Logtech). Đây là chương trình cấp bằng kỹ sư, có cấu trúc gồm 156 tín chỉ. Khác với ngành Logistics và Quản lý chuỗi cung ứng (cấp bằng cử nhân) với 120 tín chỉ trước đó, Công nghệ Logistic và chuỗi cung ứng cấp hệ kỹ sư sẽ chuyên sâu về công nghệ trong lĩnh vực Logistics. PGS.TS Nguyễn Trường Thịnh, Viện trưởng Viện Công nghệ thông minh và Tương tác UEH cho biết, ngành Logtech ở UEH sẽ tập trung vào đào tạo ra những kỹ sư có thể thiết kế, vận hành và điều khiển cũng như đưa ra những ý tưởng trong các chuỗi cung ứng để làm sao các chuỗi cung ứng này có thể hoàn thành tốt nhất. Theo đó, chương trình sẽ đưa cho các sinh viên ngành những kiến thức mới, hướng tiếp cận mới, hiện đại nhất, ví dụ như Trí tuệ nhân

tạo, Blockchain, IoT, điện toán đám mây, Big data.

Đó là một ví dụ cho thấy sự khác nhau giữa chương trình cử nhân và kỹ sư ở cùng một lĩnh vực. Trên thực tế, ở nhiều trường, trong cùng một ngành sẽ được cấp bằng cử nhân hoặc kỹ sư, tùy theo chương trình. Chẳng hạn, tại Trường Đại học Văn Lang, ở nhóm ngành Kỹ thuật, Công nghệ, đầu ra phần lớn là kỹ sư nhưng cũng có một số ngành vừa cấp bằng cử nhân (học 3,5 năm), vừa cấp bằng kỹ sư (học 4 năm) như Kỹ thuật Hàng không.

TS Thái Doãn Thanh, Phó Hiệu trưởng Trường Đại học Công Thương TP HCM, cho biết, theo quy định hiện hành, nếu chương trình đào tạo thiết kế lấy bằng cử nhân, sinh viên sẽ phải học tích lũy đủ tối thiểu 120 tín chỉ (áp dụng cho tất cả các ngành). Đối với một số ngành đặc thù, chuyên sâu (đặc biệt là khối ngành kỹ thuật, công nghệ), nếu tích lũy từ 150 tín chỉ trở lên sẽ nhận được bằng kỹ sư. Với Trường Đại học Công Thương TP HCM, sinh viên khối ngành công nghệ, kỹ thuật có thể tốt nghiệp lấy bằng cử nhân, sau đó nếu muốn lấy bằng kỹ sư thì phải học thêm tối thiểu 30 tín chỉ chuyên môn của ngành. Việc lựa chọn học chương trình cử nhân hay kỹ sư cũng được sinh viên quyết định lựa chọn ở đầu năm nhất.

Theo TS Thái Doãn Thanh, đây là một mô hình đào tạo giúp sinh viên tốt nghiệp đại học có thể lựa chọn lấy bằng cử nhân, hoặc học thêm để lấy bằng kỹ sư. "Điều này rất tốt cho nhiều sinh viên bởi các em có thể học 3,5 năm lấy bằng cử nhân kỹ thuật, tham gia vào thị trường lao động, sau đó tiếp tục vừa làm vừa học để lấy bằng kỹ sư khi có nhu cầu. Trên thực tế, các học phần cho chương trình chuyên sâu thiên về thực hành, ứng dụng nên khi các em đã đi làm, có kỹ năng, kiến thức thực tế, việc học để lấy bằng kỹ sư cũng trở nên hiệu quả", TS Thanh cho biết.

Học sinh trải nghiệm STEM tại Trường Đại học Việt Đức.

Ảnh: Mạnh Tùng

Lấy bằng kỹ sư hay cử nhân?

Sinh viên Trường Đại học Bách khoa (Đại học Quốc gia TP HCM) thực hành tại xưởng cơ khí.

Ảnh: Như Quỳnh

■ MẠNH TÙNG

Sinh viên tốt nghiệp các ngành đào tạo lĩnh vực kỹ thuật, công nghệ hiện nay có thể được cấp bằng cử nhân kỹ thuật, thay vì kỹ sư - theo suy nghĩ truyền thống của nhiều người. Nhiều thí sinh có nhu cầu chọn ngành nghề thuộc lĩnh vực này không khỏi băn khoăn sẽ lấy bằng cử nhân hay kỹ sư sau khi tốt nghiệp.

Thí sinh, phụ huynh đều trăn trở

Là học sinh lớp 12, Nguyễn Phan Bình Minh (TP Pleiku, Gia Lai) đang trong giai đoạn tìm hiểu về ngành, nghề và trường đại học, chuẩn bị cho đợt xét tuyển sắp tới. Vốn có thể mạnh về khối tự nhiên, Minh có định hướng theo các ngành về công nghệ như máy tính hay kỹ thuật. Sau khi tìm hiểu chương trình đào tạo ở các trường đại học, Minh muốn trở thành kỹ sư sau khi ra trường, xin việc tại các công ty công nghệ lớn.

Tuy nhiên, nam sinh lại băn khoăn

giữa việc chọn trường, bởi thấy có sự khác biệt. Cùng là ngành Khoa học máy tính nhưng Trường Đại học Khoa học Tự nhiên (Đại học Quốc gia TP HCM) đào tạo chương trình là cử nhân Khoa học máy tính, sẽ được cấp bằng cử nhân. Trong khi đó, tại một số trường khác, như Trường Đại học Công nghệ Thông tin (Đại học Quốc gia TP HCM), chuẩn đầu ra sẽ được cấp bằng kỹ sư. Theo hình dung của nam sinh lớp 12, học kỹ sư sẽ khó hơn cử nhân, bằng cấp có giá trị hơn.

“Em cứ nghĩ rằng học các ngành công nghệ, kỹ thuật thì đương nhiên sẽ được cấp bằng kỹ sư nhưng hóa ra cũng có trường cấp bằng kỹ sư, trường cấp bằng cử nhân. Thậm chí nhiều trường cấp bằng cử nhân như Trường Đại học Khoa học Tự nhiên,

Đại học Quốc gia TP HCM có đầu vào cao hơn nhiều trường cấp bằng kỹ sư”, Minh chia sẻ.

“Hiện tượng” này cũng được Minh tìm thấy tương tự ở các ngành như Công nghệ Thông tin, Công nghệ Sinh học, Kỹ thuật Điện tử - Viễn thông... Theo đó, cùng một ngành, có trường cấp bằng kỹ sư, trường lại cấp bằng cử nhân kỹ thuật. Thậm chí, ngay trong một trường, một ngành vừa được cấp bằng kỹ sư nếu học 5 năm, cấp bằng kỹ thuật nếu học 4 năm, chẳng hạn các ngành Kỹ thuật Điện, Kỹ thuật Điện tử - Viễn thông của Trường Đại học Giao thông Vận tải - Phân hiệu tại TP HCM (UTC2). “Em rất băn khoăn không biết nên chọn học hệ kỹ sư hay cử nhân? Làm thế nào để phân biệt được ngành đó là

cấp bằng kỹ sư hay cử nhân kỹ thuật”, Minh nói.

Thắc mắc của Nguyễn Phan Bình Minh có cơ sở, bởi vừa qua, một số trường nổi tiếng đào tạo ngành kỹ thuật, công nghệ lại cấp bằng cho sinh viên tốt nghiệp là cử nhân chứ không phải kỹ sư. Chẳng hạn, tại Trường Đại học Bách khoa (Đại học Quốc gia TP HCM), từ cuối năm ngoái tới nay, hàng nghìn sinh viên tốt nghiệp các ngành kỹ thuật tại trường nhận bằng tốt nghiệp đại học là cử nhân chứ không phải kỹ sư.

“Trước đây, nghe nói học ở Trường Đại học Bách khoa thì dĩ nhiên được cấp bằng kỹ sư, nhưng không hiểu sao các đợt gần đây, nhà trường lại cấp bằng cử nhân. Học tại một trường có đầu vào lần đầu ra rất khó, có tên tuổi nhưng nhận bằng cử nhân thì không tương xứng lắm”, ông Nguyễn Văn Bảo, phụ huynh có con tốt nghiệp đợt tháng 4/2024 chia sẻ.

Tại Trường Đại học Cần Thơ, phần lớn các chương trình đào tạo thuộc các khoa: Khoa học Chính trị, Khoa học Tự nhiên, Khoa học Xã hội và Nhân văn, Luật... sẽ cấp bằng cử nhân với số tín chỉ yêu cầu trong chương trình là 141, đào tạo trong 4 năm. Với các ngành kỹ thuật, công nghệ thuộc các Trường Bách khoa, Trường Công nghệ Thông tin và Truyền thông, Trường Nông nghiệp, Trường Thủy sản, Viện Công nghệ sinh học và Thực phẩm..., người học sau khi tốt nghiệp được cấp bằng kỹ sư. Chương trình đào tạo trong 4,5 năm với 161 tín chỉ.

Bằng cử nhân kỹ thuật

Theo tìm hiểu, thông thường ở các trường đại học, sinh viên tốt nghiệp các ngành đào tạo về Kinh tế, Quản trị - Luật, Khoa học Xã hội và Nhân văn, Khoa học cơ bản... sẽ nhận được bằng

Thực hiện chiến lược

Tháng 4/2024, Đại học Quốc gia TP HCM và Đại học Deakin (Australia) ký kết biên bản hợp tác chiến lược nhằm thúc đẩy hợp tác nghiên cứu, đào tạo về trí tuệ nhân tạo (AI) và một số lĩnh vực khác. Theo đó, phát triển các chương trình nghiên cứu liên ngành, đặc biệt trong lĩnh vực công nghệ thông tin và AI là một trong những nhiệm vụ để thực hiện chiến lược phát triển Đại học Quốc gia TP HCM giai đoạn 2021 - 2030. Trong thời gian tới, hai bên thống nhất đẩy mạnh phát triển các dự án nghiên cứu chung trong lĩnh vực AI và công nghệ thông tin, đặc biệt nghiên cứu và phát triển ứng dụng AI trong giải quyết các vấn đề lớn của ngành y tế, nông nghiệp, quản lý hành chính công, xây dựng đô thị thông minh... tại Việt Nam.

Ngoài ra, hai đại học này còn triển khai hợp tác nhiều lĩnh vực khác như đào tạo và nghiên cứu về y tế cộng đồng, công nghệ sinh học, chuyển đổi số, phát triển bền vững và thích ứng biến đổi khí hậu. Xây dựng các chương trình đào tạo ngắn hạn về quản trị đại học và quản lý công cho lãnh đạo. Hai bên cũng cam kết gia tăng số lượng và quy mô chương trình trao đổi sinh viên, cung cấp cơ hội thực tập nghiên cứu tại Đại học Deakin cho sinh viên Đại học Quốc gia TP HCM.

Trước đó, Đại học Quốc gia TP HCM cũng ký biên bản ghi nhớ hợp tác với Đại học Quốc gia Singapore. GS Aaron Thean - Phó Hiệu trưởng Đại học Quốc gia Singapore đề nghị, hai bên hợp tác triển khai chương trình đào tạo tích hợp cử nhân - thạc sĩ - tiến sĩ theo mô hình 3+1+4. Theo đó, người học hoàn thành 1 năm học tại Đại học Quốc gia Singapore sau khi học 3 năm đầu của chương trình cử nhân tại các cơ sở đào tạo của Đại học Quốc gia TP HCM sẽ được cấp bằng cử nhân của Đại học Quốc gia TP HCM và bằng thạc sĩ (Master by coursework) của Đại học Quốc gia Singapore.

Người học có thành tích học tập tốt ở bậc cử nhân - thạc sĩ và mong muốn tiếp tục học chương trình tiến sĩ sẽ được cấp học bổng để theo học chương trình tiến sĩ tại Đại học Quốc gia Singapore trong 4 năm tiếp theo. Toàn bộ lộ trình từ bậc cử nhân đến hoàn tất bậc tiến sĩ là 8 năm. Chương trình đem đến cho các sinh viên tài năng của Việt Nam cơ hội học tập và được cấp bằng bởi hai đại học hàng đầu của Việt Nam và Singapore với thời gian học tập được rút ngắn, chi phí tiết kiệm.

Hai bên còn cam kết sẽ ưu tiên triển khai hợp tác chương trình đào tạo tích hợp ở các lĩnh vực đào tạo trọng tâm giai đoạn 2021 - 2030 của Đại học Quốc gia TP HCM, gồm: Vì mạch bán dẫn, trí tuệ nhân tạo, công

Một giờ học tại Trường Đại học Quốc tế, Đại học Quốc gia TP HCM.

Ảnh: Nguyễn Ngọc

nghệ sinh học và y sinh. Các trường thành viên của Đại học Quốc gia TP HCM cũng đã trao đổi với đại diện Đại học Quốc gia Singapore về kế hoạch cụ thể để triển khai mô hình đào tạo tích hợp này. Bên cạnh đó, hai bên đã thống nhất phát triển hợp tác nghiên cứu, trao đổi giảng viên, xây dựng và triển khai các chương trình đào tạo, bồi dưỡng lãnh đạo cho TP HCM và các địa phương.

Cơ hội vươn lên mạnh mẽ

TS Vũ Thị Phương Anh - Viện trưởng Viện Đào tạo và Hợp tác

quốc tế, Trường Đại học Quốc tế Hồng Bàng nhận định, hợp tác quốc tế giữa các trường đại học ngày càng trở nên thiết yếu trong bối cảnh toàn cầu hóa. Nhu cầu này không chỉ xuất phát từ phía các trường đại học Việt Nam mà còn từ các trường quốc tế. Có thể thấy rõ, ngày càng có nhiều trường đại học của các nước chủ động tìm kiếm cơ hội hợp tác tại thị trường giáo dục đại học Việt Nam. Lý do cho sự thay đổi này là do yêu cầu về chất lượng nguồn nhân lực của thời đại toàn cầu hóa đòi hỏi sinh viên sau khi ra trường phải có những tố chất và tư duy toàn cầu để đáp ứng nhu cầu của thị trường lao động quốc tế.

Đoàn sinh viên Trường Đại học Bách khoa, Đại học Quốc gia TP HCM trong một chương trình trao đổi sinh viên tại Singapore, tháng 3/2024.

Ảnh: OISP

“ Trong thỏa thuận hợp tác giữa Trường Đại học Ngân hàng TP HCM và Đại học Zurich (Thụy Sĩ), hai bên hợp tác để thiết lập khuôn khổ trao đổi giảng viên và sinh viên, trong đó có hướng dẫn chi tiết về tiêu chí lựa chọn, thời gian và kinh phí. Đồng thời, hai bên tạo cơ hội cho sinh viên Trường Đại học Ngân hàng học tập tại Đại học Zurich và ngược lại, nâng cao trải nghiệm giáo dục và tiếp xúc văn hóa.

Hợp tác với các trường đại học nước ngoài là giải pháp hiệu quả để các trường đại học Việt Nam nâng cao chất lượng đào tạo và đáp ứng yêu cầu này.

Theo TS Phương Anh, hợp tác quốc tế giữa các trường đại học bao gồm nhiều lĩnh vực đa dạng, từ phối hợp xây dựng chương trình, liên kết đào tạo quốc tế, trao đổi chuyên gia, giảng viên và sinh viên, đến hợp tác trong nghiên cứu khoa học và đưa sinh viên đi thực tập hoặc trải nghiệm việc làm tại nước ngoài. Bên cạnh đó, hợp tác quốc tế còn bao gồm việc học hỏi và áp dụng kinh nghiệm quản trị đại học từ các trường đại học tiên tiến trên thế giới. “Điểm mới mà các trường đại học Việt Nam cần hướng đến trong hợp tác quốc tế là tham gia các Hiệp hội nghề nghiệp quốc tế, đồng thời tham gia kiểm định quốc tế vì điều này tạo điều kiện cho việc công nhận tín chỉ lẫn nhau giữa các trường. Đây là minh chứng mạnh mẽ nhất cho chất lượng đào tạo đạt chuẩn quốc tế của các trường đại học”, TS Phương Anh nhấn mạnh.

Viện trưởng Viện Đào tạo và Hợp tác quốc tế khẳng định, hợp tác quốc tế là cơ hội quan trọng để các trường đại học Việt Nam nâng tầm vị thế và thu hút sinh viên quốc tế. Tuy nhiên, đối với các trường tư thục, việc hợp tác quốc tế cần được cân nhắc kỹ lưỡng về mặt tài chính do chi phí phát sinh. “Dù không mang lại lợi ích kinh tế trước mắt, hợp tác quốc tế và trao đổi sinh viên đóng vai trò quan trọng trong việc nâng cao thương hiệu và uy tín của nhà trường. Đây cũng là yếu tố quan trọng trong công tác kiểm định chất lượng chương trình và xếp hạng đại học”, TS Phương Anh chia sẻ.

TS Lê Viết Khuyến - Phó Chủ tịch Hiệp hội Các trường đại học, cao đẳng Việt Nam đánh giá, hợp tác quốc tế của các trường đại học ở Việt Nam sẽ là xu hướng trong tương lai. Việc này sẽ giúp các trường ngày càng mở rộng, phục vụ tích cực cho việc nâng cao chất lượng đào tạo và phát triển hoạt động nghiên cứu khoa học. Các quy định về giáo dục đại học hiện nay đã “mở cửa” cho các trường đại học, tạo cơ hội thuận lợi để các trường mở rộng quan hệ. Việc hợp tác với các trường quốc tế góp phần thổi luồng gió mới vào giáo dục đại học Việt Nam, giúp những cơ sở đào tạo trong nước có thêm cơ hội phát triển mạnh mẽ.

Hợp tác với trường đại học quốc tế

Cơ hội vươn tầm

■ LÊ NAM

Những năm gần đây, nhiều trường đại học trong nước liên tục ký kết hợp tác với các trường đại học quốc tế tên tuổi trong việc giao lưu chương trình, đào tạo, trao đổi sinh viên. Đây được xem là cơ hội để các trường đại học trong nước bắt kịp, “vươn vai” nhanh, mạnh và hiệu quả hơn.

Cập nhật những xu thế mới, tri thức mới

Cuối tháng 6, Hội đồng trường Trường Đại học Ngân hàng TPHCM nhiệm kỳ 2020 - 2025 tổ chức phiên họp thứ 3 năm 2024, bàn nhiều nội dung quan trọng trong chiến lược phát triển nhà trường thời gian tới. Trong số những thành tựu 6 tháng đầu năm, hoạt động phát triển hợp tác quốc tế và khoa học công nghệ được nhấn mạnh. Cụ thể nhà trường tăng thêm 12 đối tác, như Đại học quốc gia Singapore (Singapore), Đại học Portsmouth (Vương quốc Anh)...

Trước đó không lâu, Trường Đại học Ngân hàng TPHCM có buổi làm việc lần đầu với đại diện Đại học Zurich (Thụy Sĩ) tại Diễn đàn Kinh tế Thụy Sĩ - Việt Nam. TS Christian Schwarzenegger - Phó Hiệu trưởng Đại học Zurich cho rằng, mối quan hệ hợp tác giữa Thụy Sĩ và Việt Nam đã có sự tiến triển nhất định. Tuy nhiên, hai bên cần tiếp tục thắt chặt thêm, đặc biệt là về khía cạnh hợp tác trong lĩnh vực giáo dục và đào tạo. TS Christian Schwarzenegger cũng bày tỏ mong muốn hợp tác với các trường đại học danh tiếng của Việt Nam, trong đó có Trường Đại học Ngân hàng TPHCM về một số nội dung trong quản lý, nâng cao chất lượng giáo dục đại học; học bổng dành cho sinh viên; chương trình trao đổi cho các bậc đại học, thạc sĩ và tiến sĩ trong trường lại.

Trong buổi làm việc, PGS.TS Nguyễn Đức Trung - Hiệu trưởng Trường Đại học Ngân hàng TPHCM đã đề nghị hợp tác với Đại học Zurich nhằm hỗ trợ triển khai các

PGS.TS Vũ Hải Quân - Giám đốc Đại học Quốc gia TPHCM và GS Aaron Thean - Phó Hiệu trưởng NUS tại lễ ký kết hợp tác.

Ảnh: ĐHQG-HCM

chương trình liên kết đào tạo, đặc biệt là các khóa ngắn hạn và điều hành trong lĩnh vực Tài chính - Ngân hàng, Kinh doanh, Kinh tế quốc tế, Bảo hiểm... đồng thời xem xét tăng số lượng học bổng cấp cho sinh viên Việt Nam tại Đại học Zurich. PGS.TS Nguyễn Đức Trung chia sẻ, trong thời gian tới, Trường Đại học Ngân hàng TPHCM tiếp tục mở rộng quan hệ hợp tác với nhiều đại học danh tiếng khác tại khu vực và quốc tế. Nhà trường đang hướng đến việc hội nhập với hơn 90 đối tác đã ký kết biên bản ghi nhớ (MOU) trong đào tạo và hợp tác quốc tế.

Theo các chuyên gia giáo dục đại học, xu hướng toàn cầu hóa và sự bùng nổ của khoa học công nghệ đã và đang thúc đẩy giáo dục đại học của mỗi quốc gia đổi mới không ngừng, đặc biệt là hội nhập quốc tế để cập nhật nhanh chóng những xu thế mới, tri thức mới. Vì vậy, nền giáo dục đại

học mỗi quốc gia nói chung và các trường đại học nói riêng cần hội nhập quốc tế để giao lưu, học hỏi cũng như đổi mới phù hợp với xu thế chung của thế giới.

Trung tuần tháng 6/2024, Trường Đại học Quốc tế Hồng Bàng và Đại học Arden (Vương Quốc Anh) ký kết thỏa thuận hợp tác nhằm thúc đẩy việc phát triển nghiên cứu khoa học, giảng dạy và các dự án quốc tế của hai đơn vị. Hai bên cam kết thúc đẩy trao đổi học thuật mạnh mẽ, hợp tác, mang đến cho sinh viên cơ hội giáo dục đẳng cấp quốc tế, góp phần nâng cao tri thức trong nhiều lĩnh vực. Theo thỏa thuận trong nhiều lĩnh vực, Trường Đại học Quốc tế Hồng Bàng và Đại học Arden sẽ hợp tác nhiều lĩnh vực, trong đó có các dự án nghiên cứu chung. Sinh viên và giảng viên sẽ có cơ hội tham gia các chương trình trao đổi, giúp họ tiếp cận môi trường quốc tế và trải nghiệm phương pháp giảng dạy và học tập đa

dạng. Hai trường cũng cam kết phát triển chương trình học thuật chung, nghiên cứu khoa học, hợp tác đào tạo nhằm mang đến cho sinh viên nhiều lựa chọn.

Tại Trường Đại học Bách khoa, Đại học Quốc gia TPHCM, nhà trường luôn chú trọng đến công tác hợp tác quốc tế và xem đây là một trong những nhiệm vụ quan trọng đối với công tác phát triển của trường. Nhà trường tăng cường mạng lưới đối tác thông qua ký kết các thỏa thuận và tham gia các mạng lưới đối tác giáo dục đại học trong lĩnh vực khoa học và kỹ thuật trên toàn thế giới, gửi cán bộ trao đổi ngắn và dài hạn, tham gia các dự án hợp tác quốc tế nhằm phục vụ mục tiêu phát triển và hoàn thiện đội ngũ cán bộ, tăng năng lực cạnh tranh của trường trong lĩnh vực giáo dục, đào tạo và nghiên cứu. Hiện tại, mạng lưới đối tác học thuật của Trường Đại học Bách khoa phủ khắp từ Mỹ, Canada, châu Âu, Đông Nam Á, Đài Loan, Hàn Quốc, Australia, Nhật Bản...

Tại Trường Đại học Tôn Đức Thắng, nhà trường xác định một trong chiến lược phát triển trong giai đoạn 2017 - 2023 là tăng cường hợp tác quốc tế, hợp tác doanh nghiệp. Tính đến hết năm 2023, mạng lưới hợp tác của Trường Đại học Tôn Đức Thắng đã phát triển với 197 đối tác từ 34 quốc gia trên khắp các châu lục.

“**Trên cơ sở hơn 10 năm hợp tác nghiên cứu và đồng hướng dẫn nghiên cứu sinh với các giáo sư của Viện Trí tuệ Nhân tạo Ứng dụng - Applied Artificial Intelligence Institute (A2I2) trực thuộc Đại học Deakin, Đại học Quốc gia TPHCM xác định Deakin là đối tác hợp tác chiến lược trong lĩnh vực AI và công nghệ thông tin.**
PGS.TS VŨ HẢI QUÂN (Giám đốc Đại học Quốc gia TPHCM)

Giúp trò chọn đúng và trúng tổ hợp lớp 10

■ NGÔ CHUYỀN

Sau khi công bố điểm trúng tuyển vào lớp 10, nhiều trường THPT đã chủ động họp phụ huynh để tư vấn hướng nghiệp, lựa chọn tổ hợp... nhằm giúp học sinh chọn đúng và trúng năng lực, sở thích; phù hợp điều kiện tổ chức giảng dạy của nhà trường.

Hướng nghiệp sớm

Tại huyện Hương Khê (Hà Tĩnh), sau khi công bố điểm chuẩn, Trường THPT Hương Khê đã thông báo đến phụ huynh, học sinh trúng tuyển thông tin nhập học và lịch học. Theo đó, trường chia ra 3 buổi họp phụ huynh để tránh quá tải, đồng thời tổ chức tư vấn cho học sinh, phụ huynh sát sao nhất.

Thầy Hồ Đức Cường - Hiệu trưởng Trường THPT Hương Khê cho biết: "Để phụ huynh, học sinh hiểu về chương trình học, cách lựa chọn tổ hợp đúng, nhà trường bám sát Chương trình GDPT 2018. Việc chọn tổ hợp rất quan trọng do đó chúng tôi triển khai sớm để cha mẹ và học sinh cân nhắc kỹ trước khi lựa chọn. Cùng đó, chúng tôi chia sẻ, phân tích những vướng mắc mà học sinh, phụ huynh gặp phải trong quá trình lựa chọn tổ hợp để từ đó định hướng sau khi tốt nghiệp THPT sẽ lựa chọn học nghề hay đại học, cao đẳng".

Những năm qua, để học sinh, phụ huynh hiểu hơn việc lựa chọn tổ hợp ở lớp 10, sau khi công bố danh sách trúng tuyển, Trường Phổ thông liên cấp Phenikaa (Hà Nội) đã thông báo đến phụ huynh cách lựa chọn tổ hợp cũng như nội dung Chương trình GDPT 2018. Từ đó, phụ huynh, học sinh có thời gian nghiên cứu sâu về chương trình.

Khi phụ huynh, học sinh đã nắm bắt thông tin, hiểu các tổ hợp nhà trường xây dựng, nhà trường tổ chức hội thảo, mời phụ huynh, chuyên gia và thầy cô có kinh nghiệm trong trường tư vấn, giải đáp những thắc mắc thường gặp.

Cô Đoàn Thu Hà - Hiệu trưởng Trường Phổ thông liên cấp Phenikaa cho biết: "Tháng 7 hằng năm, chúng tôi tổ chức hội thảo tư vấn chọn tổ hợp cho học sinh đầu cấp và mời phụ huynh, học sinh tham gia. Đội ngũ giáo viên giảng dạy và chủ nhiệm lớp 10 sẽ trực tiếp tư vấn. Từ đó, phụ huynh và học sinh cân nhắc trong quá trình lựa chọn. Chúng tôi luôn nhấn

Trường THPT Hương Khê (Hương Khê, Hà Tĩnh) mời chuyên gia để tư vấn, hướng nghiệp cho học sinh.

Ảnh: NTCC

Nhờ tư vấn sớm, học hết năm lớp 10, học sinh của trường đã ổn định tổ hợp lựa chọn, tập trung vào việc học, xây dựng chiến thuật học để đạt được mục tiêu mà các em đưa ra sau khi tốt nghiệp THPT.
Thầy LÊ VĂN THUẬT
(Phó Hiệu trưởng phụ trách Trường THPT DTNT tỉnh Thanh Hoá)

Cô Đoàn Thu Hà - Hiệu trưởng Trường Phổ thông liên cấp Phenikaa (Hà Nội) tư vấn cho phụ huynh, học sinh lớp 10 lựa chọn tổ hợp.

Ảnh: NTCC

manh lựa chọn tổ hợp phải phù hợp năng lực, sở trường, tránh chạy theo đám đông hay mong muốn của bố mẹ mà ảnh hưởng đến kết quả học tập, hướng nghiệp sau này của các em".

Không dễ bị động

Sau khi con trúng tuyển vào lớp 10, chị Võ Thị Phương (huyện Can Lộc, Hà Tĩnh) cùng con nghiên cứu các tổ hợp dự kiến đăng ký. Mặt khác, chị khuyến con gặp gỡ anh chị học sinh khóa trên để nhờ tư vấn về chương trình học, cách đăng ký tổ hợp. Chị Phương nói: "Khi cha mẹ, học sinh chủ động nghiên cứu cộng thêm sự cố vấn của nhà trường thì việc lựa chọn tổ hợp sẽ không bị động. Con học chương trình mới nên càng cần nghiên cứu kỹ để có lựa chọn đúng đắn nhất".

Với đặc thù trường dân tộc nội trú (DTNT), sau khi có kết quả trúng tuyển Trường THPT DTNT tỉnh Thanh Hoá (Thanh Hoá) đã thông báo đến phụ huynh và học sinh chương trình giảng dạy, các hoạt động giáo dục, ngoại khóa, tổ chức ăn ở, sinh hoạt nội trú tại trường học. Thầy Lê Đình Thuật - Phó Hiệu trưởng phụ trách nhà trường cho biết: "Trong thông báo, chúng tôi hướng dẫn các em cách xây dựng thời khoá biểu, thời gian tự học. Đặc biệt, ban giám hiệu còn cử giáo viên liên lạc trực tiếp để tư vấn cho học sinh các tổ hợp mà nhà trường xây dựng, cách lựa chọn tổ hợp sao cho phù hợp mong muốn, năng lực, sở trường và thể mạnh các em đang có".

Cũng theo thầy Thuật, sau khi nhận đơn nhập học, nhà trường tiến hành tổng hợp, rà soát lại điểm học bạ

THCS, điểm thi tuyển sinh vào lớp 10 của học sinh để tư vấn lần nữa sao cho sát nhất với năng lực. Học được 1 - 2 tuần, trường sẽ thực hiện bài thi khảo sát kết hợp điểm học bạ, điểm thi vào lớp 10 để tư vấn cho học sinh thêm lần nữa. Ví dụ: Học sinh muốn theo tổ hợp Doan nhưng môn Ngữ văn chỉ được 4 điểm, thầy cô sẽ căn cứ vào điểm học bạ môn Toán, Vật lý, Sinh học, Hoá học để định hướng các em xem lại cách lựa chọn tổ hợp.

"Nếu học sinh vẫn nhất quyết lựa chọn tổ hợp đó, chúng tôi hỗ trợ các em xây dựng kế hoạch học tập, bù đắp kiến thức môn đang yếu trong tổ hợp", thầy Thuật nhấn mạnh.

Tương tự, với Trường THPT Hương Khê, trong đơn nhập học, nhà trường yêu cầu học sinh phải đưa ra hai nguyện vọng. Trên cơ sở đó cộng thêm kết quả thi, nhà trường sẽ sắp xếp các em vào nhóm tổ hợp; phân công giáo viên chủ nhiệm tiếp tục hướng nghiệp cho học sinh, tập trung xây dựng kế hoạch học tập các môn học, hoạt động ngoại khoá để đảm bảo năng lực.

"Xây dựng chiến thuật hướng nghiệp, xu thế nghề nghiệp tương lai cho học sinh. Bên cạnh đó, chương trình hướng nghiệp phải điều chỉnh theo nhóm tổ hợp. Ví dụ tổ hợp có các ngành thể nào? Học sinh có xu thế theo học ngành Y, được chăng hạn thì nhà trường hướng nghiệp theo chiều hướng khác trên cơ sở chương trình của Bộ GD&ĐT. Đồng thời, chúng tôi sẽ tổ chức thêm các hoạt động trải nghiệm, hướng nghiệp cho học sinh như đến bệnh viện thăm quan, mô hình chống dịch hay những phẩm chất ngành y phải có", thầy Hồ Đức Cường nói.

Số hóa thư viện trường học

ĐÌNH TUỆ

Để gia tăng số lượng học sinh tới thư viện, nhiều trường học đã có giải pháp nhằm cải thiện không gian, số hóa trong quản lý và lan tỏa văn hóa đọc tới mọi người.

Đưa thư viện đến gần người đọc

Nằm ở ngoại thành Hà Nội, Trường THCS Đông La (huyện Hoài Đức) nhiều năm qua tập trung xây dựng thư viện đạt chuẩn với nhiều sáng tạo, đổi mới trong quản lý, vận hành. Thầy Hiệu trưởng Trần Đăng Lực cho biết, nhà trường đưa phần mềm thư viện vào sử dụng nhằm tạo thuận lợi trong việc quản lý. Đồng thời, độc giả có thể tiếp cận nguồn tài nguyên thông tin nhanh chóng ngay cả khi không đến thư viện, chỉ cần có điện thoại hoặc máy tính kết nối Internet.

“Chúng tôi đã huy động giáo viên hỗ trợ nhập liệu để quản lý tài liệu bằng phần mềm; tập hợp bài giảng của giáo viên để xây dựng kho tài liệu bài giảng điện tử trong thư viện số. Hồ sơ số sách của thư viện như số mượn - trả, số đăng ký, nhật ký thư viện đều được quản lý và kết nối thông qua phần mềm”, thầy Lực khẳng định.

Ngoài ra, Trường THCS Đông La cũng liên kết với thư viện của một số trường trên cùng địa bàn như THCS Cát Quế B, THCS Đặc Sở, THCS Đức Thượng... để độc giả có thể truy cập liên tục thư viện. Nhờ đó, nguồn tài liệu số phục vụ bạn đọc thêm đa dạng và phong phú mà không mất phí.

Là đơn vị có chất lượng giáo dục cũng như hệ thống cơ sở vật chất thuộc top đầu Hà Nội, Trường Tiểu học Đô thị Sài Đồng (quận Long Biên) chú trọng việc lan tỏa văn hóa đọc tới học sinh bằng nhiều giải pháp thiết thực. Cô Lê Thị Thu Hương - Hiệu trưởng nhà trường chia sẻ, trường chú trọng xây dựng không gian thư viện mở, thân thiện. Với tổng diện tích 220 m², phòng thư viện được thiết kế thoáng đãng với hệ thống cửa kính nhằm tận dụng tối đa ánh sáng tự nhiên; tông màu trắng kết hợp nền trần màu xanh bắt mắt, màu vàng tươi sáng tạo điểm nhấn và sự gần gũi với học sinh.

Bên cạnh đó, để thuận lợi cho việc tổ chức các hoạt động tại thư viện

Học sinh thỏa sức sáng tạo với mô hình STEAM tại Thư viện Trường Tiểu học Đô thị Sài Đồng, Long Biên (Hà Nội).

Ảnh: TG

đồng thời đảm bảo không gian đọc sách riêng, phòng thư viện được kết cấu 3 phần: Đọc sách cá nhân, làm việc nhóm và không gian sinh hoạt chung. Vì vậy, học sinh không chỉ đến thư viện trường để đọc và tìm kiếm kiến thức mà hơn thế thư viện đã trở thành “thiên đường” với những trò chơi học tập, hoạt động trải nghiệm.

Cũng theo cô Hương, nhà trường tiếp tục đầu tư và ứng dụng công nghệ thông tin trong công tác quản lý, vận hành hoạt động thư viện. Năm học 2023 - 2024, phần mềm quản lý thư viện trực tuyến - Vlib được nhà trường đưa vào sử dụng. Công tác quản lý, hoạt động mượn - trả, tra cứu tài liệu được thực hiện qua phần mềm đã góp phần tiết kiệm thời gian, nâng cao hiệu quả công tác phục vụ bạn đọc.

“Hoạt động trải nghiệm, sáng tạo và các sự kiện về sách tổ chức tại nhà trường đều được lưu trữ trên phần mềm thư viện. Điều này giúp bạn đọc có thêm hiểu biết về sự đa dạng trong các hoạt động thư viện tại Trường Tiểu học Đô thị Sài Đồng, từ đó lan tỏa tình yêu với sách, văn hóa đọc của thầy, trò nhà trường tới cộng đồng”, cô Lê Thị Thu Hương nói.

Cải thiện không gian

Sáng kiến cải tạo và biến hành lang thư viện trở thành “điểm dừng chân” của học sinh trong giờ nghỉ giải lao hay những khi đợi bố mẹ đến đón sau mỗi ngày học được Trường Tiểu học

“Sân chơi để xây dựng và phát triển văn hóa đọc tại Trường Tiểu học Trần Nhân Tông là cuộc thi “Mở sách - Mở thế giới” được tổ chức thường niên. Điểm nổi bật ở đây là có sự đồng hành của cha mẹ đến đọc sách, tương tác với trẻ trong các sản phẩm dự thi. Dịch đến không chỉ nằm ở kết quả cuộc thi mà suốt hành trình “Mở sách - Mở thế giới” để chinh phục nguồn tri thức vô tận của nhân loại.

Đô thị Sài Đồng thực hiện từ năm học 2015 - 2016. Hành lang thư viện với hàng ghế đọc sách, bóng cây xanh mát cùng những giỏ sách, truyện thiếu nhi đa dạng đã thu hút biết bao học sinh tìm đến. Thư viện không còn bao bọc trong 4 bức tường mà được gia tăng về diện tích, mở rộng không gian tiếp cận sách để học sinh chủ động hơn trong việc tìm sách đọc.

Còn tại Trường THCS Đông La (huyện Hoài Đức), phòng đọc học sinh được lắp đặt các giá sách chạy quanh tường với mô hình kho mở. Các em có thể thoải mái lựa chọn tài liệu theo nhu cầu một cách thuận lợi. Sân luôn được lau dọn sạch sẽ, phòng đọc có điều hòa nhiệt độ để sử dụng vào những ngày hè oi bức cũng là cách để thu hút học sinh đến thư viện.

“Thư viện có tivi để phục vụ các tiết đọc theo chủ đề. Đàn piano được trang bị để học sinh có năng khiếu đánh tặng các bạn cùng nghe. Chúng tôi cũng xây dựng thư viện góc lớp để mở rộng không gian đọc đến từng lớp. Nhờ đó, các em không cần lên thư viện vẫn có thể tiếp cận cũng như đọc được nhiều sách”, thầy Trần Đăng Lực thông tin thêm.

Là trường có học sinh đoạt giải Nhất toàn quốc cấp tiểu học cuộc thi “Đại sứ văn hóa đọc” năm 2022, Trường Tiểu học Trần Nhân Tông - TP Nam Định (Nam Định) luôn có sáng kiến hay để xây dựng không gian thư viện thân thiện, lan tỏa văn hóa đọc trong nhà trường. Cô Hiệu trưởng Hoàng Thanh Bình cho hay, thư viện trường có góc riêng để học sinh sáng tạo mỹ thuật như vẽ tranh minh họa theo nội dung truyện, thể hiện sản phẩm theo Sơ đồ tư duy hoặc lắp ráp mô hình STEAM Robotic, chơi cờ vua. Và đặc biệt, thư viện có sân khấu để trò có thể tự tin thuyết trình, chia sẻ những cuốn sách đã đọc.

“Để việc đọc sách thực sự trở thành thói quen tốt, giúp trẻ tránh xa sự cám dỗ của các trò chơi vô bổ trên mạng, cha mẹ, thầy cô phải thực sự trở thành tấm gương, là người bạn đồng hành cùng con trong đọc và chơi với sách. Phụ huynh cũng được khuyến khích đọc sách cùng trẻ hoặc đọc sách trong khi chờ trẻ ở hàng ghế công viên của trường thay cho sử dụng điện thoại”, cô Bình trao đổi.

Nữ sinh trúng tuyển 4 trường chuyên hàng đầu Hà Nội: Thành công nhờ nỗ lực của bản thân

■ VÂN ANH

Nguyễn Mai Lan Nhi khiến nhiều người thán phục khi đạt điểm cao trong kỳ thi tuyển sinh vào lớp 10, đồng thời trúng tuyển 4 trường THPT chuyên hàng đầu Hà Nội.

Đỗ 4 trường, 3 khối chuyên

Trong kỳ thi tuyển sinh vào lớp 10 tại Hà Nội, Trường THCS Linh Đàm - ngôi trường mới thành lập trên địa bàn quận Hoàng Mai tiếp tục đạt được thành tích xuất sắc khi nhiều học sinh thi đỗ các trường THPT chuyên, trường THPT top đầu. Trong số này có Nguyễn Mai Lan Nhi, học sinh lớp 9A2.

Thi đỗ vào khối chuyên đã khó, Lan Nhi thể hiện mình không chỉ giỏi mà còn giỏi đều ở nhiều môn khi đạt 47 điểm trong kỳ thi tuyển sinh lớp 10; đồng thời trúng tuyển các lớp chuyên Toán, Tin học và Tiếng Anh của 4 trường chuyên hàng đầu Hà Nội. Cụ thể, Lan Nhi dự thi và trúng tuyển vào khối chuyên Toán của Trường THPT chuyên Đại học Sư phạm (Trường Đại học Sư phạm Hà Nội). Lan Nhi đạt tổng điểm 29,75; cao hơn 3 điểm so với điểm chuẩn nhà trường đưa ra là 26,75.

Trước đó, em cũng nhận tin trúng tuyển lớp chuyên Tin của Trường THPT chuyên Khoa học Tự nhiên (Trường Đại học Khoa học Tự nhiên, Đại học Quốc gia Hà Nội), với 20,5 điểm. Điểm số này của Lan Nhi cũng có thể trúng tuyển khối chuyên Toán của trường này nếu đăng ký dự thi. Chưa hết, nữ sinh còn trúng tuyển vào lớp chuyên Anh của Trường THPT chuyên Ngoại ngữ (Trường Đại học Ngoại ngữ, Đại học Quốc gia Hà Nội) với 26,74 điểm; cao hơn mức điểm chuẩn của trường đưa ra là 1,74 điểm.

Tại kỳ thi tuyển sinh vào lớp 10 tại Hà Nội, Lan Nhi tiếp tục đạt thành tích cao với 47 điểm (Toán 10, Văn 9, Anh 9), trúng tuyển vào Trường THPT Kim Liên và xuất sắc đỗ vào lớp chuyên Toán, Trường THPT chuyên Hà Nội - Amsterdam.

Lan Nhi nói em rất vui vì nỗ lực học tập được đền đáp xứng đáng. Với kỳ thi vào lớp 10, em phải cố gắng

Nguyễn Mai Lan Nhi.

Ảnh: NTCC

“Nhà trường rất vui và tự hào với kết quả học trò đạt được tại kỳ thi tuyển sinh vào lớp 10, trong đó có thành tích xuất sắc của Nguyễn Mai Lan Nhi. Nhi giản dị, khiêm tốn, học giỏi các môn. Kết quả học tập, rèn luyện các năm học THCS đều là học sinh giỏi, xếp hạng nhất của trường. Năm học 2023 - 2024, em đạt điểm trung bình chung học tập là 9,8. Ngoài việc học, em còn gây ấn tượng với kết quả ở môn thể thao trí tuệ là cờ vua.”

Cô PHẠM ĐÀM TUYẾT HOA
(Hiệu trưởng Trường THCS Linh Đàm)

rất nhiều. Tuy nhiên, em cũng khá bất ngờ khi đỗ cả 4 trường chuyên, đồng thời đạt điểm cao trong kỳ thi tuyển sinh vào lớp 10. Dù đã chắc suất vào trường chuyên nhưng em vẫn nỗ lực làm bài để đạt được kết quả cao nhất.

“Trong tháng 6, trải qua 5 kỳ thi khác nhau, em đã lên thời khóa biểu và mục tiêu chi tiết để chinh phục. Cả 5 kỳ thi đối với em đều quan trọng và muốn vượt qua. Nhận được kết quả trúng tuyển và biết điểm thi là những cảm xúc, niềm vui thật thú vị”, Lan Nhi nói.

Bí quyết là tự học

Chia sẻ bí quyết học tập, Lan Nhi cho biết, trước hết phải đam mê môn học, tìm hiểu kiến thức qua sách vở, tham gia các câu lạc bộ sở thích. Trên lớp cần tập trung lắng nghe thầy cô giảng bài, nắm chắc kiến thức trong sách giáo khoa. Về nhà cần lên lịch học chi tiết, cụ thể, mở rộng kiến thức qua sách tham khảo và qua mạng Internet.

Thời gian hè, Lan Nhi thường tự xem trước kiến thức cơ bản trong sách giáo khoa năm tới. Vì vậy, vào năm học chính thức, khi các thầy, cô

giáo dạy, em như được tiếp cận thêm một lần nữa, qua đó nắm bắt tốt hơn. Sau đó, em sẽ dành thời gian làm nhiều bài tập để củng cố.

Thành công của Lan Nhi có sự hỗ trợ, định hướng học tập từ mẹ - cô giáo Mai Thị Hòa, Trường THCS Linh Đàm. Là giáo viên tiêu biểu của trường, cô Hòa có nhiều học sinh đạt thành tích cao trong học tập, đoạt giải trong các kỳ thi học sinh giỏi cấp quận, thành phố. Những kinh nghiệm của mẹ đã giúp Lan Nhi rất nhiều trong quá trình học tập.

Kể về con, cô Hòa cho hay: Từ nhỏ, Lan Nhi đã tự giác và chủ động trong việc học. Lan Nhi hướng nội, ít nói, thích đọc sách để tìm hiểu những kiến thức còn chưa biết. Không quá xuất sắc nhưng ưu điểm lớn nhất của Lan Nhi là biết lắng nghe thầy cô và tự giác học, đặc biệt say mê với môn Toán và Tiếng Anh.

Cô Hòa kể, từ đầu cấp THCS, gia đình mong muốn và định hướng con theo đuổi môn Tiếng Anh với suy nghĩ phù hợp hơn với các bạn nữ. Thế nhưng, khi vào trường, các thầy cô phát hiện khả năng học Toán của Nhi và truyền cảm hứng môn học này cho em. Từ đó, nữ sinh say sưa, đam mê với môn Toán và tham gia nhiều kỳ thi học sinh giỏi nhưng vẫn tập trung học đều các môn học khác.

“Khi nhận được sự động viên, khích lệ từ các thầy cô, Lan Nhi quyết tâm theo đuổi môn Toán. Khi vào học, con cũng say sưa và luôn đặt ra mục tiêu cho mình. Lo lắng cho sức khỏe, nhiều lúc gia đình nhắc đi ngủ sớm nhưng Nhi luôn cố gắng hoàn thành mục tiêu đã đặt ra từ trước”, cô Hòa kể.

Trước khi đạt thành tích xuất sắc trong kỳ thi tuyển sinh vào lớp 10, Lan Nhi từng để lại ấn tượng tại các kỳ thi Toán. Năm lớp 9, em đoạt giải Nhì cấp quận rồi giải Ba cấp thành phố môn Toán; giải Ba thi Olympic Tiếng Anh cấp quận; Huy chương Vàng cuộc thi Tìm kiếm tài năng Toán học ITMC quốc gia và Huy chương Bạc cuộc thi Tìm kiếm tài năng Toán học ITMC quốc tế tại Thái Lan.

Ngoài việc học, thời gian rảnh, Lan Nhi thích chơi cờ vua. Nhi cho biết, cờ vua là môn thể thao trí tuệ giúp em giải tỏa stress và có mối liên hệ chặt chẽ với toán học. Năm lớp 9, Nhi xuất sắc giành giải Nhất nội dung Cờ tiêu chuẩn nữ lứa tuổi 14 - 15 ở Hội khỏe Phù Đổng cấp quận và được tham gia dự thi cấp thành phố.

Những người thầy thầm lặng

■ THÀNH THẬT

Hơn 35 năm gắn bó với công việc giáo dục trẻ đặc biệt, nhiều thế hệ giáo viên tại Trường Dạy trẻ khuyết tật Cần Thơ đã lặng lẽ nuôi dưỡng biết bao trò khiêm tốn, khiêm thị; giúp các em hòa nhập cộng đồng.

Gắn bó và yêu thương

Cô giáo Lê Hoàng Ngọc Khánh có thâm niên hơn 20 năm tại Trường Dạy trẻ khuyết tật Cần Thơ chia sẻ, cha mẹ làm giáo viên, từ nhỏ, cô đã yêu nghề giáo. Sau tốt nghiệp THPT, được gia đình ủng hộ, cô Khánh đăng ký tham gia chương trình đào tạo 3 năm sư phạm ngành Giáo dục đặc biệt tại Bình Dương. Tốt nghiệp, cô Khánh về công tác tại Trường Dạy trẻ khuyết tật Cần Thơ đến nay.

Ngoài giảng dạy trẻ câm điếc, cô Khánh còn tham gia hoạt động can thiệp sớm cho trẻ khuyết tật trí tuệ, hội chứng Down... miễn phí ngoài giờ lên lớp. Dạy học sinh khuyết tật khối 1, 2 nhiều áp lực bởi đây là thời điểm trẻ bắt đầu đi học, thiếu kỹ năng cá nhân (tự đi vệ sinh, phục vụ...) nên đòi hỏi giáo viên có sự chăm sóc đặc biệt. Không chỉ giảng dạy, cô còn kiêm nhiệm chăm sóc, nuôi dưỡng trẻ. Niềm vui, động lực của cô Khánh là thấy học sinh tiến bộ từng ngày. "Sau 22 năm gắn bó với nghề, không chỉ yêu thích công việc, tôi còn đồng cảm với khó khăn, hạn chế của trẻ, cảm thông với phụ huynh. Mong muốn lớn nhất của tôi là đem kiến thức, kinh nghiệm giúp trẻ khuyết tật tiếp cận giáo dục, học tập, phát triển hòa nhập với cộng đồng", cô Ngọc Khánh chia sẻ.

Tương tự, cô Nguyễn Thị Tuyết Nga (sinh năm 1968) - giáo viên dạy lớp 8, lớp 9 cũng gắn bó với mái trường 29 năm. "Lúc đầu tôi dự định về trường 1 năm rồi xin chuyển. Thế nhưng, sau thời gian dạy, tôi dần yêu quý mái trường và học trò nên quyết định ở lại", cô Nga tâm sự.

Trang bị hành trang sống

Với tình thương, sự đồng cảm, các thầy cô Trường Dạy trẻ khuyết tật Cần Thơ luôn tạo điều kiện cho học sinh được giao tiếp mọi lúc, mọi nơi, hình thành và phát triển ngôn ngữ. Thầy cô

Lãnh đạo Sở GD&ĐT TP Cần Thơ đến khảo sát hoạt động làm thủ công mỹ nghệ của học sinh khuyết tật.

Giờ lên lớp của cô Đặng Thị Huệ, người gắn bó với Trường Dạy trẻ khuyết tật Cần Thơ từ năm 2011.

cũng nghiên cứu phương pháp giảng dạy phù hợp từng học sinh; ứng dụng công nghệ thông tin và làm thêm đồ dùng dạy học. Từ những mảnh xốp, vật liệu tái chế, giáo viên cắt thành con số, chữ cái, con vật, bông hoa... để giảng dạy bằng trực quan sinh động, giúp các em dễ hiểu và nhớ lâu.

Học sinh Trường Dạy trẻ khuyết tật Cần Thơ học theo chương trình chuyên biệt, 6 năm cấp tiểu học và 6 năm THCS. Các em còn được giáo viên rèn luyện kỹ năng sống, giáo dục

hướng nghiệp; đào các nghề cơ bản như thủ công mỹ nghệ, điện dân dụng, may, thêu, kết cườm, nấu ăn, tin học... Đặc biệt, nhà trường thường xuyên phối hợp cùng các đơn vị tổ chức dạy nghề làm nail miễn phí cho học sinh có nhu cầu.

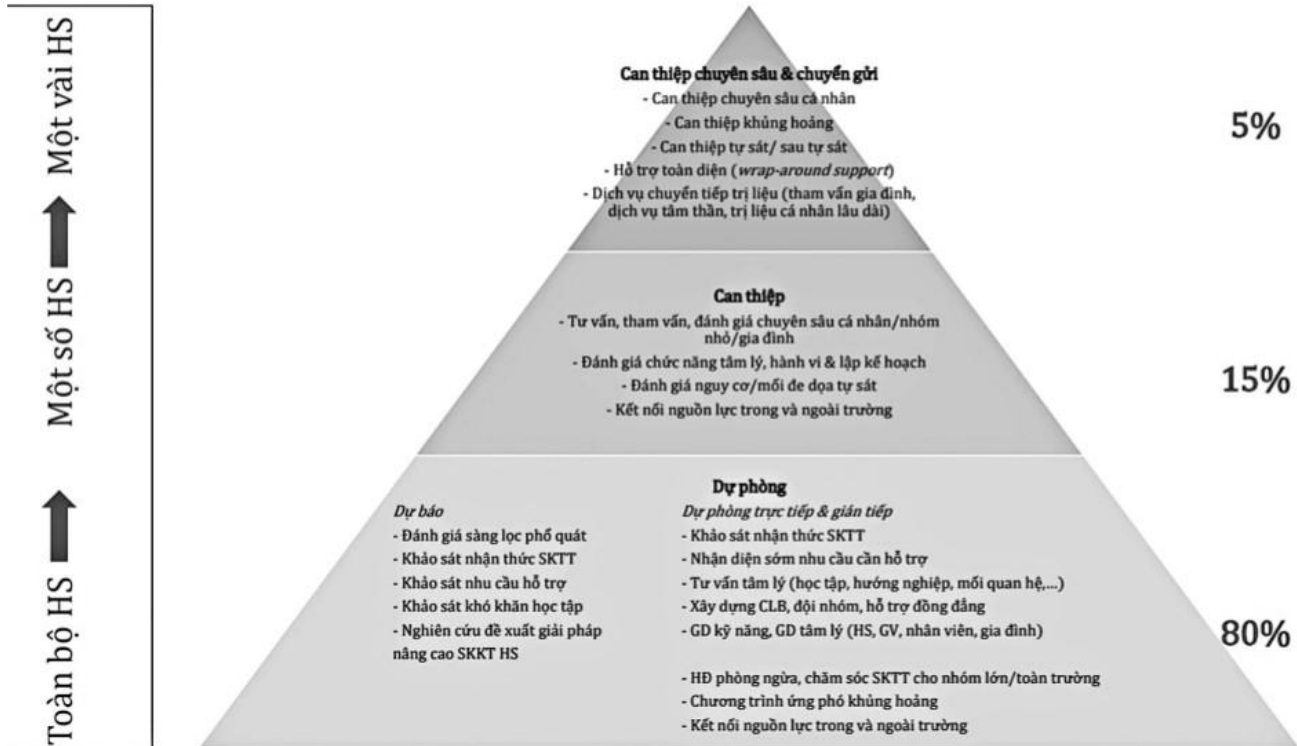
Thầy Nguyễn Văn Vĩnh (sinh năm 1970) công tác tại trường 31 năm, luôn "cầm tay chỉ việc" giúp học sinh sáng tạo các sản phẩm mỹ thuật, điêu khắc. Thầy Vĩnh chia sẻ, nhà trường hướng dẫn học sinh làm sản phẩm mỹ

nghệ thông qua hoạt động dạy nghề 2 buổi/tuần. Các sản phẩm như bình, chậu hoa, tranh ghép gỗ... được các em làm từ gạo dừa, có khi tận dụng vật liệu đã qua sử dụng.

Phần lớn sản phẩm của học sinh làm ra được nhà hảo tâm mua ủng hộ. Số tiền này được sử dụng để mua nguyên liệu, thỉnh thoảng cuối năm, học kỳ trích ra làm phần thưởng cho các em. Dịp Tết Nguyên đán 2024, thầy trò đã mua 400 quả dưa hấu và hỗ trợ hơn 10 học sinh tham gia điêu khắc bán trước cổng trường. Dưa hấu được điêu khắc chữ thư pháp, trang trí hoa mai, đồng xu, thỏi vàng... khá đẹp mắt. Các em còn khắc theo ý muốn của khách. Hình ảnh học sinh Trường dạy trẻ khuyết tật Cần Thơ điêu khắc dưa đăng tải trên mạng xã hội khiến nhiều người xúc động đã tìm đến mua ủng hộ.

Trường Dạy trẻ khuyết tật Cần Thơ tiền thân nhà trường là Trường Dạy trẻ khuyết tật Hậu Giang, thành lập năm 1987. Trường dạy học sinh khuyết tật và khuyết thị có điều kiện hòa nhập với cộng đồng. Năm học 2022 - 2023, trường mở rộng thực hiện can thiệp sớm cho trẻ khuyết tật và nhận thêm học sinh trong độ tuổi bị chậm phát triển trí tuệ, rối loạn phổ tự kỷ. "Đến nay, nhiều học sinh của trường đã trưởng thành, có việc làm ổn định; một số mở cơ sở kinh doanh, nhiều em vào học tại các trường CD, ĐH... Đó là niềm hạnh phúc lớn nhất của đội ngũ sư phạm nhà trường", thầy Hiệu trưởng Trần Lê Duy Khiêm chia sẻ.

Cô Ngọc Khánh tâm sự: Sau 22 năm gắn bó với nghề, tôi không chỉ yêu thích công việc mà còn đồng cảm với khó khăn, hạn chế của trẻ, cảm thông với phụ huynh. Mong muốn lớn nhất của bản thân là đem kiến thức, kinh nghiệm giúp trẻ khuyết tật được tiếp cận giáo dục, học tập, phát triển hòa nhập với cộng đồng.

Mô hình dịch vụ chăm sóc sức khỏe tinh thần học đường 3 tầng SPCE.

Trên khía cạnh cảm xúc, dấu hiệu được PGS.TS Trần Thành Nam chỉ ra là tâm lý bồn chồn, chán nản, thất vọng; tự đổ lỗi; mất hứng thú về mọi hoạt động trước đây vẫn thường thích; ám ảnh lo lắng về mọi thứ; cảm thấy tê liệt, vô cảm sau một hoạt động.

Trên khía cạnh nhận thức, dấu hiệu nhận biết là hiện tượng trí nhớ ngắn hạn giảm sút, học mãi không nhớ và không thể tập trung; tư duy bị ức chế - không cân nhắc được phương án giải quyết tối ưu; suy nghĩ kiểu hoặc tất cả hoặc không có gì; dự báo/nhìn nhận thế giới tiêu cực, diễn giải tương lai theo hướng thảm họa.

Trên phương diện sức khỏe cơ thể, người có nguy cơ tổn thương có thể cảm thấy đau đầu, đau cổ vai gáy, cảm giác tim đập nhanh, khó chịu vùng bụng...

"Người có vấn đề sức khỏe tâm thần hay cho rằng sự việc trở nên mất kiểm soát, cuộc sống đang quá bế tắc không thể tiếp tục, nhận thấy bản thân mình không ổn và tất cả là do lỗi bản thân. Những người này khó có thể tập trung và dứt khỏi những suy nghĩ lo lắng đang bủa vây; cho rằng bản thân nên ở một mình và từ chối tiếp xúc với người khác; khó có thể bình tĩnh, suy nghĩ bậc đồng, tự trút giận lên bản thân bằng những hành vi tự gây hại, thậm chí có suy nghĩ tự tử", PGS Trần Thành Nam cho hay.

Để mọi học sinh được quan tâm

Nhấn mạnh đây là công việc dài

hơi, cần sự phối hợp từ các đơn vị, nhiều vai trò khác nhau trong xã hội, ông Đinh Huỳnh Đức đề xuất một số giải pháp. Trong đó có việc trường học áp dụng các chương trình về kỹ năng xã hội, tâm lý xen kẽ chương trình đào tạo văn hóa để phát triển khả năng về sức bật tinh thần, điều tiết cảm xúc và có các hoạt động rèn luyện về thể chất, nghệ thuật. Xây dựng phần mềm ứng dụng chăm sóc sức khỏe tinh thần học đường. Cần có các chương trình kết nối giữa cha mẹ, học sinh và nhà trường. Xây dựng, đào tạo và sử dụng hiệu quả nguồn nhân lực có chuyên môn sâu về sức khỏe tinh thần học đường. Đặc biệt, cấp thiết xây dựng mô hình chăm sóc sức khỏe tinh thần học đường rõ ràng, chi tiết và có hệ thống dựa trên bối cảnh về văn hóa, xã hội, lịch sử của Việt Nam.

"Sau khi nghiên cứu tài liệu, chúng tôi lựa chọn mô hình 3 tầng theo Hiệp hội Các nhà tâm lý học Trường học Hoa Kỳ (NASP) làm nền tảng để xây dựng "mô hình dịch vụ chăm sóc sức khỏe tinh thần học đường 3 tầng SPCE", phù hợp với tình hình thực tế tại Việt Nam. Bên cạnh đó, chúng tôi đã tham khảo mô hình hoạt động công tác tâm lý học đường của tác giả Huỳnh Văn Sơn và cộng sự (2023) để đề xuất "mô hình vận hành dịch vụ sức khỏe tinh thần học đường SPCE" với mục đích tạo ra môi trường học tập an toàn, lành mạnh; hỗ trợ tăng cường kết nối giữa gia đình, trường học, cộng đồng giúp học sinh có cơ hội phát triển toàn diện về cả sức khỏe thể chất, tinh thần" ông Đinh Huỳnh Đức đề xuất.

Trên thực tế, hầu như phòng tư vấn tâm lý trong trường học đều do giáo viên hoặc nhân viên hành chính không được đào tạo bài bản về chuyên ngành tâm lý kiêm nhiệm. Với tình trạng thiếu hụt kiến thức sức khỏe tâm thần nói chung, lứa tuổi học đường nói riêng góp phần làm mất cơ hội nhận biết, can thiệp sớm cho học sinh. Ngoài ra, mối quan hệ giữa giáo viên và học sinh cũng đóng vai trò quan trọng trong quá trình hỗ trợ, cải thiện sức khỏe tâm thần học đường. Tuy nhiên, các vấn đề như sĩ số lớp đông, chương trình đào tạo sư phạm thiếu chú trọng vấn đề này, hay chương trình giáo dục thiếu ưu tiên đã gây nên những rào cản trong việc hình thành mối quan hệ hỗ trợ giữa cán bộ/ giáo viên và học sinh.

ThS.NCS NGUYỄN VIỆT HIỀN

Với thực trạng sức khỏe tâm thần của học sinh hiện nay cũng như mức độ đáp ứng thực tế của trường học, ThS.NCS Nguyễn Việt Hiền đề xuất 3 giải pháp. Thứ nhất, cần tăng cường hoạt động nâng cao nhận thức cho học sinh về chăm sóc sức khỏe tâm thần thông qua sinh hoạt ngoại khóa, sinh hoạt chuyên đề, tờ rơi,... Điều này giúp các em có thể tự nhận diện, hỗ trợ chính mình và trợ giúp các bạn đồng trang lứa.

Thứ hai, cần nâng cao năng lực chuyên môn của giáo viên về nhận diện, chăm sóc sức khỏe tâm thần cho học sinh thông qua tuyển dụng cán bộ phụ trách là những người được đào tạo bài bản; đưa cán bộ phụ trách tham gia khóa đào tạo ngắn hạn để cập nhật kiến thức, kỹ năng. Ngoài ra, các cán bộ/giáo viên kiêm nhiệm, chuyên trách cần cập nhật kiến thức liên quan đến mô hình và hướng dẫn

tổ chức thực hiện cung cấp dịch vụ công tác xã hội, tư vấn tâm lý trong trường học một cách hiệu quả.

Thứ ba, trường học cần tuyên truyền, thông tin cho học sinh, phụ huynh về các dịch vụ chăm sóc sức khỏe tâm thần tại trường nhằm nâng cao khả năng và cơ hội tiếp cận khi có nhu cầu.

PGS.TS Trần Thành Nam thì nhấn mạnh nhu cầu bức thiết cần nghiên cứu triển khai xây dựng hệ thống tư vấn can thiệp tâm lý trực tuyến. Trong đó có hệ thống đánh giá sàng lọc các vấn đề khó khăn tâm lý và tổn thương sức khỏe tâm thần tự động trực tuyến. Cùng đó là các bài giảng/ nói chuyện/ thông tin khoa học và các khóa học trực tuyến nâng cao năng lực nhận thức về sức khỏe tâm thần, kỹ năng "về sinh" sức khỏe tâm thần cho sinh viên.

Nhu cầu lớn nhưng đáp ứng hạn chế

HIẾU NGUYỄN

Tại Việt Nam, số học sinh có vấn đề về sức khỏe tâm thần ngày càng gia tăng, đặc biệt trong giai đoạn ôn thi, làm đồ án tốt nghiệp. Vậy làm thế nào để nhận biết các dấu hiệu, từ đó kịp thời có giải pháp hiệu quả? Nhà trường cần làm gì để chăm sóc sức khỏe tâm thần cho người học tốt hơn là vấn đề được nhiều người quan tâm.

Nhu cầu lớn

Trường THCS Thụy Liên (Thái Thụy, Thái Bình) thuộc xã vùng nông thôn, địa bàn rộng, giáp thị trấn; những năm gần đây là địa phương trọng điểm phát triển của khu công nghiệp Liên Hà Thái. Theo thầy Trịnh Thanh Liêm – giáo viên cốt cán môn Giáo dục công dân, kiểm tư vấn tâm lý học đường, phần lớn cha mẹ học sinh là lao động chủ lực của gia đình, thường xuyên đi làm ăn xa gửi con cho ông bà chăm sóc. Trường có hơn 40 học sinh mồ côi cha hoặc mẹ, hoặc bố mẹ ly dị.

Ngoài ra, với sự ảnh hưởng ngày càng sâu sắc của công nghệ thông tin, có học sinh bị tác động tiêu cực, như đam mê trò chơi, bạo lực, sống ảo... Các em đứng trước nhiều lựa chọn hệ giá trị, xuất hiện mâu thuẫn nội tâm giữa các giá trị sống, thậm chí dễ mất định hướng trong việc lựa chọn. Đặc điểm lứa tuổi, áp lực từ kỳ thi vào lớp 10 cũng là nguyên nhân dẫn đến học sinh dễ nảy sinh những vấn đề tâm lý.

Trong khi đó, nhà trường chưa có phòng chuyên biệt dành cho công tác tư vấn. Đội ngũ làm tư vấn chủ yếu kiêm nhiệm, gồm nhiều thành phần: Ban giám hiệu, giáo viên chủ nhiệm, tổng phụ trách, bí thư đoàn thanh niên, giáo viên bộ môn... còn thiếu kỹ năng, đôi lúc lúng túng khi thực hành tư vấn, tham vấn.

Khẳng định vai trò quan trọng của việc chăm sóc sức khỏe tinh thần, chuyên viên tâm lý Đinh Huỳnh Đức - Phòng Hỗ trợ sức khỏe tinh thần, Trung tâm trợ lý Kỹ túc xã, ĐH Quốc gia TP Hồ Chí Minh cho biết: Trong những năm gần đây, Việt Nam xuất hiện nhiều vấn đề liên quan đến sức khỏe tinh thần của học sinh/sinh viên. Kết quả nghiên cứu của UNICEF năm 2022 cho thấy, có khoảng 26,1% trong tổng số 668 học sinh tuổi vị

Ông Đinh Huỳnh Đức (bên trái) trong một buổi tư vấn cho sinh viên.

Anth: NVCC

thành niên Việt Nam tham gia nghiên cứu có nguy cơ gặp phải các vấn đề sức khỏe tinh thần ở mức trung bình hoặc cao. Đáng lo ngại là hành vi tự sát; có đến 64.000 trẻ em và vị thành niên thực hiện hành vi tự sát mỗi năm, theo nghiên cứu của UNICEF năm 2021. Nhà trường là mắt xích quan trọng, nơi có cả nguy cơ lẫn cơ hội để thúc đẩy và hỗ trợ sức khỏe tinh thần học sinh.

Tại Việt Nam, công tác chăm sóc sức khỏe tinh thần học đường được quan tâm, các dịch vụ hỗ trợ sức khỏe tinh thần bên trong nhà trường đã tác động tích cực đến đời sống học sinh, sinh viên. Nhận định điều này, tuy nhiên ông Đinh Huỳnh Đức cũng cho rằng còn nhiều hạn chế. Đơn cử, nhân lực làm công tác tâm lý học đường thiếu về số lượng, yếu về chất lượng. Nhiều trường hợp gia đình viên kiểm

nhệm công tác này dù chưa được đào tạo, hướng dẫn về chuyên môn. Việc tổ chức các phòng tham vấn tâm lý học đường đã được triển khai tại một số cơ sở giáo dục, nhưng chưa có sự bao phủ cũng như chất lượng thiếu đồng đều. Hoạt động hỗ trợ sức khỏe tinh thần tại các cơ sở giáo dục còn hơi hợt...

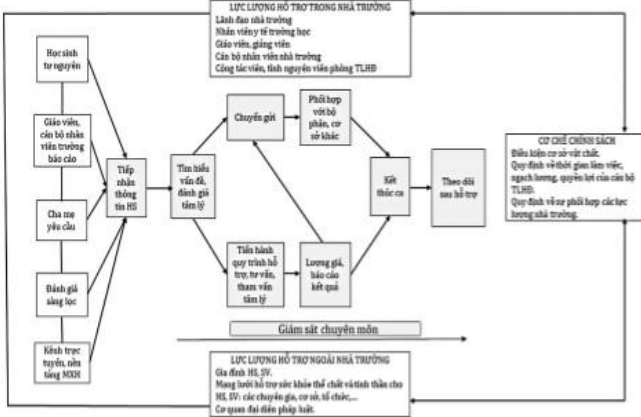
Chia sẻ về nhu cầu cần chăm sóc sức khỏe tâm thần của học sinh, ThS. Nghiên cứu sinh (NCS) Nguyễn Việt Hiền - Trường ĐH Giáo dục, ĐH Quốc gia Hà Nội dẫn số liệu nghiên cứu của UNICEF năm 2021 với khoảng 15% - 30% thanh thiếu niên ở Việt Nam gặp phải các vấn đề sức khỏe tâm thần. Học sinh độ tuổi từ 10 - 19 thường gặp rắc rối liên quan đến mối quan hệ bạn bè (bị bắt nạt, cô lập,...), cảm xúc (triệu chứng của lo âu, trầm cảm), hay liên quan đến hành vi. Để biết, đáng

lo ngại nhất là suy nghĩ, hành vi tự tử ở trẻ vị thành niên.

Ngoài ra, ThS.NCS Nguyễn Viết Hiền cũng dẫn nghiên cứu năm 2023 của tác giả Nguyễn Minh Tú và cộng sự cho thấy, tỷ lệ mắc các vấn đề về sức khỏe tâm thần của học sinh THCS tại Thừa Thiên Huế nói chung chiếm con số khá cao. Sau quá trình thu thập và phân tích dữ liệu, kết quả cho thấy 18,2% trẻ có vấn đề sức khỏe tâm thần ở mức bất thường; 27,4% học sinh có vấn đề sức khỏe tâm thần ở mức ranh giới. Trong đó, chiếm tỷ lệ cao nhất với 20,6% là các bất thường liên quan đến vấn đề cảm xúc, sau đó bất thường về hành vi (15,6%), vấn đề bạn bè (15%), tăng động giảm chú ý (13,4%) và vấn đề xã hội tích cực (8,6%).

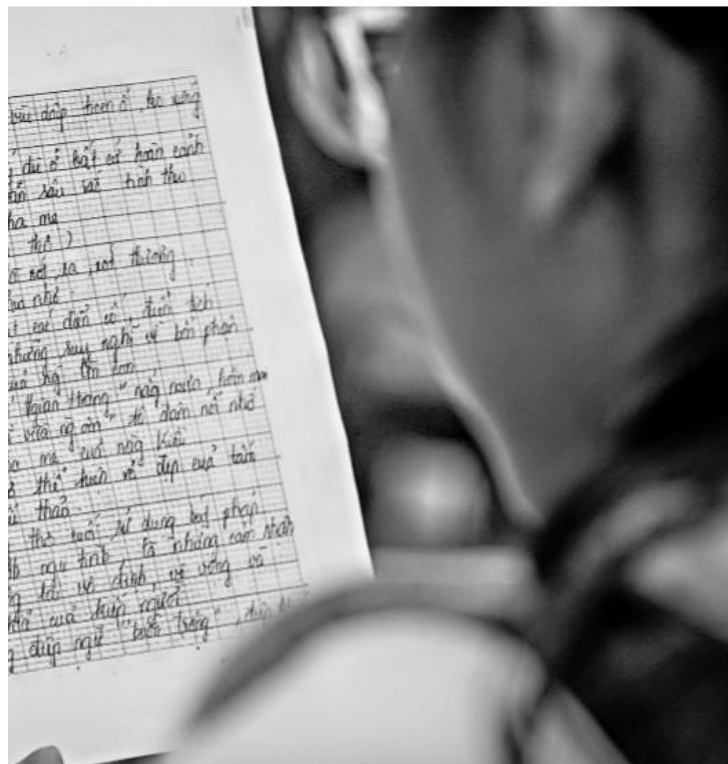
Làm sao nhận biết dấu hiệu

Nhận biết sớm học sinh, sinh viên có nguy cơ tổn thương sức khỏe tâm thần là vô cùng quan trọng để tránh hậu quả xấu có thể xảy ra. Chia sẻ về nội dung này, PGS.TS Trần Thành Nam - Phó Hiệu trưởng Trường ĐH Giáo dục, ĐHQG Hà Nội đưa dấu hiệu nhận biết đầu tiên về hành vi ứng xử. Theo đó, cá nhân trở nên dễ cáu gắt, giận dữ, mất tính kiên trì; thay đổi lịch ăn ngủ (mất ngủ và chán ăn), ăn ngủ ngược với nhịp sinh học bình thường; thu mình, né tránh xã hội; cùn mòn về cảm xúc (trở nên thờ ơ, thờ ơ với những gì diễn ra xung quanh); lạm dụng các chất kích thích (từ cafein đến đồ uống có cồn...).

MÔ HÌNH VẬN HÀNH DỊCH VỤ SỨC KHỎE TINH THẦN HỌC ĐƯỜNG SPCE

“ Nhà thơ Nguyễn Phong Việt cho rằng, việc chọn ngữ liệu Ngữ văn ngoài sách giáo khoa là một kỹ năng trong ngành sư phạm. Để tránh lúng túng khi triển khai chương trình mới, giáo viên có thể cân nhắc theo “công thức” 50 - 50, cân đối giữa những ngữ liệu cũ và ngữ liệu mới. Đó là cách giúp đề thi không thiếu những cái cũ và đưa được những cái mới vào để trở nên phong phú và hiện đại hơn.

Học sinh tranh thủ ôn tập môn Ngữ văn trước giờ thi tuyển sinh lớp 10.

Ảnh: Mạnh Tùng

của học sinh. Thứ hai, phân loại sách theo nội dung và mức độ nhạy cảm của chủ đề, đảm bảo có các cảnh báo và hướng dẫn cụ thể về những nội dung có thể gây tranh cãi hoặc khó tiếp nhận. Cuối cùng là tính đa dạng bao quát, các sách được phân loại không chỉ dựa trên một tiêu chuẩn duy nhất mà cần cân nhắc giá trị giáo dục, tính cập nhật và phản ánh đa dạng văn hóa, xã hội. “Mặc dù việc xuất bản sách ở Việt Nam không có các cảnh báo rõ ràng về độ tuổi người đọc nhưng nếu được xem như ngữ liệu ngoài sách giáo khoa, giáo viên nên đưa ra những cảnh báo về các cảnh nhạy cảm có thể xuất hiện trong sách và học sinh có thể tự quyết định đọc hay không đọc”, TS Đào Lê Na nói.

Đồng quan điểm, nhà thơ Nguyễn Phong Việt cho rằng, khi thầy cô đưa ngữ liệu ngoài sách giáo khoa vào bài học đều phải cân nhắc kỹ càng để đánh giá có phù hợp hay không. Học sinh khi còn ngồi trên ghế nhà trường vẫn có những giới hạn, nguyên tắc và tiêu chuẩn mà trường quy định. Nhà trường nên có những sự kiểm soát nhất định, gần giống các bộ phim được dán nhãn theo lứa tuổi khác nhau như 13+, 16+, 18+... chiếu ở rạp

phim. Sách đưa vào trường học phải thẩm định và đảm bảo hài hòa các yếu tố về ý nghĩa và giáo dục nhân văn.

Chú trọng cảm thụ văn chương

Theo GS.TS Huỳnh Như Phương, nhà phê bình văn học, chương trình Ngữ văn mới đã thể hiện một bước tiến rõ rệt về tư duy giáo dục lẫn quan niệm văn học, so với thời mà kiến thức dạy văn còn sơ lược và công thức, dựa trên những văn bản thiên về tính minh họa. Chương trình mới có sự cập nhật cả về lý thuyết lẫn văn liệu với những tác giả và tác phẩm có giá trị. Tuy nhiên, trên hành trình đổi mới, ở một số địa phương và cơ sở giáo dục còn lúng túng, chọn ngữ liệu chưa thật phù hợp trong việc ra đề kiểm tra định kỳ môn Ngữ văn.

GS.TS Huỳnh Như Phương cho rằng, giáo viên cần được trang bị về phương pháp sư phạm ở bất cứ môn học nào, trong đó có Ngữ văn. Chọn một bài văn để đưa vào nhà trường cần có bề dày cảm thụ và kinh nghiệm văn học, am hiểu tâm sinh lý học sinh,

Thí sinh TPHCM tham dự Kỳ thi tốt nghiệp THPT năm 2023.

Ảnh: Lê Nam

vốn liếng văn học sâu rộng và bản lĩnh khoa học thì mới tìm được một văn bản hay nhất, tốt nhất để dạy cho một độ tuổi nhất định. Học sinh 12 - 15 tuổi đang đổi thay và khám phá về tình yêu, tình bạn, tình yêu gia đình, tình yêu quê hương đất nước... một bài văn hay sẽ thanh lọc và bồi dưỡng tình cảm đẹp cho các em. Học sinh THCS nên chủ yếu dạy văn học hiện đại, nói về hình ảnh tích cực thiên nhiên, xã hội, đất nước và con người, tránh đưa vào bài học những văn bản nặng nề với những góc tối của đời sống.

Môn Ngữ văn THPT ở chương trình mới ban hành linh hoạt hơn trong việc gợi ý và cho phép thầy cô tìm và đề xuất văn liệu mới phù hợp. Theo đó, lớp 10 và 11 là độ tuổi học sinh thích hợp về tâm thế để dạy văn học cổ điển. Ở lớp 12, bắt đầu tuổi trưởng thành, học sinh cần được trang bị sâu sắc về lý tính để từng bước hình thành nhân sinh quan và thế giới quan. Do đó, nhà trường, thầy cô nên chọn những văn bản văn học Việt Nam và văn học nước ngoài có chiều sâu triết lý, có tầm tư tưởng và giá trị nghệ thuật cao. “Đây phải là công việc của một tập thể chuyên môn, với sự đề xuất và góp ý của đồng đạo giáo viên, nhà văn, nhà báo, nhà nghiên cứu và phê bình văn học”, GS.TS Huỳnh Như Phương nhấn mạnh.

Cần có “ngân hàng” ngữ liệu

Ngày 21/7/2022, Bộ GD&ĐT ban hành Công văn số 3175/BGDĐT-GDTrH hướng dẫn đổi mới phương pháp dạy học và kiểm tra, đánh giá môn Ngữ văn ở trường phổ thông nhằm đánh giá chính xác năng lực học sinh, khắc phục tình trạng học sinh chỉ học thuộc bài hoặc sao chép nội dung tài liệu có sẵn. Theo đó, Bộ GD&ĐT yêu cầu đổi mới đánh giá học sinh trong môn Ngữ văn. Theo đó, trong việc đánh giá học sinh trong môn Ngữ văn cần tập trung thiết kế và sử dụng các câu hỏi, bài tập yêu cầu học sinh vận dụng kiến thức đã học và kỹ năng đọc, viết, nói, nghe vào bối cảnh và ngữ liệu mới; tạo cơ hội để

học sinh khám phá những tri thức mới, đề xuất ý tưởng và tạo ra sản phẩm mới. Cần tránh dùng lại các văn bản đã học trong sách giáo khoa làm ngữ liệu xây dựng các đề kiểm tra đọc hiểu và viết để đánh giá chính xác năng lực học sinh, khắc phục tình trạng học sinh chỉ học thuộc bài hoặc sao chép nội dung tài liệu có sẵn.

Với giáo viên dạy Ngữ văn, việc sử dụng ngữ liệu ngoài sách giáo khoa cho vào đề thi, đề kiểm tra là việc làm hay, tránh để học sinh học theo lối mòn, học tủ, học vẹt. Tuy nhiên, việc chọn ngữ liệu cần có những chuẩn mực và yêu cầu nhất định.

Thầy Võ Kim Bảo - giáo viên bộ môn Ngữ văn, Trường THCS Nguyễn Du (Quận 1, TPHCM) cho biết, việc lựa chọn ngữ liệu trong môn Ngữ văn cần phù hợp với thể loại, độ tuổi của học sinh. Câu hỏi phải có tính thẩm mỹ, tính giáo dục, ngữ liệu có độ dài vừa phải, tương ứng với thời gian thi của học sinh. Các câu hỏi đặt ra trong đề thi phải đi theo đúng ma trận: Từ nhận biết - thông hiểu - vận dụng - vận dụng cao, đáp ứng các yêu cầu giáo viên đưa ra. “Để nâng cao chuyên môn, giáo viên cần tăng cường việc sinh hoạt tổ nhóm chuyên môn theo hướng nghiên cứu bài học, cùng nhau thảo luận về cách ra đề”, thầy Bảo nói.

Thầy Đỗ Đức Anh - giáo viên môn Ngữ văn, Trường THPT Bùi Xuân (TPHCM) cho rằng các Phòng, Sở GD&ĐT nên có những “ngân hàng” về ngữ liệu để giáo viên có thể đóng góp và tham khảo. Giáo viên tự “mày mò” trong chương trình mới sẽ lúng túng, nhiều thầy cô có tâm lý ngại đổi mới đề Văn, sợ bị chỉ trích bàn tán trên mặt báo và mạng xã hội, nên ưu tiên chọn những tác phẩm an toàn. “Ngoài việc tập huấn đơn thuần ở chương trình như trước đây, tôi hy vọng các Phòng, Sở GD&ĐT nên có hướng dẫn cụ thể chi tiết hơn về những đề thi cho từng thể loại, từng lớp, từng giai đoạn trong năm học. Hiện nay, giáo viên Ngữ văn đa số đều phải “tự bơi” nên những bước đi đầu tiên sẽ khập khiễng, thiếu sót và dễ mắc sai lầm”, thầy Đức Anh bày tỏ.

Chọn ngữ liệu môn Ngữ văn trong nhà trường:

Sáng tạo đi liền với cái đẹp

■ CẨM ANH

Chương trình GDPT 2018 lấy người học làm trung tâm để phát triển phẩm chất và năng lực. Trong đó, điểm đổi mới trong môn Ngữ văn là giáo viên có thể sử dụng các ngữ liệu ngoài sách giáo khoa để dùng cho thi cử, đánh giá. Tuy nhiên, làm sao để nguồn ngữ liệu đảm bảo nguyên tắc phù hợp với lứa tuổi, sự phát triển của học sinh là một câu chuyện dài.

Học sinh lớp 12 ở THPTCM ôn tập môn Ngữ văn.

Ảnh: Lê Nam

Cần nhắc tính giáo dục, độ tuổi

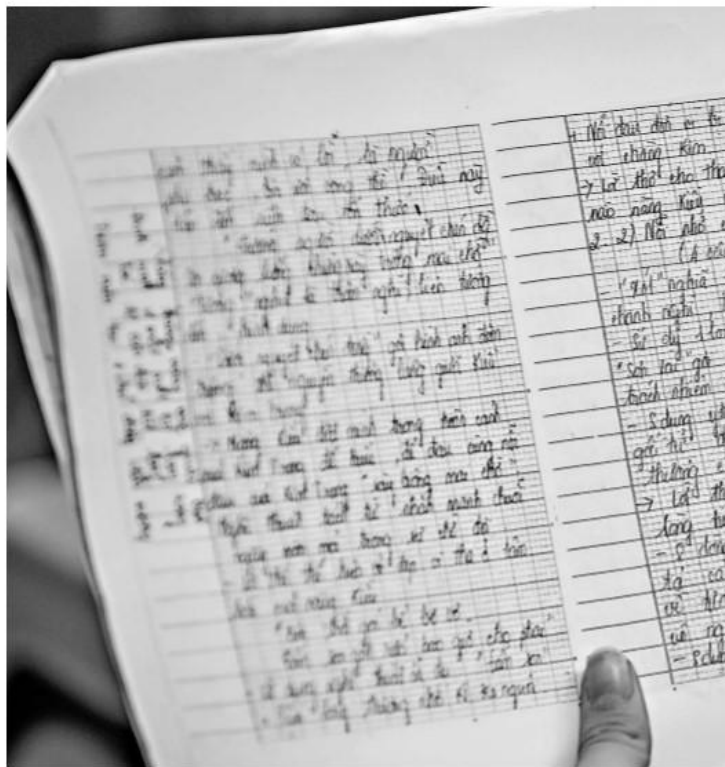
Tháng 5/2024, Trường Quốc tế TPHCM phát cho học sinh lớp 11 tác phẩm "Một thoáng ta rực rỡ nhân gian" (Ocean Vương) có câu văn miêu tả về tình dục bị nhiều người cho là phản cảm, khiến nhiều phụ huynh bất bình. Nhà trường sau đó thu hồi cuốn sách, sự việc tạm lắng. Tuy nhiên, câu chuyện này gợi mở vấn đề chọn ngữ liệu cho môn Ngữ văn trong nhà trường, bao gồm việc sử dụng các văn bản trong các tiết học, đề thi, tham khảo...

Trước đó, tại các trường phổ thông, từng xuất hiện bất ổn trong việc lựa chọn ngữ liệu môn Ngữ văn trong học tập, thi cử. Chẳng hạn, tháng 1/2024, đề kiểm tra học kỳ I môn Ngữ văn, khối 8 của Phòng GD&ĐT huyện Thanh Bình (Đồng Tháp) gây phản ứng mạnh. Mặc dù văn bản trong đề thi mang ý nghĩa chỉ trích người tham lam, nói dối, không giữ lời hứa nhưng các chi tiết và câu chữ trong văn bản lại phản cảm. Trước đó, đề thi cuối kỳ I môn Ngữ văn dành cho học sinh lớp 8, Trường

THCS Colette (Quận 3, TPHCM) cũng bị phản ứng vì cho rằng thiếu tôn trọng người thầy, hạ thấp hình ảnh nhà giáo khi ngữ liệu câu chuyện kể về một thầy đồ tham ăn và xưng "mày - tao" với học sinh.

Những đề thi Ngữ văn lấy nội dung bài hát như "Lạc trời" (ca sĩ Sơn Tùng MTP), "Đom đóm" (ca sĩ Jack) hay gần đây nhất là đề thi học sinh giỏi môn Ngữ văn của tỉnh Hậu Giang trích hai câu hát trong ca khúc "Bên trên tầng lầu" (Tăng Duy Tân) cũng nhận được nhiều tranh cãi, thậm chí chỉ trích. Các đề thi được cho là không đảm bảo những yêu cầu cơ bản như tính khoa học, tính giáo dục, tính thời sự, tính thẩm mỹ, tính thử thách.

Nguyễn Hà My - học sinh lớp 9 ở TPHCM chia sẻ: "Bản thân em và một số bạn trong lớp đều cảm thấy thích thú khi được thi học kỳ bằng các đề ngoài cuộc sống. Khi đó, chúng em sẽ vận động được những tri thức mà mình đã học, tránh được vấn đề học tủ bài". Nhiều học sinh cũng có quan điểm như Hà My, nhưng ở phía bắc làm cha mẹ, họ lại không nghĩ vậy. Theo nhiều phụ huynh, chủ trương chọn ngữ liệu ngoài sách giáo khoa

“ Theo TS Đào Lê Na, khi hướng dẫn đọc sách văn học, thầy cô cần trang bị kiến thức và kỹ năng đọc tác phẩm ngoài ngữ liệu sách giáo khoa cho học sinh. Nên có cơ chế thu thập và xử lý phản hồi từ học sinh và phụ huynh về các ngữ liệu được sử dụng, giải thích cho phụ huynh vì sao các ngữ liệu đó được lựa chọn giảng dạy.

trong kiểm tra môn Ngữ văn giúp phát huy tính sáng tạo của học sinh, tuy nhiên việc chọn ngữ liệu ngoài sách giáo khoa cho đề thi, đề kiểm tra còn nhiều bất cập. Chị Nguyễn Thị Bích - phụ huynh lớp 11 ở TPHCM nêu quan điểm, thầy cô có thể đưa các tác phẩm mới của các tác giả trẻ hoặc tác phẩm âm nhạc "đu trend" để thu hút học sinh, nhưng cần nhất vẫn là độ chuẩn mực. Bởi ngữ liệu môn Ngữ văn có ảnh hưởng lớn đến sự phát triển tâm hồn, nhân cách của học sinh, đồng thời cũng là căn cứ quan trọng trong việc kiểm tra, đánh giá.

Theo TS Đào Lê Na - Trường bộ môn Sáng tác và Phê bình Sân khấu - Điện ảnh, khoa Văn học (Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia TPHCM), việc sử dụng các ngữ liệu ngoài sách giáo khoa để

thi cử, đánh giá giúp phát huy tính thần tự học và tự nghiên cứu của học sinh. Tiếp cận được nguồn tài nguyên học tập lớn hơn đến từ nhiều nền văn hoá và nhiều quan điểm khác nhau sẽ giúp các em có cái nhìn đa chiều về nhiều vấn đề trong cuộc sống, có tư duy phản biện trước những thông tin khác nhau, đặc biệt là các tin giả trên mạng xã hội. Tuy nhiên, theo TS Đào Lê Na, giáo viên cần có sự chọn lọc kỹ lưỡng các nguồn ngữ liệu để đảm bảo chất lượng của tác phẩm và phù hợp với sự phát triển tâm lý của học sinh. Học sinh trung học dưới 18 tuổi nên tất cả các cảnh nhạy cảm có thể ít nhiều tác động đến tâm lý.

Nói riêng về sách tham khảo cho học sinh phổ thông, TS Đào Lê Na cho biết, có 3 tiêu chí để phân loại và lựa chọn. Thứ nhất, sách phù hợp tâm lý

“ Trong lớp xóa mù chữ Sào Lưới, chị Hồ Kim Sa là người nhỏ tuổi nhất (35 tuổi). Chồng chị Sa đi làm ăn xa nhà, chị phải ở nhà lo chăm sóc ba, mẹ chồng bị bệnh. Dù công việc vất vả, thế nhưng với ước mơ được biết chữ, chị Sa đã xin phép chồng, bố mẹ chồng cho đi học. Chị chia sẻ: Hằng ngày, tôi tranh thủ làm hết công việc gia đình để chiều đi học, học ở lớp xong về nhà chỗ nào chưa hiểu tôi sẽ nhờ con mình dạy thêm để mau tiến bộ. Tôi hy vọng biết được nhiều chữ để thuận tiện hơn trong sinh hoạt, tính toán làm ăn.

chữ có lợi, nên sĩ số lớp tăng theo từng năm, có năm lên hơn 20 người (hiện tại lớp này có 17 người học).

“Do đối tượng các lớp học thường là người lớn tuổi, khả năng tiếp thu của các cô, chú rất chậm, dạy hôm trước đôi khi hôm sau quên, nên cần có phương pháp dạy phù hợp. Dạy người lớn tuổi mình phải chịu khó, nhẹ nhàng chỉ dẫn từng chút, không thể dạy theo khuôn khổ, chương trình giáo dục, mà phải dạy theo kinh nghiệm thực tế. Mình cảm thấy nói gì để họ dễ hiểu nhất thì dạy, chứ dạy theo sách giáo khoa sẽ không hiệu quả”, cô Thanh An chia sẻ.

Ở mỗi lớp học, cô An có rất nhiều kỷ niệm với những “học sinh đặc biệt”. Buổi học của lớp lúc nào cũng tràn đầy tiếng cười, bởi học sinh liên tục đọc sai từ, sai nghĩa. “Nhiều lúc đang đi làm, các cô, chú bất ngờ gọi điện nói giọng dồn dập, ‘cô An ơi tôi mừng quá’, mình cứ nghĩ họ trúng số độc đắc hay gặp may mắn gì lớn lắm, nhưng rồi họ nói, tôi đã biết đọc bảng chữ tìm được chỗ mua thuốc cả, mua lưới hoặc nhớ rằng rồi, không cần hỏi ai hết. Nghe mình rất xúc động, nghĩ việc mình làm hoàn toàn xứng đáng”, vị Chủ tịch Hội Phụ nữ xã chia sẻ.

Bà Trương Kim Lến cho biết rất

nể phục tấm lòng cô An nên quyết định hỗ trợ, phụ giúp đứng lớp giảng dạy. “Chị An vận động chừng nào người ta chịu đi học mới thôi. Chồng, con các cô không cho đi học thì chị An đến nhà năn nỉ. Tập vở, đồ dùng học tập mấy cô, chú đều do chị An vận động hỗ trợ. Chị cũng thường vận động tặng nhu yếu phẩm cần thiết cho mấy cô, chú, chị em trong lớp, bởi nhiều gia đình điều kiện kinh tế rất khó khăn”, bà Lến nói.

“Dạy các cô, chú vui lắm. Các cô, chú tiếp thu chậm nhưng bù lại rất chịu khó nên cũng học nhanh, vài tháng là biết đọc, biết viết. Họ cũng biết giữ nền nếp, vắng là điện xin phép nói có Ơi nay tôi bệnh hoặc bận đi đám xin nghỉ buổi. Bản thân mình nghĩ thì cũng báo mấy cô, chú, nhờ

“ Không chỉ khởi nguồn mở các lớp xóa mù chữ, cô Đào Thị Thanh An còn có nhiều đóng góp trong công tác an sinh xã hội, xóa đói giảm nghèo tại địa phương, đặc biệt cô đang là mẹ đỡ đầu của hơn 30 trẻ mồ côi, trẻ em có hoàn cảnh khó khăn trên địa bàn. Với sự nhiệt huyết, cống hiến, cô An từng vinh dự được Thủ tướng Chính phủ tặng Bằng khen có thành tích tiêu biểu trong học tập và làm theo tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh, cùng nhiều bằng khen, giấy khen của Hội Liên hiệp Phụ nữ Việt Nam; UBND tỉnh Cà Mau và các sở, ban, ngành, UBND cấp huyện.

Tan học cô trò chào tạm biệt nhau.

người dạy thay hoặc có lịch dạy bù”, cô An chia sẻ.

Hào hứng thi cử

Các lớp xóa mù chữ của cô Đào Thị Thanh An đều tổ chức thi cuối khóa, để đánh giá kết quả học tập của từng người. Dù tuổi cao nhưng các cô, chú đều thể hiện quyết tâm thi đạt điểm cao ở mỗi kỳ thi.

Ông Nguyễn Văn Sang cho biết,

những ngày qua thường xuyên ôn tập bài để có thể thi tốt, hy vọng sẽ được lên lớp. “Học thì phải thi đậu, mà phải đậu điểm cao, điểm thấp buồn lắm, nên phải cố gắng”, ông Sang nói. Còn bà Lê Thị Nhiên hẳn nhiên chia sẻ: “Nào giờ có thi đậu, hồi hộp lắm, không biết thi cử ra sao, đề thi thế nào, dễ hay khó. Tôi cũng cố gắng ôn mấy ngày nay rồi, nhưng mà tôi đó không biết nhớ được không, sao ra quên quá, lớn tuổi rồi, sợ không làm bài được thua mấy người trong lớp”. Bà Trần Thị Mảnh tiếp lời: “Gần tới ngày thi lo lắng ngủ không được luôn, sợ rất lắm, thi rồi sợ cô buồn, thua bạn bè trong lớp nên phải cố gắng về học, kêu con cháu chỉ bài thêm”.

Cô An cho biết, mỗi khóa học, các giáo viên tại địa phương sẽ soạn đề để cho học sinh các lớp xóa mù chữ thi. Đề thi cũng gồm nhiều phần như tiếng Việt, đọc hiểu, chính tả, làm văn, làm phép toán tính nhẩm, toán đố... “Lớp xóa mù chữ chủ yếu động viên tinh thần là chính, không đòi hỏi thành tích. Mình nói các cô, chú thi đạt thì tốt, không đạt cũng không sao, nhưng mọi người đều quyết tâm thi đạt điểm cao, điểm thấp, rốt là không chịu”, cô An nói.

Cũng theo cô giáo An, sau khi thi xong, những ai có điểm cao, lên lớp sẽ được UBND xã tặng giấy khen xem như khích lệ tinh thần học tập. Để tạo điều kiện cho những “học trò đặc biệt” của mình học tập tốt, cô An cũng đã vận động nhà hảo tâm tặng mỗi người một cặp kính lão để nhìn chữ, viết chữ rõ hơn. “Các cô, chú cảm ơn mình dạy chữ cho họ, còn mình thì cảm ơn ngược lại mấy cô, chú đã tạo điều kiện cho mình hoàn thành tốt nhiệm vụ bên Hội Phụ nữ. Mình cũng học từ các cô, chú về nhân cách sống, tinh thần hiếu học, sự vui vẻ, lạc quan trong cuộc sống. Ngày nào còn người chưa biết chữ đi học thì ngày đó mình còn duy trì lớp học”, cô An tâm niệm.

Bài, ảnh: QUÁCH MẾN

Cô giáo An có cách giảng bài giúp cô, chú lớn tuổi tiếp thu nhanh.

“Học để làm ma biết chữ”

Mất đã mờ, tay đã run, trí nhớ cũng suy giảm... nhưng nhiều cụ ông, cụ bà ở tuổi 60, 70 tại một số cửa biển ở Cà Mau vẫn đều đặn 3 buổi/tuần đến lớp. Họ khát khao được biết chữ để có thể đi khám bệnh, làm giấy tờ, đi mua đồ hoặc chí ít là không đi nhầm nhà vệ sinh...

Không bao giờ muộn

Lớp xóa mù chữ tại cửa biển Sào Lưới, xã Nguyễn Việt Khái (huyện Phú Tân) triển khai từ năm 2022, lịch học 3 buổi/tuần, thời gian học thường từ 17 - 18 giờ. Người đứng lớp là cô Đào Thị Thanh An - Chủ tịch Hội Liên hiệp Phụ nữ xã Nguyễn Việt Khái. Ngoài ra, còn có sự hỗ trợ giảng dạy của bà Trương Kim Lến - Chi hội trưởng phụ nữ ấp Sào Lưới.

“Lúc đầu vận động chỉ có 5 người theo học, đến nay, lớp được 9 người (8 nữ, 1 nam). Phần lớn học sinh trong lớp đều cao tuổi, người lớn nhất năm nay đã 76 tuổi, nhiều người đi học còn dẫn cả cháu, chất theo. Mình chọn dạy học vào khung giờ trên bởi giờ hành chính bản thân còn phải làm việc, ban ngày người dân cũng phải đi làm việc để mưu sinh”, cô An chia sẻ.

9 học viên, mỗi người đến với lớp học đều mang theo những câu chuyện của riêng mình. Cụ bà Nguyễn Thị Thao, học viên lớn tuổi nhất lớp (76 tuổi) chia sẻ, lúc đầu bà đòi đi học, gia đình ngăn cản, hàng xóm lời ra tiếng vào, nói già gần chết rồi còn đi học. Bà chỉ trả lời thà đi học khi chết làm ma biết chữ còn hơn làm ma đốt, rồi cấp sách đến lớp. “Nhờ đi học, cô giáo chỉ dẫn nhiệt tình, đến nay tôi đã biết đọc, biết viết. Giờ tôi đã biết phân biệt đâu là nhà vệ sinh nữ, đâu là nhà vệ sinh nam, không còn đi nhầm chỗ. Tôi rất mừng và biết ơn mấy cô giáo nhiều lắm”, bà Thao xúc động nói.

Ông Nguyễn Văn Sang (64 tuổi), học sinh nam duy nhất của lớp chia sẻ, khi nghe cô An mở lớp ông chủ động đăng ký đi học, vì không biết chữ khổ lắm. “Hồi đó không có điều kiện học nên tôi không biết chữ, đi chợ thấy bảng hiệu đâu biết người ta bán gì. Tôi chạy xuống đi mua dây thuốc cá mà chạy hoài không biết chỗ nào bán, hỏi thăm mất cả buổi mới ra. Giờ biết chữ rồi, muốn mua thứ gì là ghé đúng tiệm bán thứ đó để mua, không còn nhầm nữa”, ông Sang vui mừng nói. Bà Lư Thị Nêm thì chia sẻ: “Tôi thích

Lớp xóa mù chữ dành cho người lớn tuổi tại cửa biển Sào Lưới, xã Nguyễn Việt Khái, huyện Phú Tân.

hát karaoke. Chiều chiều bên nhà hàng xóm mở hát, có rú qua hát chung mà đầu óc sáng, tại không biết chữ, thấy vậy tôi quyết tâm đi học chữ. Giờ đây tôi có thể hát được một số bài, có thể giao lưu karaoke cùng hàng xóm, vui lắm”.

Hành trình đến lớp xóa mù chữ của bà Trần Thị Mạnh (65 tuổi) cũng lắm gian nan. Bà Mạnh kể, lúc đầu nghe bà nói đi học chữ, chồng bà kiên quyết không cho, nói bà lớn tuổi có cháu rồi còn học làm gì, đi học chỉ để người ta biết mình lâu nay đốt chữ. Bỏ ngoài tai những lời la rầy của chồng, dị nghị của hàng xóm, bà Mạnh

vẫn quyết định đi học. “Lúc trước ra ấp, xã làm giấy tờ tôi toàn lẫn tay, giờ biết viết chữ, ký tên, mấy ông xã làm giấy bắt nờ luôn. Chồng tôi thấy vậy cũng hết nói, ông còn chỉ dạy tôi thêm để mau tiến bộ”, bà Mạnh tự hào khi biết chữ.

Bà Lê Thị Nhiên kể về chuyện đi học chữ cũng bắt đầu từ những rắc rối do mù chữ. “Mọi lần đi khám bệnh, nhân viên bệnh viện đưa giấy số phòng khám mà tôi đâu biết đi phòng nào, có lần đi nhầm vào phòng vệ sinh, phòng ngủ nhân viên, quê hết sức. Rồi cán bộ đến nhà đưa giấy mời, thư chúc Tết đâu biết gì mà đọc, hàng

xóm gửi thư mời đám tiệc cũng chả biết ngày mấy, giờ nào, phải nhờ người này, người nọ đọc giùm phiền phức hết sức. Giờ đi học biết chữ, biết đọc hết rồi, đặc biệt đi khám bệnh không còn sợ đi nhầm phòng nữa, mừng hết sức. Biết tiếng Việt rồi tôi sẽ kêu chồng dạy tôi thêm chữ Khmer, bởi ông ấy là người dân tộc Khmer”, bà Lê Thị Nhiên (68 tuổi) hào hứng nói về dự định của mình.

Chưa hết duyên với nghề giáo

Cô Đào Thị Thanh An có 14 năm làm giáo viên tại địa phương, sau đó mới về làm Bí thư Chi bộ kiêm Trưởng ấp và hiện nay là Chủ tịch Hội Liên hiệp Phụ nữ xã Nguyễn Việt Khái. Cô đã có gần 10 năm thực hiện công việc giảng dạy xóa mù chữ tại địa phương. “Xuất phát từ thực tế ở cửa biển có nhiều chị em lớn tuổi không biết chữ, đi làm giấy tờ toàn lẫn tay, bản thân từng là nhà giáo, thấy vậy mình rất thương, nên quyết định mở lớp học xóa mù chữ”, cô An chia sẻ.

Lớp xóa mù chữ đầu tiên vị Chủ tịch phụ nữ xã mở là tại cửa biển Gò Công (xã Nguyễn Việt Khái). Bây giờ chỉ có 3 người học, nhưng bà vẫn kiên trì dạy và tiếp tục vận động để người dân thấy việc học là nhiệm vụ cao cả, là quyền lợi của mỗi người, không có gì phải xấu hổ. Nhờ tích cực vận động và thấy những người đi trước học biết

Cô giáo An hướng dẫn các cô, chú viết từng con chữ.

Với tài năng và phẩm chất, chức vụ cuối cùng mà 6 vị đại khoa thôn Đông được triều đình bổ nhiệm là: Thượng thư (2 vị), Thị lang (1 vị, sau khi qua đời được truy phong Thượng thư), Thừa Chính sứ (1 vị), Hiến sát sứ (1 vị), Hàn lâm hiệu lý (1 vị). Trong đó, 1 Tiến sĩ được phong tước Hầu, 1 Tiến sĩ được phong tước Bá và 4 nhà khoa bảng còn lại đều được chọn cử đi sứ.

Nghỉ thức tế lễ tại nhà thờ 4 Tiến sĩ họ Mai.

Người thứ 5 của thôn Đông đỗ đạt là Nguyễn Lê, sinh năm Tân Hợi (1551), xuất thân từ Giám sinh. Năm 21 tuổi, ông đỗ Đề nhị giáp Tiến sĩ xuất thân (Hoàng giáp) khoa Tân Mùi niên hiệu Sùng Khang thứ 6 đời Mạc Mậu Hợp (1571). Khoa thi này được chép lại như sau: Kỳ thi Hội, lấy được 17 người hợp cách. Vào sách vấn cho 2 người đỗ Tiến sĩ cập đệ (khuyết Trang nguyên) 3 người đỗ Đề nhị giáp Tiến sĩ xuất thân, 12 người cho đỗ Đề tam giáp đồng Tiến sĩ xuất thân.

Tuy nhiên, theo tư liệu dịch của Viện Nghiên cứu Hán Nôm từ Văn bia đề danh Tiến sĩ khoa Tân Mùi (1571), thì khoa thi này chỉ lấy tất cả 5 Tiến sĩ, trong đó khuyết Trang nguyên, Tham hoa thuộc về Nguyễn Cung, Nguyễn Lê đứng hàng thứ 2, Hoàng Hữu Quang, Phạm Ngạn Toát và Ninh Triết đứng sau ở bậc Đề tam giáp đồng Tiến sĩ. Ông từng được cử đi sứ phương Bắc, làm quan đến chức Thượng thư bộ Hộ, tước Quế Giang bá. Thời Lê trung hưng, ông bị giáng xuống làm Hữu Thị lang bộ Hộ.

Vị đại khoa cuối cùng được ghi nhận là Mai Trọng Hòa, sinh năm Canh Tuất (1610), trước khi đi thi ông từng làm Tri huyện. Năm 50 tuổi, ông đỗ Đề nhị giáp Tiến sĩ xuất thân Đề nhất danh (Hoàng giáp) khoa Kỷ Hợi, niên hiệu Vĩnh Thọ thứ 2 đời Lê Thần Tông (1659).

Văn bia đề danh Tiến sĩ khoa thi này do Thượng thư bộ Lại kiêm Đông các Đại học sĩ Thiệu phó Liêm Quận công Nguyễn Quý Đức dâng sắc nhận có đoạn: "Mùa hạ tháng 4 vào Điện thí. Ban cho bọn Nguyễn Quốc Trinh 3 người đỗ Tiến sĩ cập đệ, bọn Mai Trọng Hòa 2 người đỗ Tiến sĩ xuất thân, bọn Phạm Duy Chất 15 người đỗ đồng Tiến sĩ xuất thân. Ban áo mũ cần đai y

phục đẹp đẽ, cho dự yến Quỳnh Lâm để tỏ ơn trọng hậu, rồi cho cưới ngựa vinh quy về làng, nêu cao lòng sùng ái.

Bấy giờ khanh sĩ làm quan tại triều, ẩn thao tua mũ san sát đầu hồi chính điện; có người cầm ấn phù tiết viết đi trấn giữ một phương, nườm nượp rầm rập, trong ngoài găng gỏi, đều là những người thi đỗ trong khoa này. Nhân tài như thế, há chẳng là thịnh hay sao!".

Mai Trọng Hòa làm quan đến chức Hiến sát sứ. Ông là cháu nội Tiến sĩ Mai Công, tăng tôn Tiến sĩ Mai Khuyến và là cháu xa của Tiến sĩ Mai Bang.

Thi cử là cơ hội bình đẳng

Có thể thấy, sự học ở thôn Đông phát triển rực rỡ trong gần 150 năm

dưới thời nhà Lê, nhà Mạc và Lê trung hưng. Số người đỗ đại khoa tập trung vào hai dòng họ: Họ Mai và họ Nguyễn, trong đó họ Mai chiếm nhiều hơn với 4 Tiến sĩ được ghi danh.

Trong 6 vị Tiến sĩ thôn Đông có thể thấy học vị đỗ đạt tương đối cao: 1 vị đỗ Bảng nhãn, 3 vị đỗ Hoàng giáp, 2 vị đỗ Đề tam giáp. Điều thú vị hơn là nghề nghiệp trước khi họ đi thi, thì 1 vị là lính chăn voi (Mai Bang), 2 vị là nho sinh, 1 vị là Quan viên tử, 1 vị là Giám sinh, 1 vị là Tri huyện. Điều đó cho thấy việc thi cử thể hiện tài năng là bình đẳng, và là cơ hội cho tất cả mọi người, không phân biệt địa vị xã hội.

Hiện nay, tại chùa Hồng Phúc (TP Bắc Ninh), bên dưới gác chuông còn bảo lưu được tấm bia đá cổ giá trị mang tên "Hồng Phúc tự hồng chung bi" dựng khắc vào thời Mạc (năm 1586), với nội dung do Tiến sĩ Mai Công soạn thảo. Tấm bia cao 110cm, rộng 68cm, dày 17cm đặt trên lưng rùa. Trần bia mặt trước trang trí chạm nổi "lưỡng long châu nhật".

Trần bia mặt sau trang trí chạm nổi "phượng châu mặt nguyệt". Diềm bia phía trên trần, hai bên cạnh và phía dưới (giáp lưng rùa) cả hai mặt như nhau đều trang trí đề tài hoa cúc dây, cánh sen xếp chồng. Lòng bia khắc chữ Hán hai mặt tổng trên 1.500 chữ.

Nội dung văn bia phần đầu cho biết diễn biến quá trình đúc chuông chùa Hồng Phúc. Phần sau ghi chép toàn bộ tên họ những người cung đúc chuông. Bia khắc vào ngày 25 tháng 10 năm Đoan Thái 1 (1586), nội dung văn bia do Đặc tiến kim tử vinh lộc đại phu, Lê bộ Thượng thư, Hàn lâm viện thị độc,

chưởng Hàn lâm viện sự, An Thường hầu Mai Công soạn.

Theo ông Nguyễn Văn An (Bảo tàng tỉnh Bắc Ninh), tấm bia chứa đựng giá trị lớn về mặt lịch sử, văn hóa, khoa học và mỹ thuật, góp phần phục vụ nghiên cứu, tìm hiểu nghệ thuật điêu khắc đá vào thời Mạc. Đồng thời, bài văn bia là di văn quý hiếm còn lại của một nhà khoa bảng tiêu biểu trong dòng họ Mai xã Đào Viên nổi tiếng đất Kinh Bắc dưới triều Lê - Mạc. Văn bia cũng cung cấp thêm nhiều thông tin chính xác về khoa danh, chức tước, địa vị của một số vị Tiến sĩ đương thời.

Bà Nguyễn Thị Hồng Ánh - Ban Quản lý di tích tỉnh Bắc Ninh cho biết, nhà thờ 4 Tiến sĩ họ Mai hiện tọa lạc vị trí giữa làng, mặt quay theo hướng Đông - Nam. Di tích vốn được khởi dựng từ thời Lê. Năm 1941, do lụt lội gây đổ nát các công trình nên dòng họ đã mua lại một căn nhà gỗ trong xã để dựng lại Tiền đường, tôn tạo Hậu đường. Đến năm 1968, hầu hết các công trình bị hạ giải, chỉ còn duy nhất tòa Hậu đường. Năm 2002, dòng họ đã cùng nhau khôi phục lại tòa Tiền đường 3 gian. Năm 2005, tu bổ tòa Hậu đường. Năm 2020, nhà thờ được xây dựng lại mới hoàn toàn trên nền đất cũ.

Hiện, nhà thờ còn bảo lưu được nhiều tài liệu, hiện vật quý có niên đại thời Lê, thời Nguyễn như: Ngai thờ, bài vị và 1 bia đá thời Lê; 1 hoành phi thời Nguyễn; 1 đôi câu đối thời Nguyễn; 6 bia đá thời Nguyễn cùng các đồ thờ tự có giá trị khác như: Hương án, trường kiếm, bảng chúc văn, hộp bài vị.

Hàng năm tại nhà thờ diễn ra các sự lễ như: Giỗ tổ ngày 21/12; ngày 3/3 Tết Thanh minh; các ngày sóc vọng hàng tháng. Vào ngày này, con cháu trong họ Mai lại tập trung dâng hương hoa lễ vật, cúng tế các vị thủy tổ của dòng họ và cùng nhau ôn lại gương sáng tổ tiên.

Di tích nhà thờ 4 Tiến sĩ họ Mai trở thành địa chỉ truyền thống giáo dục ở xã Đào Viên.

Dòng sông thuở ấy

Dòng sông Nhuệ nhìn từ trên cao. Ảnh minh họa: ITN

▣ **Tùy bút của NGUYỄN HUY BÀNG**

Trong các tài liệu, sách báo thì dòng sông ấy gọi là “Cầu Đá” còn chúng tôi thường gọi nôm na là “sông Con”. Sông Con cùng với sông Nhuệ phục vụ cơ bản việc tưới tiêu cho quê tôi xưa và cũng là hai “con sông quê gần bó với tuổi thơ đời tôi”.

***

Sông Nhuệ thấp so với đồng làng, chạy song song với trục dọc làng Cổ Nhuế (đường 69 xưa) mà dân làng luôn tự hào là đất Ngô Công (hình con rết). Sông Con dài hơn 4km khởi nguồn từ Hồ Tây, qua Xuân La, Xuân Đình, Cổ Nhuế rồi đổ vào sông Nhuệ với van cửa mở nhỏ thường xuyên để điều tiết nước, lúc mưa to mới mở van xả, tháo nước xuống sông Nhuệ qua cái “xa” đón lồng tôm cá của ông Tường (nhiều người chỉ biết đến ông Tường với tài nắn bó chân tay chứ không biết ông thường xuyên “ngự” ở cửa sông Con đêm ngày nghe tiếng nước chảy róc rất thật nên thơ).

Đoạn sông qua làng Cổ Nhuế dài hơn 1km, chỗ cắt đường 69 được làm

một cây cầu gọi là cầu Đá. Sở dĩ gọi là cầu Đá vì xưa đoạn sông ở đây thu hẹp lại, hai bờ nối với nhau bằng cây cầu làm bằng đá xanh đẹp nhưng khá nhỏ chỉ để đi bộ, đi xe đạp, sau này mới mở rộng ra để ô tô đi qua như ngày nay. Sông Nhuệ là con sông cổ, sâu tuổi còn sông Con thì mới có vài trăm năm. Xung quanh sông Con có nhiều chuyện mà gần đây tôi mới nghe ra, cũng thích. Xin được thưa cùng mọi người làm vui.

Sông Con xưa rộng khoảng 15 mét nhưng khá sâu, bình thường thì nước rất trong, chỉ khi mưa to, người ta tháo sông thì nước mới đục. Từ cầu Đá xuôi xuống phía sông Nhuệ còn ba cây cầu nữa là Lim, Bờ Đập và cầu Mới (nay chỉ còn tồn tại cầu Lim). Tôi không để ý kỹ đoạn sông từ cầu Đá ngược về Xuân Đình thế nào nhưng còn nhớ đoạn sông bên này cầu Đá mở rộng như một cái hồ nhỏ, nước trong xanh lững lờ trôi. Nay thì “cái hồ” đó đã được lấp, cống hóa để làm thành sân Đình làng khi Đình cổ chuyển về đây nhường đất làm đường Nam Thăng Long (bây giờ là đường Phạm Văn Đồng). Cầu Lim là cây cầu bê tông, gần trường cấp 2 nơi tôi học. Mùa hè đá bóng xong, chúng tôi thường ra cầu Lim thì nhau nhảy chúc đầu, ngựa người từ mặt cầu xuống

sông vùng vẫy thỏa thích. Từ cầu Đá qua cầu Lim một đoạn là xóm 4 của thôn Hoàng với nhà dân xen những rặng tre soi bóng xuống dòng sông rất đặc trưng của nông thôn xưa, cũng giống như câu thơ “Khi bờ tre ríu rít tiếng chim kêu/ Khi mặt nước chập chờn con cá nhảy...” trong một bài thơ của Giang Nam.

Năm ngoái, bạn học cấp 2 với tôi nay ở Sài Gòn ra rủ tôi đến cầu Lim. Sau nửa thế kỷ gặp lại, bạn về cứ thần thờ mãi vì cây cầu sứt sẹo trên con sông đen ngòm, nặng mùi xú uế hôm nay. Cầu bờ Đập ở phía dưới cầu Lim, được tạo thành bởi 3 - 4 cột điện bê tông nằm so le nhau, người không quen đi qua cứ chần chừ bởi tin đồn về “con nam nam” do có người chết đuối còn loang quanh nơi đó. Đây không chỉ là nơi chúng tôi thường xuyên tắm mát, mà còn là nơi câu cá, kéo cá kiếm ăn của nhiều người. Cảnh đồng hai bên sông đoạn này chênh với mặt sông không nhiều, khi nước trong đồng cao có thể tháo tự chảy xuống sông còn khi cần lấy nước tưới thì người ta xuống sông vục thẳng thùng lấy nước lên hoặc bắc gàu dai, gàu sông tát nước trực tiếp vào ruộng. Cầu Mới cách cầu Bờ Đập gần 200m, có lan can hai bên, chỉ rộng hơn thân cái xe cải tiến một chút, một phía đầu cầu có cây găng to che mát căn nhà

gạch rộng khoảng 30 mét vuông (cũng gọi là cầu).

Tôi vẫn nhớ hình ảnh mấy cô, mấy chị mặt đỏ bừng, mồ hôi nhễ nhại ngồi trong cầu dùng nón làm quạt xua đi cái nóng trong những trưa hè oi bức. Đoạn sông ở Cầu Mới đã gần sông Nhuệ nên sâu hơn, khi tháo sông thì cá tôm thường dồn xuống đây nên người kéo vô rất đông. Nhà tôi cũng có một cái vó rộng hơn 2 mét vuông, tôi và ông anh tôi cũng hay kéo cá ở đây. Việc tháo sông thường diễn ra sau cơn mưa mà có khi đang mưa to đã kéo. Nhiều hôm chúng tôi đội mưa đi kéo cá, người ướt như chuột lột, khi bốn góc vó được dâng cao với mấy chú rỏ, diếc chạy ngang chạy dọc tung cả nước trong lòng vó thì người kéo cũng thấy lòng lao xao. Nhiều người không có vó thì mò trai, hến, trùng trực ném vào cái chậu nhôm kéo theo, một lúc là được lưng chậu. Khi sông gần cạn hẳn thì người ta đóng van xả lại, ấy là lúc hàng trăm tay nôm thì nhau chụp bắt những chú cá đen chúit sâu dưới bùn mà người kéo vó chưa tóm được.

***

Thuở bé, tôi có nghe kể về sự tích sông Con khá ly kỳ nhưng cũng rất nhiều thắc mắc. Chuyện rằng, xưa làng tôi có người đồ tiến sĩ, khi vinh

Tuyến đường nối Phạm Văn Đồng với Khu đô thị Tây Hồ Tây chạy qua sông Cầu Đá.

Ảnh minh họa: ITN

quy về bãi tổ đả đắp một con đường chéo qua cánh đồng Xuân Đình để đi cho nhanh. Vô hình trung, việc làm “ngông nghênh” này đã ngăn nước của đồng làng Xuân Đình chảy ra sông Nhuệ khiến ruộng đồng úng ngập không trồng trọt được mà chỗ ở cũng khổ. Dân Xuân Đình (vốn là đất trồng cà, bí... nhiều với tích “cà Cáo” từ thời Thánh Gióng) rất ức nên cũng quyết tâm học hành để có cơ hội “trả thù”. Một thời gian sau, Xuân Đình cũng có người đỗ đạt cao, tương truyền gọi là ông Nghè Cáo. Nghè Cáo có công lớn với triều đình nên xin với vua cho đào một con sông cắt ngang Cổ Nhuế để thoát nước từ cánh đồng Xuân Đình ra sông Nhuệ. Không biết vô tình hay hữu ý, Nghè Cáo đã nhầm đúng cổ con Rết (vị trí cầu Đá) để cắt?!

Sông đào xong cho nước chảy vào thì nước đỏ như máu cả tháng trời! Từ đó, long mạch của làng Cổ Nhuế không còn nguyên vẹn, dân Cổ Nhuế có phần lụn bại về nhiều mặt. Phải đến thời cách mạng mới xuất hiện một nhân vật nổi tiếng là Đại tướng Văn Tiến Dũng. Lúc đó, tôi nghĩ câu chuyện có ý răn con người ta cố gắng học giỏi nhưng không được làm điều thất đức. Tuy vậy cũng có không ít bản khoán. Cụ đồ tiến sĩ của Cổ Nhuế là ai? Cụ Nghè Cáo là ai? Tại sao lại đào con sông này? Đào bao giờ? Có đúng là các cụ có ý “chơi nhau” như vậy không? Chẳng hiểu các cụ xưa với chữ thánh hiền mà lại có những hành xử như vậy ư?

Gần đây có thời gian tìm hiểu, tôi như được giải tỏa nhiều điều. Theo cuốn “Từ Liêm đăng khoa chí” của Bùi Xuân Nghi thì giai đoạn 1448 đến 1779, huyện Từ Liêm có 66 người đồ tiến sĩ, trong đó Cổ Nhuế chỉ có mình cụ Hoa Quý Khâm đồ năm Quý Mùi (1763). Cụ Hoa Quý Khâm sinh 1726, là người đắp con đường từ Bưởi về Cổ Nhuế cắt chéo qua cánh đồng làng Nghĩa Đô và làng Xuân Đình (gọi là đường Dây Sỏi, tôi đã viết kỹ trong một bài riêng) với ý nghĩa nhân văn sâu sắc chứ không phải vì

“ngông nghênh” gì. Họ Hoa - Văn Cổ Nhuế có dòng dõi rất hiển hách từ đời Trần mà con cháu sau này luôn tự hào, phát huy trong đó có Đại tướng Văn Tiến Dũng.

Cũng theo “Từ Liêm đăng khoa chí” thì giai đoạn này Xuân Đình có 3 người đồ tiến sĩ trong đó có cụ Nguyễn Công Cơ đồ năm Đinh Sửu (1697), một cụ đồ năm 1538, một cụ đồ năm 1775. Trong cuốn “Di tích và văn vật vùng ven Thăng Long” của Đỗ Thịnh có bài “Nguyễn Công Cơ và từ đường họ Nguyễn”. Tác giả đã ca ngợi cụ Nguyễn Công Cơ, tên thường gọi là Nghè Cáo, sinh năm 1675, mất năm 1733, quê xã Xuân Đình “tuy làm quan to trong triều nhưng ông cũng hay về làng. Ông quan tâm đến đời sống của nhân dân. Thấy dân làng thường khổ về cảnh ngập lụt, hàng năm đến mùa mưa hơn một nghìn mẫu ruộng ở đồng làng bị ngập nước không có chỗ tiêu, ông liền đứng ra thương lượng và cho tiền đền bù thiệt hại cho dân làng Cổ Nhuế để đào con mương qua làng Cổ Nhuế ra sông Nhuệ”.

Lại nữa, tác giả Lê Đông Hà cũng có bài đăng trên Báo Quân đội nhân dân ngày 30/10/2016 với tiêu đề: “Quận

công Nguyễn Công Cơ - Danh nhân làng Cáo”. Bài báo có đoạn viết: “Đối với quê hương, ông góp phần tôn tạo đình làng, chùa làng; xây dựng hệ thống thủy lợi tưới tiêu cho hàng trăm cánh đồng làng Xuân Tảo và vùng lân cận trở nên trù phú, dân gọi là “ngọc điền”. Như vậy có thể khẳng định cụ Nguyễn Công Cơ chính là người có ý tưởng và tổ chức đào con sông Cầu Đá. Tôi chưa tìm hiểu được cụ Nghè Cáo thương lượng với ai ở Cổ Nhuế nhưng cụ đồ tiến sĩ trước khi sinh cụ Hoa Quý Khâm 29 năm và khi cụ mất thì cụ Hoa Quý Khâm mới lên 7 tuổi. Điều đó nói lên rằng sông Cầu Đá được đào trước khi đường Dây Sỏi được đắp để xử lý cảnh lũ lụt của Xuân Đình từ trước khi có đường Dây Sỏi, thời gian đào sông đến nay khoảng trên dưới 300 năm. Cả hai cụ đều học hành đỗ đạt cao, đều làm những việc có ích lợi lớn cho dân, cho nước chứ không có chuyện trả thù gì đó ở đây cả. Thực tế thì sông Cầu Đá không chỉ có ích cho vấn đề thủy lợi của Xuân Đình, mà còn có ý nghĩa đối với đời sống vật chất của dân Cổ Nhuế nhiều đời. Cụ Chu Văn Phong ở Xóm 5 Cổ Nhuế nay đã 90 tuổi có kể rằng bố cụ xưa thường đi thuyền nan trên sông Con chở lúa từ đồng về tận cổng nhà ở ven sông rất thuận tiện. Lứa tuổi chúng tôi vẫn được hưởng thụ nhiều ở đồng sông mát lạnh này với bao kỷ niệm ngọt ngào không thể nào quên.

***

Đến đây chắc có người sẽ hỏi “tại sao lại có chuyện nặng nề lưu truyền về con sông Cầu Đá đến tận hôm nay?”. Tôi không dám chắc lý do nhưng lúc bé, thỉnh thoảng vẫn thấy thanh niên làng tôi có xích mích, thậm chí “oanh nhau” với thanh niên các làng lân cận, trong đó có thanh niên làng Cáo. Làng tôi là kẻ Noi, Xuân Đình là kẻ Cáo, bên kia sông Nhuế là kẻ Diễn... Chẳng biết có từ bao giờ mà thỉnh thoảng cũng thấy người làng tôi ngêu ngao: “Vừa mưa vừa nắng, trâu trắng chết toi, kẻ Noi ăn thịt, kẻ Diễn vác liễn ra

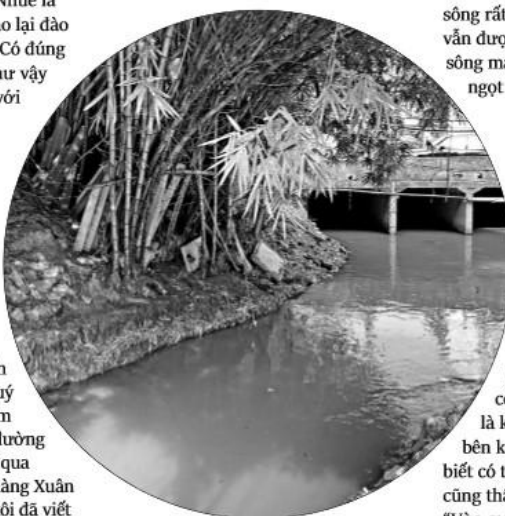
xin...”. Điều này có lẽ cần tiếp tục giải mã vì truyền thuyết nói chung đều có chứa ít nhiều sự thật trong đó, nhưng tôi tin chuyện này cơ bản là tàn dư của một số tư tưởng xưa, bây giờ chả còn là vấn đề nữa. Làng tôi xưa không có trường cấp 3, chúng tôi học xong cấp 2 thì sang cấp 3 Xuân Đình (đất kẻ Cáo) hoặc cấp 3 Minh Khai (đất kẻ Diễn) học. Hàng ngày, tôi đi qua cánh đồng Cổ Nhuế nối liền cánh đồng Xuân Đình như một làng. Có một thời, Cổ Nhuế phát triển nghề may dáo dạt đã thu hút nhiều người từ Xuân Đình, Minh Khai sang cùng làm hoặc nhận hàng về may góp phần bảo đảm đời sống. Xưa con sông Cầu Đá nối liền Xuân Đình và Cổ Nhuế, nay vẫn nối liền, là mối quan tâm chung của cả hai làng xưa và hai phường nay.

Khi viết bài này, tôi vào Google gõ cụm từ “sông Cầu Đá” thì thấy nhảy ra nhông nhốc bao bài viết về con sông này, hầu hết mô tả hình ảnh một con sông chết, rồi ô nhiễm, rồi hôi thối, rồi bệnh tật ... của những người sống ven sông và sự thiếu quan tâm của chính quyền. Cũng có thông tin về dự án cống hóa con sông này từ 2010 mà đến nay mới triển khai được chút ít. Phải chăng vì 4 phường dọc con sông này nay thuộc hai quận (Tây Hồ và Bắc Từ Liêm) nên khó nói chuyện?

Con sông trước mắt đang ngắc ngoải, như nhồi bao bẻ. Thật thương cho một thuở trong lành với sự hoà thi hài bởi những trí thức tài danh, có tâm với quê hương, đất nước. Tôi và bao người chỉ biết mong dự án sớm được hoàn thành để giải quyết vấn đề môi trường khi Xuân Đình, Cổ Nhuế đã đô thị hóa. Còn nếu được “giá như” thì tôi sẽ nói: “Giá như dự án 2010 không phải là dự án cống hóa, mà là dự án xử lý nước thải” để sông Cầu Đá hiền hòa “vẫn như thuở ấy”, làm đẹp cho vùng đất cổ phía Tây Thăng Long xinh đẹp, giàu bản sắc lịch sử, văn hóa một thời.

Tự nhiên nhớ đến câu hát “những năm tuổi thơ đã đi về đâu...” như một tiếng thở dài.

TP Giao Lưu, 22/1/2024

Một góc “sông Con” ở vị trí cầu Đá xưa qua làng Cổ Nhuế

Dòng sông thuở ấy

Dòng sông Nhuệ nhìn từ trên cao. Ảnh minh họa: ITN

■ **Tùy bút của NGUYỄN HUY BÀNG**

Trong các tài liệu, sách báo thì dòng sông ấy gọi là “Cầu Đá” còn chúng tôi thường gọi nôm na là “sông Con”. Sông Con cùng với sông Nhuệ phục vụ cơ bản việc tưới tiêu cho quê tôi xưa và cũng là hai “con sông quê gần bó với tuổi thơ đời tôi”.

***

Sông Nhuệ thấp so với đồng làng, chạy song song với trục dọc làng Cổ Nhuế (đường 69 xưa) mà dân làng luôn tự hào là đất Ngô Công (hình con rết). Sông Con dài hơn 4km khởi nguồn từ Hồ Tây, qua Xuân La, Xuân Đình, Cổ Nhuế rồi đổ vào sông Nhuệ với van cửa mở nhỏ thường xuyên để điều tiết nước, lúc mưa to mới mở van xả, tháo nước xuống sông Nhuệ qua cái “xa” đón lồng tôm cá của ông Tường (nhiều người chỉ biết đến ông Tường với tài nắn bó chân tay chứ không biết ông thường xuyên “ngự” ở cửa sông Con đêm ngày nghe tiếng nước chảy róc rất thật nên thơ).

Đoạn sông qua làng Cổ Nhuế dài hơn 1km, chỗ cắt đường 69 được làm

một cây cầu gọi là cầu Đá. Sở dĩ gọi là cầu Đá vì xưa đoạn sông ở đây thu hẹp lại, hai bờ nối với nhau bằng cây cầu làm bằng đá xanh đẹp nhưng khá nhỏ chỉ để đi bộ, đi xe đạp, sau này mới mở rộng ra để ô tô đi qua như ngày nay. Sông Nhuệ là con sông cổ, sâu tuổi còn sông Con thì mới có vài trăm năm. Xung quanh sông Con có nhiều chuyện mà gần đây tôi mới nghe ra, cũng thích. Xin được thưa cùng mọi người làm vui.

Sông Con xưa rộng khoảng 15 mét nhưng khá sâu, bình thường thì nước rất trong, chỉ khi mưa to, người ta tháo sông thì nước mới đục. Từ cầu Đá xuôi xuống phía sông Nhuệ còn ba cây cầu nữa là Lim, Bờ Đập và cầu Mới (nay chỉ còn tồn tại cầu Lim). Tôi không để ý kỹ đoạn sông từ cầu Đá ngược về Xuân Đình thế nào nhưng còn nhớ đoạn sông bên này cầu Đá mở rộng như một cái hồ nhỏ, nước trong xanh lững lờ trôi. Nay thì “cái hồ” đó đã được lấp, cống hóa để làm thành sân Đình làng khi Đình cổ chuyển về đây nhường đất làm đường Nam Thăng Long (bây giờ là đường Phạm Văn Đồng). Cầu Lim là cây cầu bê tông, gần trường cấp 2 nơi tôi học. Mùa hè đá bóng xong, chúng tôi thường ra cầu Lim thì nhau nhảy chúc đầu, ngựa người từ mặt cầu xuống

sông vùng vẫy thỏa thích. Từ cầu Đá qua cầu Lim một đoạn là xóm 4 của thôn Hoàng với nhà dân xen những rặng tre soi bóng xuống dòng sông rất đặc trưng của nông thôn xưa, cũng giống như câu thơ “Khi bờ tre ríu rít tiếng chim kêu/ Khi mặt nước chập chờn con cá nhảy...” trong một bài thơ của Giang Nam.

Năm ngoái, bạn học cấp 2 với tôi nay ở Sài Gòn ra rủ tôi đến cầu Lim. Sau nửa thế kỷ gặp lại, bạn về cứ thần thờ mãi vì cây cầu sứt sẹo trên con sông đen ngòm, nặng mùi xú uế hôm nay. Cầu bờ Đập ở phía dưới cầu Lim, được tạo thành bởi 3 - 4 cột điện bê tông nằm so le nhau, người không quen đi qua cứ chần chừ bởi tin đồn về “con nam nam” do có người chết đuối còn loang quanh nơi đó. Đây không chỉ là nơi chúng tôi thường xuyên tắm mát, mà còn là nơi câu cá, kéo cá kiếm ăn của nhiều người. Cảnh đồng hai bên sông đoạn này chênh với mặt sông không nhiều, khi nước trong đồng cao có thể tháo tự chảy xuống sông còn khi cần lấy nước tưới thì người ta xuống sông vục thẳng thùng lấy nước lên hoặc bắc gàu dai, gàu sông tát nước trực tiếp vào ruộng. Cầu Mới cách cầu Bờ Đập gần 200m, có lan can hai bên, chỉ rộng hơn thân cái xe cải tiến một chút, một phía đầu cầu có cây găng to che mát căn nhà

gạch rộng khoảng 30 mét vuông (cũng gọi là cầu).

Tôi vẫn nhớ hình ảnh mấy cô, mấy chị mặt đỏ bừng, mồ hôi nhễ nhại ngồi trong cầu dùng nón làm quạt xua đi cái nóng trong những trưa hè oi bức. Đoạn sông ở Cầu Mới đã gần sông Nhuệ nên sâu hơn, khi tháo sông thì cá tôm thường dồn xuống đây nên người kéo vô rất đông. Nhà tôi cũng có một cái vô rộng hơn 2 mét vuông, tôi và ông anh tôi cũng hay kéo cá ở đây. Việc tháo sông thường diễn ra sau cơn mưa mà có khi đang mưa to đã kéo. Nhiều hôm chúng tôi đội mưa đi kéo cá, người ướt như chuột lột, khi bốn góc vô được dâng cao với mấy chú rồ, diếc chạy ngang chạy dọc tung cả nước trong lòng vô thì người kéo cũng thấy lòng lao xao. Nhiều người không có vô thì mò trai, hến, trùng trực ném vào cái chậu nhôm kéo theo, một lúc là được lưng chậu. Khi sông gần cạn hẳn thì người ta đóng van xả lại, ấy là lúc hàng trăm tay nôm thì nhau chụp bắt những chú cá đen chúit sâu dưới bùn mà người kéo vô chưa tóm được.

***

Thuở bé, tôi có nghe kể về sự tích sông Con khá ly kỳ nhưng cũng rất nhiều thắc mắc. Chuyện rằng, xưa làng tôi có người đồ tiến sĩ, khi vinh

Nguyễn Thùy Linh.

Ảnh: ITN

Olympic Paris. Đó là thành quả từ nỗ lực không ngừng nghỉ của tay vợt này, nhất là khi anh có thời điểm tưởng chừng phải bỏ cuộc vì chấn thương. Đức Phát đặt mục tiêu tiếp bước đàn anh từng đi vào lịch sử thể thao Việt Nam khi tham dự 4 kỳ Olympic liên tiếp là Nguyễn Tiến Minh.

Trịnh Văn Vinh (sinh năm 1995, đội tuyển cử tạ)

Đồ cử quê Bắc Ninh nổi tiếng từ năm 20 tuổi với thành tích Huy chương Vàng cử đẩy, Huy chương Bạc tổng cử giải vô địch châu Á 2016. Đến năm 2017, Vinh giành Huy chương Vàng cử giật tại giải vô địch thế giới, và SEA Games 29 ở Malaysia đồ cử này giành Huy chương Vàng với tổng cử 307kg, nhiều hơn 1kg so với Eko Yuli Irawan – đồ cử mạnh nhất Đông Nam Á và đang là đương kim á quân Olympic. Tuy nhiên, tháng 2/2019, Vinh bị Liên đoàn Cử tạ Thế giới cấm thi đấu 4 năm kèm phạt 5.000 USD. Vượt lên nhiều thử thách, đồ cử sinh năm 1995 trở lại với đam mê khi án kỷ luật chấm dứt vào tháng 2/2023. Bằng tài năng, ý chí, anh từng bước

Nguyễn Thị Thật.
Ảnh: INT

Olympic Paris 2024 được tổ chức từ ngày 26/7 – 11/8. Nước chủ nhà Pháp bắt đầu mở làng vận động viên để đón thành viên các quốc gia tới tham dự Thế vận hội lần này vào ngày 20/7. Đoàn thể thao Việt Nam dự kiến đến Pháp với hơn 40 thành viên. Ngoài ra, Việt Nam có 2 trọng tài được mời tham gia điều hành tại Olympic 2024 là trọng tài Mai Lăng Yên (cầu lông), trọng tài Bùi Thị Kim Yến (bắn súng). Ở Olympic Tokyo 2020, thể thao Việt Nam cũng có 2 trọng tài được mời tham dự là Nguyễn Phạm Duy Anh (cầu lông) và Bùi Đình Cường (TDDC).

Trịnh Văn Vinh.

Ảnh: ITN

trở lại đỉnh cao và suất đến Pháp chính là phần thưởng ngọt ngào nhất. Ở Thế vận hội 2024, Trịnh Văn Vinh là gương mặt gánh trọng trách huy chương cho thể thao Việt Nam.

Nguyễn Thị Hương (sinh năm 2001, đội tuyển canoeing)

Theo thống kê, Nguyễn Thị Hương là tuyển thủ đầu tiên giành suất chính thức tại một kỳ Olympic cho đội tuyển canoeing Việt Nam. Tay chèo người Vĩnh Phúc từng giành 5 Huy chương Vàng SEA Games 31, cùng với Nguyễn Huy Hoàng là 2 vận động viên đạt số Huy chương Vàng cho cá nhân mình nhiều nhất Đoàn thể thao Việt Nam.

Thể thao Việt Nam có 16 vận động viên tham dự Olympic 2024, trong đó 14 suất chính thức và 2 suất mời. Con số này so với nhiều quốc gia khác ở Đông Nam Á còn khá khiêm tốn. Thái Lan có 51 suất dự Olympic Paris, mục tiêu giành tới 9 Huy chương Vàng; Indonesia 28 suất và mục tiêu giành 1 Huy chương Vàng, 1 Huy chương Bạc và 3 Huy chương Đồng tương tự thành tích ở Tokyo 2020; Malaysia 23 suất; Singapore 22 suất; Philippines 20 suất...

Với thành tích ấn tượng này, nữ vận động viên sinh năm 2001 vinh dự được nhận Huân chương Lao động hạng Nhì của Chủ tịch nước. Đến SEA Games 32, canoeing không nằm trong chương trình thi đấu nhưng Nguyễn Thị Hương vẫn có mặt để tranh tài cùng đội thuyền truyền thống (thuyền rồng), và cô cùng đồng đội giành 3 Huy chương Vàng.

Phạm Thị Huệ (sinh năm 1990, đội tuyển rowing)

Ở tuổi 34, bà mẹ hai con, vận động viên Phạm Thị Huệ đã gây ấn tượng khi giành vé dự Olympic Paris 2024. Đây là lần thứ ba liên tiếp cô “đạt chuẩn” dự Olympic nhưng mới lần đầu được so tài tại Thế vận hội. Trước đó, Phạm Thị Huệ từng vượt qua vòng loại Olympic Rio 2016 và Olympic Tokyo 2020 nhưng do quy định mỗi quốc gia chỉ có một suất tham dự và đội tuyển rowing Việt Nam đã dành cho nội dung sở trường thuyền đôi nữ hạng nhẹ. Việc Phạm Thị Huệ giành vé dự Olympic Paris 2024 không chỉ là tin vui đối với bản thân cô, rowing Việt Nam, mà còn truyền cảm hứng đến rất nhiều vận động viên các môn thể thao khác.

Nguyễn Thị Thật (sinh năm 1993, đội tuyển xe đạp)

Nguyễn Thị Thật không chỉ là vận động viên Việt Nam đầu tiên giành

suất tham dự Olympic Paris 2024, mà cô còn là cua-rơ duy nhất trong lịch sử xe đạp đường trường Việt Nam được tham dự sân chơi Thế vận hội. Sau 15 năm thi đấu chuyên nghiệp, Nguyễn Thị Thật sở hữu bảng thành tích “khủng”, trong đó nổi bật như Huy chương Bạc ASIAD 2014; 3 Huy chương Vàng giải Vô địch châu Á vào các năm 2018, 2022 và 2023; Huy chương Vàng ở 5 kỳ SEA Games liên tiếp (2015, 2017, 2019, 2021 và 2023).

Trịnh Thu Vinh (sinh năm 2000, đội tuyển bắn súng)

Nữ xạ thủ Trịnh Thu Vinh có xuất phát điểm là vận động viên điền kinh. Ba năm tập chạy không có thành tích, cô chuyển sang bắn súng và đạt được nhiều kỳ tích. Mở đầu năm mới 2024, cô gái người Thanh Hóa ghi dấu ấn với tấm Huy chương Vàng tại Giải bắn súng vô địch châu Á, nội dung 10m súng ngắn hỗn hợp đồng đội. Trước đó, năm 2023, nữ xạ thủ sinh năm 2000 này đã giành vé tham dự Olympic Paris 2024, nội dung 10m súng ngắn hơi nữ. Trịnh Thu Vinh là gương mặt giàu tiềm năng của bắn súng Việt Nam.

Lê Thị Mộng Tuyền (sinh năm 2003, đội tuyển bắn súng)

Thành tích đoạt vé đến Pháp mùa Hè 2024 của Mộng Tuyền tạo nên sự bất ngờ lớn cho giới chuyên môn và người hâm mộ. Bởi, nội dung súng trường vốn không thuộc thể mạnh của bắn súng Việt Nam, và trước đó chưa từng có xạ thủ nào đoạt vé chính thức Olympic để tranh tài ở nội dung này. Xạ thủ 21 tuổi này là một trong những gương mặt nổi bật trong nhóm xạ thủ trẻ của đội tuyển bắn súng Việt Nam ở thời điểm hiện tại. Có hiện nằm trong danh sách các vận động viên được đầu tư trọng điểm của ngành thể thao.

Trần Thị Nhi Yến (sinh năm 2005, đội tuyển điền kinh)

Liên đoàn Điền kinh Việt Nam xác nhận Trần Thị Nhi Yến sẽ đại diện cho Việt Nam thi đấu nội dung 100m nữ tại Olympic 2024, theo suất mời. Chân chạy này được xem là “hiện tượng” điền kinh của châu lục. Ở vòng loại nội dung chạy 200m nữ tại ASIAD 2023, Nhi Yến đã hoàn thành phần thi với thành tích ấn tượng 23 giây 74, xếp thứ 4 chung cuộc. Ngoài ra, thành tích của Nhi Yến ở chung kết 100m nữ tại ASIAD 2023 khá sát với chuẩn Olympic 2024.

Thể thao Việt Nam:

16 gương mặt dự Olympic Paris

■ KHÁNH VY

Tuy còn nhiều khó khăn và khả năng giành huy chương chưa thực sự rõ rệt ở Thế vận hội nước Pháp mùa Hè này, song người hâm mộ kỳ vọng các vận động viên sẽ nỗ lực, tự tin, thi đấu thăng hoa tạo ra những chiến thắng bất ngờ, mang vinh quang về cho Tổ quốc.

Nguyễn Huy Hoàng (sinh năm 2000, đội tuyển bơi)

Tại ASIAD 19, ở nội dung sở trường 1.500m tự do, Huy Hoàng đã vượt huy chương khá đáng tiếc khi hụt hơi ở những mét cuối cùng. Sau đó, kinh nghiệm người Quảng Bình trở lại tự tin hơn để giành Huy chương Đồng nội dung 800m tự do và cũng là suất dự Olympic 2024. Cũng giải đấu tại Hàng Châu (Trung Quốc), anh còn giành thêm Huy chương Đồng ở nội dung 400m tự do. Tại Olympic Tokyo 2020, Huy Hoàng lần đầu tham dự đấu trường Olympic ở hai nội dung 1.500m tự do và 800m tự do.

Võ Thị Mỹ Tiên (sinh năm 2005, đội tuyển bơi)

Tuyển thủ bơi lội Việt Nam này đã được Liên đoàn Thể thao dưới nước quốc tế trao suất đặc cách tham dự Olympic Paris 2024, nội dung 200m

cá nhân hỗn hợp. Ở giải bơi vô địch quốc gia 2023, Mỹ Tiên giành được 13 huy chương trong các nội dung thi đấu, trong đó có 9 Huy chương Vàng ở các nội dung 100m ếch, 200m ếch, 200m hỗn hợp, 400m hỗn hợp, 200m bướm, 200m tự do, 400m tự do, 800m tự do và 1.500m tự do. Ở tuổi 19, Tiên đã 3 lần được dự SEA Games, giành 2 Huy chương Bạc, 3 Huy chương Đồng; 1 lần thi đấu ASIAD và 1 lần dự giải bơi vô địch thế giới.

Hoàng Thị Tinh (sinh năm 1994, đội tuyển judo)

Góp mặt trong đội tuyển judo Việt Nam dự nhiều giải tầm thế giới, châu Á, Đông Nam Á, song đây là lần đầu tiên nữ võ sĩ quê Thanh Hóa giành suất tham dự Olympic. Năm 2019, Hoàng Thị Tinh lần đầu dự SEA Games 30 (Philippines) và giành Huy chương Vàng ở môn... kurash. 2 kỳ SEA Games gần đây, võ sĩ sinh năm 1994 đã giành Huy chương Vàng môn judo. Tại Phủ Chủ tịch vào tháng 5/2023, Hoàng Thị Tinh là một trong những gương mặt của thể thao Việt Nam được Chủ tịch nước trao tặng Huân chương Lao động hạng Ba.

Đỗ Thị Ánh Nguyệt (sinh năm 2001, đội tuyển bắn cung)

Vận động viên người Hà Nội trở thành cung thủ đầu tiên của Việt Nam giành suất chính thức dự 2 kỳ Olympic liên tiếp. Tại Pháp năm nay,

ngoài nội dung cá nhân là cung 1 dây, Ánh Nguyệt sẽ cùng Lê Quốc Phong tham dự thêm một nội dung cung 1 dây hỗn hợp nam nữ. Với thành tích giành vé Olympic 2024, Ánh Nguyệt được đơn vị chủ quản Hà Nội thưởng 816 triệu đồng, chia đều 17 triệu đồng/tháng trong vòng 4 năm.

Lê Quốc Phong (sinh năm 2000, đội tuyển bắn cung)

Việc lọt tới bán kết nội dung cung 1 dây cá nhân nam vòng loại Olympic cuối cùng tại Thổ Nhĩ Kỳ đã giúp Lê Quốc Phong giành suất chính thức đến Pháp. Trước đó tại Yecheon (Hàn Quốc), cung thủ người Long An đã làm nên lịch sử cho bắn cung Việt Nam khi lần đầu tiên có đại diện lọt vào top 4 World Cup. Quốc Phong và Ánh Nguyệt quyết tâm rất cao, nỗ lực hoàn thiện kỹ thuật. Họ được sắp xếp tập riêng, với điều kiện, trang thiết bị đủ chuẩn cho tham vọng mang đến bất ngờ ở kỳ Thế vận hội lần này.

Võ Thị Kim Ánh (sinh năm 1997, đội tuyển boxing)

Tại vòng loại Olympic diễn ra ở Italy, Kim Ánh liên tục có những trận thắng áp đảo để giành suất chính thức dự Olympic Paris 2024. Trước đó, thành tích quốc tế đáng chú ý của võ sĩ này là chức vô địch tại giải Thái Lan mở rộng năm 2022. Nữ võ sĩ quê An Giang không góp mặt ở SEA Games 31, 32 và cả ASIAD 19. Lý do là hạng 54kg của các giải đấu này giới hạn vận động viên tham dự. Nguyễn Thị Tâm là người được chọn.

Hà Thị Linh (sinh năm 1993, đội tuyển boxing)

Ngày thi đấu cuối vòng loại Olympic Paris 2024 môn boxing đầu tháng 6, nữ võ sĩ Hà Thị Linh hạng 60kg đã xuất sắc đánh bại đối thủ nằm trong top 10 thế giới để giành suất chính thức tham dự Thế vận hội tại Pháp. Trong chia sẻ gần đây, võ sĩ quê Lào Cai cho biết: "Người đầu tiên tôi nhớ đến và muốn chung vui là chồng đang bận bịu công việc và chăm sóc 2 con ở nhà. Tôi muốn cảm ơn chồng, người đã hy sinh bản thân để làm hậu

Đỗ Thị Ánh Nguyệt.

Ảnh: ITN

phương vững chắc cho tôi có thể tiếp tục đam mê với nghề".

Nguyễn Thùy Linh (sinh năm 1997, đội tuyển cầu lông)

Kết thúc vòng loại Olympic, cô gái người Phú Thọ có 48.350 điểm, xếp hạng 17/35, thuộc nhóm 2 ở kết quả bốc thăm chia bảng tại Olympic Paris 2024. Như vậy, Thùy Linh trở thành tay vợt nữ đầu tiên của Việt Nam 2 lần liên tiếp giành suất chính thức tham dự Thế vận hội (Tokyo 2020 và Paris 2024). Trước khi đến Pháp, tay vợt nữ số 1 Việt Nam lần lượt tham dự nhiều giải đấu lớn như Masters Malaysia (BWF World Tour Super 500), Singapore mở rộng (BWF World Tour Super 750), Indonesia mở rộng (BWF World Tour Super 1.000).

Lê Đức Phát (sinh năm 1998, đội tuyển cầu lông)

Trong vòng 1 năm qua, Lê Đức Phát thăng tiến 93 bậc, từ tay vợt ngoài nhóm 160 thế giới lọt vào nhóm 80, để rồi chính thức có vé đến

Nguyễn Huy Hoàng. Ảnh: ITN

Bệnh nhân điều trị bệnh dại sau khi bị mèo cắn tại Bệnh viện Bệnh Nhiệt đới Trung ương.

Ảnh: ITN

đó, nhiều người cho rằng, bệnh dại chỉ lây truyền qua vết cắn của động vật. Nhưng thực tế, bệnh dại lây truyền qua tiếp xúc nước bọt của động vật nhiễm bệnh, vết cắn chỉ là một trong những con đường lây truyền phổ biến nhất. Khi bị động vật nhiễm bệnh liếm vào vết thương hở hay những bộ phận có màng nhầy như mắt, miệng hoặc mũi đều có thể bị nhiễm bệnh.

Có quan niệm cho rằng, những vết cắn từ động vật phải rõ ràng, in dấu răng mới nguy hiểm. Vì vậy, sau khi bị chó hoặc mèo cắn thường xem vết cắn đó như thế nào, có sâu hay bị rách da hoặc chảy máu không. Nếu không phát hiện ra vết cắn lớn hoặc chảy máu thì gần như sẽ bỏ qua. BS Hưng cho hay, vết cắn từ những con vật nhỏ bé như chó và mèo, khỉ, chuột, dơi... đều không để lại dấu vết rõ ràng, ít gây ra chảy máu và hiển nhiên, nếu không phát hiện kịp hoặc bỏ qua những vết cắn nhỏ ấy, tính mạng của con người sẽ gặp nguy hiểm. Vì thế đừng chủ quan với bất kỳ vết thương nhỏ bất thường nào trên cơ thể.

Hơn nữa, không phải bất cứ động vật nào mang mầm bệnh dại sẽ có dấu hiệu phát bệnh ra bên ngoài, chạy

nhảy mất kiểm soát và trở nên hung dữ. Do đó, cần tiêm phòng dại trước và cả sau khi đã tiếp xúc với động vật mặc dù chúng tỏ ra thân thiện và không có dấu hiệu bất thường. Thậm chí ngay cả những động vật như chó, mèo,... bạn nuôi trong nhà vẫn có nguy cơ mang mầm bệnh dại chứ không chỉ những con vật thả rông ngoài đường.

BS Nguyễn Thế Hưng chia sẻ, hầu hết các trường hợp bệnh dại ở Việt Nam do chó dại cắn. Khi bị chó cắn dù là chó lành hay chó dại cũng cần xử trí theo các bước sau:

Vệ sinh

Cần tách rời quần áo ra khỏi vết cắn, trong trường hợp vết cắn ở chân thì nên dùng kéo cắt bỏ phần vải tại vị trí cắn. Điều này giúp hạn chế nước bọt của động vật bám nhiều hơn vào vết thương. Rửa vết thương dưới vòi nước chảy mạnh trong vòng 15 phút, nước ấm càng tốt. Sau đó, rửa sạch vết thương với cồn 70%, cồn i-ốt hoặc Povidone-Iodine, tuyệt đối không cố gắng nặn máu. Không nên chà xát vết thương, tránh làm vết thương trầm trọng hơn.

Người đi tiêm vắc-xin phòng dại tại Hệ thống tiêm chủng trong năm 2024.

Ảnh: ITN

Băng bó

Sau khi vệ sinh vết thương, người bệnh nên dùng gạc y tế hoặc vải sạch để băng bó vết thương để cầm máu đồng thời tránh trường hợp vi khuẩn xâm nhập. Tuy nhiên, không nên băng bó quá chặt khiến máu khó lưu thông.

Tiêm phòng

Người bệnh cần đến ngay các cơ sở y tế gần nhất để tiêm vắc-xin phòng dại ngay sau bị chó cắn. Lịch tiêm theo lộ trình và loại vắc-xin phòng dại sẽ được các bác sĩ tư vấn phù hợp. Bên cạnh đó, đặc biệt lưu ý, để đảm bảo xử lý đúng phương pháp khi bị chó cắn, người bệnh không nên làm những điều sau: Không đắp, xát bất cứ loại lá nào lên vết thương; không chữa dại bằng thuốc Đông, thuốc Nam hoặc thuốc lá; không kiêng cử tắm rửa vệ sinh cơ thể mỗi ngày.

Theo BS Hưng, trong điều kiện môi trường thuận lợi, virus gây bệnh dại có thể "ngủ đông" từ 3 đến 4 năm do

Chỉ trong 2 tháng đầu năm 2024, số người

phải điều trị dự phòng bệnh dại lên tới gần 70.000 người, tăng 11% so với cùng kỳ năm 2023. Riêng trong năm 2023, cả nước ghi nhận 674.888 người đi tiêm vắc-xin phòng dại, huyết thanh kháng dại và không có trường hợp tử vong do bệnh dại sau khi được điều trị dự phòng. Số người đi tiêm vắc-xin phòng bệnh dại trong năm 2023 tăng 45% so với năm 2022 (465.824 người).

“ Để nâng cao hiệu quả công tác phòng, chống bệnh dại, giảm thiểu và tiến tới không còn người chết vì bệnh dại, Việt Nam đã triển khai Chương trình quốc gia khống chế và tiến tới loại trừ bệnh dại giai đoạn 2017 - 2021; phê duyệt Chương trình quốc gia phòng, chống bệnh dại giai đoạn 2022 - 2030. Chương trình quốc gia phòng, chống bệnh dại giai đoạn 2022 - 2030 đặt mục tiêu cụ thể đối với phòng, chống bệnh dại ở động vật: Quản lý được 70% số hộ nuôi chó, mèo và số chó, mèo nuôi trong giai đoạn 2022 - 2025, trên 90% trong giai đoạn 2026 - 2030; tiêm vắc-xin dại cho 70% tổng đàn chó, mèo nuôi trong giai đoạn 2022 - 2025 và 80% trong giai đoạn 2026 - 2030... Đối với phòng, chống bệnh dại ở người: Đến năm 2025, giảm 50% số người bị tử vong vì bệnh dại so với giai đoạn 2017 - 2021 và phấn đấu không còn người tử vong vì bệnh dại vào năm 2030.

đó, cần phải chủ động ngăn ngừa sớm. Trong các nhà trường có thể chủ động tuyên truyền giáo dục sức khỏe, cung cấp những thông tin cần thiết và cách phòng chống bệnh dại. Đặc biệt là việc phát hiện súc vật bị bệnh dại, cách xử lý sau khi bị súc vật cắn hoặc tiếp xúc. Báo cáo với cơ quan thú y nơi có động vật bị bệnh dại. Thực hiện đăng ký, cấp giấy phép cho chủ nuôi chó, mèo; tiêm vắc-xin dại có hiệu lực cho đàn chó, mèo đạt trên 85% trong quần thể súc vật nuôi.

Những người có nguy cơ cao như nhân viên thú y, kiểm lâm, làm việc trong phòng thí nghiệm có virus... cần được gây miễn dịch bằng vắc-xin dại tế bào có hiệu lực bảo vệ cao và tiêm nhắc lại theo chỉ định của y tế. Tránh cho trẻ nhỏ chơi với động vật, nhất là chó, mèo đi lạc. Dạy trẻ tránh xa các động vật hoang dã như mèo, dơi, gấu trúc, chồn hôi, khỉ, cáo... Nhà có vật nuôi như chó, mèo cần chủ động tiêm chủng, không cho chúng chạy rong bên ngoài vì rất dễ lây lan mầm bệnh.

Vắc-xin phòng dại ảnh hưởng đến sức khỏe?

■ KIM DUNG

Vắc-xin phòng bệnh dại từ tế bào chuột đã được ngưng sử dụng và thay vào đó là vắc-xin được tinh chế từ tế bào vero, không chứa tế bào thần kinh nên không ảnh hưởng đến trí nhớ và sức khỏe.

Trường hợp cần tiêm phòng dại

BS.CKI Nguyễn Lê Nga - Quản lý Y khoa vùng 1, miền Bắc, Hệ thống Tiêm chủng VNVC cho biết, tiêm phòng bệnh dại là cần thiết để bảo vệ bản thân khỏi những trường hợp phát bệnh xấu nhất. Mọi người có thể tiêm phòng dại trước phơi nhiễm để cơ thể tránh khỏi sự lây truyền của virus dại hoặc có thể tiêm phòng dại sau phơi nhiễm để ngăn ngừa sự tấn công và di chuyển lên não của virus dại.

Khi bị động vật liếm lên vùng da bị xước, vùng da bị tổn thương hay niêm mạc và động vật xuất hiện triệu chứng dại hoặc không thể theo dõi được tình trạng động vật sau khi liếm, người dân cần tiêm ngay mũi đầu tiên của vắc-xin phòng dại và theo dõi tình trạng động vật sau 10 ngày để đưa ra phác đồ tiêm hợp lý. Nếu động vật có hiện tượng ốm, có triệu chứng dại và mất tích, cần tiêm đủ liều. Nếu động vật vẫn bình thường, dừng tiêm sau ngày thứ 10. Khi bị động vật cắn, cào sâu, nhiều vết ở vị trí gần thần kinh trung ương hoặc vị trí có nhiều dây thần kinh như bộ phận sinh dục, đầu chi,... cần tiêm phòng dại càng sớm càng tốt.

Một số trường hợp khác cần tiêm phòng dại là người làm việc trong môi trường có nhiều nguy cơ bị động vật tấn công, hoặc khi tính chất công việc thường xuyên có nguy cơ tiếp xúc với virus dại như nghiên cứu viên xử lý các mẫu bệnh dại tại phòng thí nghiệm, nhân viên nghiên cứu vắc-xin dại,...

Nhiều người bày tỏ lo ngại về nguy cơ sức khỏe có thể gặp phải sau khi tiêm vắc-xin phòng dại. Tuy nhiên, thực tế, theo BS Nga, tiêm phòng dại

Trường hợp vết thương được đánh giá ở độ III (vết thương có chảy máu, có tổn thương lớp thượng bì), cần phối hợp tiêm thêm huyết thanh kháng dại. Ảnh minh họa: ITN

không có hại. Vì vắc-xin phòng dại được sản xuất và phát triển từ virus gây bệnh dại đã chết và nó hoàn toàn không có khả năng gây bệnh dại, không gây mất trí nhớ hoặc các vấn đề về thần kinh như lời đồn. Tuy nhiên, cũng giống như cơ chế hoạt động của bất kỳ loại thuốc và vắc-xin phòng bệnh nào, khi vắc-xin tiêm vào cơ thể có khả năng xảy ra các phản ứng nhẹ. Song, tình trạng này là không đáng lo. Bởi, đây là những dấu hiệu cho biết rằng, cơ thể đang phản ứng lại kích thích của vắc-xin, tạo ra kháng thể chống lại hoạt động của virus gây bệnh dại.

Sau khi tiêm phòng dại, người tiêm có thể xuất hiện một số tác dụng phụ như: Sưng đỏ và đau nhức tại chỗ tiêm trong vòng từ 24 đến 48 giờ sau

tiêm; Phản ứng phụ toàn thân với cái triệu chứng như đau đầu, choáng váng, mệt mỏi, run rẩy, ù tai, khả năng thị lực bị giảm,... Đôi khi, sau khi tiến hành tiêm phòng vắc-xin liều tăng cường, người tiêm có thể cảm thấy bị sốt cao, đau nhức xương khớp, đau các cơ, phát ban hoặc thậm chí là rối loạn dạ dày và ruột, gây ra tình trạng nôn mửa.

Người sau khi tiêm phòng dại bị sốc phản vệ chiếm tỷ lệ rất hiếm. Nhóm này thường là những người bị suy giảm hệ miễn dịch, cơ thể bị suy nhược, tình trạng sức khỏe không đảm bảo để tiêm chủng. Để giảm tối đa nguy cơ bị sốc phản vệ sau tiêm, cần bổ sung đầy đủ các đường chất cho cơ thể, cải thiện tình trạng hoạt động của hệ miễn dịch. Từ đó, giúp cơ

thể có đủ sức khỏe đối đầu với sự hoạt động mạnh mẽ của vắc-xin phòng dại.

Phác đồ tiêm phòng dại

BS CKI Bạch Thị Chính - Giám đốc Y khoa, Hệ thống Tiêm chủng VNVC cho biết, nhiều trường hợp tử vong do chủ quan không tiêm vắc-xin phòng dại. Đáng chú ý, nhiều quan niệm sai lầm từ xưa như không tiêm vắc-xin dại vì lo ngại ảnh hưởng đến thần kinh, trí nhớ, sức khỏe và tự ý chữa bệnh bằng các phương pháp dân gian chưa được Bộ Y tế công nhận như tự nặn lấy nọc, đắp thuốc nam từ các thầy lang,... khi bị chó, mèo, vật nuôi cắn khiến nhiều người bệnh tử vong trong đau đớn, bất lực.

Theo bác sĩ Chính, hiện nay, vắc-xin được tinh chế từ tế bào vero, không chứa tế bào thần kinh nên không ảnh hưởng đến trí nhớ và sức khỏe. Đồng thời, vắc-xin dại thể hệ mới không có chất bảo quản thimerosal, giúp giảm các tác dụng phụ tại chỗ như đau, sưng, sốt cho người tiêm. Vắc-xin dại được chứng minh an toàn cho hầu hết các nhóm, kể cả trẻ em và phụ nữ có thai.

Theo BS.CKI Lê Thị Mỹ Châu - Khoa Nội tổng hợp, Bệnh viện Đa khoa Tâm Anh, nếu bị chó mèo cắn, phác đồ của người chưa từng tiêm vắc-xin gồm 4 mũi vào các ngày 0-3-7-28 (đối với đường tiêm trong da) hoặc 5 mũi vào các ngày 0-3-7-14-28 (đối với đường tiêm bắp). Trường hợp vết thương được đánh giá ở độ III (vết thương có chảy máu, có tổn thương lớp thượng bì), cần phối hợp tiêm thêm huyết thanh kháng dại. Trường hợp tiêm trước phơi nhiễm, phác đồ tiêm 3 mũi vắc-xin là đã có miễn dịch với bệnh. Nếu bị chó mèo cắn sau tiêm, dù vết thương nặng, mọi người chỉ cần tiêm ngừa thêm 2 mũi, không cần dùng huyết thanh kháng dại.

Các chuyên gia khẳng định, hiện nay chưa có một bài thuốc Đông y nào được nghiên cứu và công bố có thể chữa được bệnh dại. Việc thực hiện các biện pháp này không có tác dụng. Cách phòng ngừa và điều trị bệnh dại duy nhất là tiêm vắc-xin dại và huyết thanh kháng dại.

“ Theo các chuyên gia, vắc-xin dại có khả năng kích hoạt hệ thống miễn dịch của người tiêm, tạo ra các kháng thể chống lại virus dại. Những kháng thể được vắc-xin dại kích thích tạo ra có cơ chế nhận diện những “kẻ xâm lược” là virus dại và tiêu diệt chúng, giúp bảo vệ cơ thể người tiêm khỏi sự tấn công của bệnh dại. Vắc-xin dại có thể ngăn cản sự lây nhiễm của virus nếu tiêm phòng sớm, trước khi bị động vật cắn (trước phơi nhiễm). Trong trường hợp bị động vật cắn, cần tiêm phòng dại càng sớm càng tốt, tuyệt đối không nên chủ quan khi không thấy có bất kỳ triệu chứng nào.

Dự phòng phơi nhiễm cho trẻ

Các chuyên gia cho biết, tình trạng lây truyền bệnh đại từ mẹ sang con là có thể xảy ra, nhưng hiếm gặp. Bởi, virus đại không có trong máu. Song, việc dự phòng sau phơi nhiễm cho trẻ sơ sinh vẫn vô cùng cần thiết.

Phụ nữ mang thai mắc bệnh đại

Vào tháng 5/2013, một phụ nữ 25 tuổi (Trung Quốc), mang thai 4 tháng bị chó cắn vào mu bàn chân phải khi đang đi trên đường làng Xiaoying. Bệnh nhân đến trạm y tế khám vì vết cắn chảy máu. Y tá đã khử trùng vết thương bằng iốt và rượu, nhưng không thực hiện biện pháp nào liên quan đến việc chủng ngừa bệnh đại. Ba ngày sau, vết thương đã lành.

Vào tháng 11 cùng năm, người phụ nữ sinh con tại Bệnh viện Y học cổ truyền Trung Quốc Baofeng ở thành phố Bình Định Sơn. Đêm hôm đó, cô cảm thấy đau ở chân phải, bồn chồn và mất ngủ. Sáng hôm sau, cô hạ sinh một bé trai tại phòng cấp cứu bằng phương pháp sinh mổ. Cân nặng khi sinh của trẻ là 2,5 kg và hoàn toàn khỏe mạnh. Trong quá trình phẫu thuật, mặc dù người phụ nữ run rẩy nhưng vẫn tỉnh táo và huyết áp ở mức bình thường.

Sau sinh, bệnh nhân bắt đầu xuất hiện các triệu chứng như khát nước, nhức đầu, sợ hãi, tức ngực, ra mồ hôi và khó nuốt. Bác sĩ trực đã kê đơn thuốc an thần. Sau đó, các biểu hiện gồm sợ nước, nôn mửa, diên loạn, khó nuốt và sợ hãi xuất hiện. Bệnh nhân được chẩn đoán lâm sàng mắc bệnh đại và được chuyển đến Bệnh viện Bệnh truyền nhiễm tỉnh Hà Nam.

Mặc dù đã được điều trị, nhưng các triệu chứng ngày càng nặng hơn. Bệnh nhân thường xuyên khạc nhổ nước bọt và không thể nằm do tức ngực. Các triệu chứng không cải thiện. Bệnh nhân tử vong tại nhà sau đó trong tình trạng suy hô hấp. Chồng và con trai của bệnh nhân được chẩn đoán phơi nhiễm bệnh đại loại III theo phân loại của Tổ chức Y tế Thế giới WHO (vết cắn hoặc vết trầy xước qua da một hoặc nhiều lần, nhiễm bẩn do nước bọt). Người chồng và em bé được tiêm vắc-xin đại (tế bào Vero) tại bệnh viện y học cổ truyền Trung Quốc ở huyện Baofeng.

Năm 2016, các nhà khoa học đã báo cáo hai trường hợp mắc bệnh đại

Phụ nữ mang thai bị chó dại và nghi dại cần cần đến khám bác sĩ ngay sau khi rửa chỗ cắn đúng quy cách và tiêm phòng vắc-xin.

Ảnh minh họa: ITN

“ Phụ nữ mang thai bị chó dại và nghi dại cần cần đến khám bác sĩ ngay sau khi rửa chỗ cắn đúng quy cách và tiêm phòng vắc-xin. Bên cạnh đó, cần được xử lý vết thương (nếu vết cắn rộng, sâu, hay ở vị trí gần thần kinh trung ương như mắt, cổ, hay vết thương gần mạch máu). Tùy theo bà bầu ở thai kì nào, tình trạng và vị trí vết thương, bác sĩ sẽ có xử trí thích đáng: Cầm máu, khâu vết rách, kháng sinh chống nhiễm trùng, phòng bệnh uốn ván, tình hình thai nhi... để mang lại an toàn nhất có thể cho mẹ và con.

ở phụ nữ mang thai tại châu Phi và châu Á. Trong đó, một trẻ được sinh bằng phương pháp đẻ mổ. Trẻ còn lại được sinh thường. Cả hai trẻ đều được điều trị dự phòng sau phơi nhiễm (PEP), bao gồm RIG và vắc-xin. Hai đều sống và khỏe mạnh lần lượt ở mức 9 và 24 tháng. Nhóm nghiên cứu đã ghi nhận 14 trường hợp trẻ sơ sinh có mẹ mắc bệnh đại. Trong đó, có một trường hợp được xác nhận lây truyền bệnh đại. Những đứa trẻ khác sinh ra từ người mẹ mắc bệnh đại, sinh thường hoặc mổ, vẫn khỏe mạnh tại thời điểm được ghi nhận. Trong đó, trẻ có hoặc không điều trị dự phòng sau phơi nhiễm.

Dự phòng bệnh cho trẻ sơ sinh

Theo các nghiên cứu trước đây, tại Trung Quốc, hàng trăm phụ nữ mang thai có nguy cơ bị thương do chó gây ra mỗi năm. Gần như tất cả bệnh nhân ở khu vực thành thị Trung Quốc đều được điều trị dự phòng sau phơi nhiễm có hiệu quả và an toàn. Tuy nhiên, một số người tiếp xúc với bệnh đại, đặc biệt là ở khu vực nông thôn,

không được tiêm phòng vì họ phớt lờ sự nguy hiểm của bệnh đại và không đủ tiền mua vắc-xin. Ngoài ra, vẫn còn rất nhiều chó ở những khu vực này chưa được quản lý. Vì những lý do trên, bệnh đại đã trở thành mối đe dọa nghiêm trọng đối với người dân địa phương.

Mặc dù chẩn đoán trong phòng thí nghiệm đóng vai trò quan trọng trong việc quản lý bệnh đại, hầu hết các trường hợp mắc bệnh xảy ra ở nông thôn của Trung Quốc, nơi không có cơ sở y tế có điều kiện kỹ thuật để phát hiện virus. Các nhà khoa học cho rằng, chính phủ nên thành lập những trung tâm giám sát để xác định virus bệnh đại trong phòng thí nghiệm ở những khu vực có tỷ lệ mắc bệnh cao, nhằm ngăn chặn sự lây truyền của nó. Ví dụ, các nước Mỹ Latinh gần như có thể loại trừ bệnh đại bằng cách tăng cường những biện pháp chống lại virus thông qua tiêm chủng hàng loạt cho chó. Những kinh nghiệm thành công này cho thấy, có thể chống lại căn bệnh đại bằng các biện pháp kiểm soát và phòng ngừa virus.

Các chuyên gia cho biết, tình trạng lây truyền bệnh đại từ mẹ sang con hiếm gặp. Sự tiếp xúc qua niêm mạc

của em bé với các chất dịch và mô truyền nhiễm của mẹ dường như bị hạn chế. Tuy nhiên, vẫn nên có một cách tiếp cận thận trọng. Đồng thời, trẻ sinh ra từ những người mẹ bị bệnh đại cũng nên được điều trị dự phòng sau phơi nhiễm càng sớm càng tốt. Việc sinh mổ có mang lại hiệu quả phòng ngừa rõ ràng hay không vẫn chưa rõ ràng.

Bệnh đại có thể được ngăn ngừa ở phụ nữ mang thai bằng cách sử dụng PEP. Vắc-xin nuôi cấy tế bào bệnh đại an toàn và hiệu quả, có thể được tiêm cho phụ nữ mang thai và cho con bú cũng như trẻ sơ sinh. Bệnh đại được coi là một vấn đề sức khỏe cộng đồng lớn ở các quốc gia, còn phổ biến ở các nước đang phát triển. Nguy cơ phát triển bệnh đại lớn nhất rơi vào các khu vực nghèo nhất trên thế giới, đặc biệt là ở vùng nông thôn châu Phi và châu Á, những khu vực chưa chú trọng tới việc tiêm phòng cho vật nuôi.

Điều không thể tránh khỏi là trong những môi trường như vậy, một số nạn nhân bị động vật nghi mắc bệnh đại cần sẽ là phụ nữ mang thai. Một số sản phụ sẽ tiến triển thành bệnh đại nếu không sử dụng PEP kịp thời và hiệu quả. Song, khi bệnh đại xảy ra ở phụ nữ mang thai thì tính mạng của thai nhi cũng bị tổn hại. Nếu các triệu chứng bệnh đại xảy ra ở phụ nữ đang mang thai trong thời kỳ sinh nở - khi không thể làm gì để cứu người mẹ - vấn đề là liệu trẻ sơ sinh có thể được cứu hay không và bằng cách nào. Hiện, các nhà khoa học vẫn chưa có hướng dẫn cụ thể liên quan và ít dữ liệu để hướng dẫn bác sĩ lâm sàng.

SINH PHÚC

(Theo Ncbj; Science Direct)

Vắc-xin phòng dại ảnh hưởng đến sức khỏe?

■ KIM DUNG

Vắc-xin phòng bệnh dại từ tế bào chuột đã được ngưng sử dụng và thay vào đó là vắc-xin được tinh chế từ tế bào vero, không chứa tế bào thần kinh nên không ảnh hưởng đến trí nhớ và sức khỏe.

Trường hợp cần tiêm phòng dại

BS.CKI Nguyễn Lê Nga - Quản lý Y khoa vùng 1, miền Bắc, Hệ thống Tiêm chủng VNVC cho biết, tiêm phòng bệnh dại là cần thiết để bảo vệ bản thân khỏi những trường hợp phát bệnh xấu nhất. Mọi người có thể tiêm phòng dại trước phơi nhiễm để cơ thể tránh khỏi sự lây truyền của virus dại hoặc có thể tiêm phòng dại sau phơi nhiễm để ngăn ngừa sự tấn công và di chuyển lên não của virus dại.

Khi bị động vật liếm lên vùng da bị xước, vùng da bị tổn thương hay niêm mạc và động vật xuất hiện triệu chứng dại hoặc không thể theo dõi được tình trạng động vật sau khi liếm, người dân cần tiêm ngay mũi đầu tiên của vắc-xin phòng dại và theo dõi tình trạng động vật sau 10 ngày để đưa ra phác đồ tiêm hợp lý. Nếu động vật có hiện tượng ốm, có triệu chứng dại và mất tích, cần tiêm đủ liều. Nếu động vật vẫn bình thường, dừng tiêm sau ngày thứ 10. Khi bị động vật cắn, cào sâu, nhiều vết ở vị trí gần thần kinh trung ương hoặc vị trí có nhiều dây thần kinh như bộ phận sinh dục, đầu chi,... cần tiêm phòng dại càng sớm càng tốt.

Một số trường hợp khác cần tiêm phòng dại là người làm việc trong môi trường có nhiều nguy cơ bị động vật tấn công, hoặc khi tính chất công việc thường xuyên có nguy cơ tiếp xúc với virus dại như nghiên cứu viên xử lý các mẫu bệnh dại tại phòng thí nghiệm, nhân viên nghiên cứu vắc-xin dại,...

Nhiều người bày tỏ lo ngại về nguy cơ sức khỏe có thể gặp phải sau khi tiêm vắc-xin phòng dại. Tuy nhiên, thực tế, theo BS Nga, tiêm phòng dại

Trường hợp vết thương được đánh giá ở độ III (vết thương có chảy máu, có tổn thương lớp thượng bì), cần phối hợp tiêm thêm huyết thanh kháng dại. Ảnh minh họa: ITN

không có hại. Vì vắc-xin phòng dại được sản xuất và phát triển từ virus gây bệnh dại đã chết và nó hoàn toàn không có khả năng gây bệnh dại, không gây mất trí nhớ hoặc các vấn đề về thần kinh như lời đồn. Tuy nhiên, cũng giống như cơ chế hoạt động của bất kỳ loại thuốc và vắc-xin phòng bệnh nào, khi vắc-xin tiêm vào cơ thể có khả năng xảy ra các phản ứng nhẹ. Song, tình trạng này là không đáng lo. Bởi, đây là những dấu hiệu cho biết rằng, cơ thể đang phản ứng lại kích thích của vắc-xin, tạo ra kháng thể chống lại hoạt động của virus gây bệnh dại.

Sau khi tiêm phòng dại, người tiêm có thể xuất hiện một số tác dụng phụ như: Sưng đỏ và đau nhức tại chỗ tiêm trong vòng từ 24 đến 48 giờ sau

tiêm; Phản ứng phụ toàn thân với cái triệu chứng như đau đầu, choáng váng, mệt mỏi, run rẩy, ù tai, khả năng thị lực bị giảm,... Đôi khi, sau khi tiến hành tiêm phòng vắc-xin liều tăng cường, người tiêm có thể cảm thấy bị sốt cao, đau nhức xương khớp, đau các cơ, phát ban hoặc thậm chí là rối loạn dạ dày và ruột, gây ra tình trạng nôn mửa.

Người sau khi tiêm phòng dại bị sốc phản vệ chiếm tỷ lệ rất hiếm. Nhóm này thường là những người bị suy giảm hệ miễn dịch, cơ thể bị suy nhược, tình trạng sức khỏe không đảm bảo để tiêm chủng. Để giảm tối đa nguy cơ bị sốc phản vệ sau tiêm, cần bổ sung đầy đủ các dưỡng chất cho cơ thể, cải thiện tình trạng hoạt động của hệ miễn dịch. Từ đó, giúp cơ

thể có đủ sức khỏe đối đầu với sự hoạt động mạnh mẽ của vắc-xin phòng dại.

Phác đồ tiêm phòng dại

BS CKI Bạch Thị Chính - Giám đốc Y khoa, Hệ thống Tiêm chủng VNVC cho biết, nhiều trường hợp tử vong do chủ quan không tiêm vắc-xin phòng dại. Đáng chú ý, nhiều quan niệm sai lầm từ xưa như không tiêm vắc-xin dại vì lo ngại ảnh hưởng đến thần kinh, trí nhớ, sức khỏe và tự ý chữa bệnh bằng các phương pháp dân gian chưa được Bộ Y tế công nhận như tự nặn lấy nọc, đắp thuốc nam từ các thầy lang,... khi bị chó, mèo, vật nuôi cắn khiến nhiều người bệnh tử vong trong đau đớn, bất lực.

Theo bác sĩ Chính, hiện nay, vắc-xin được tinh chế từ tế bào vero, không chứa tế bào thần kinh nên không ảnh hưởng đến trí nhớ và sức khỏe. Đồng thời, vắc-xin dại thể hệ mới không có chất bảo quản thimerosal, giúp giảm các tác dụng phụ tại chỗ như đau, sưng, sốt cho người tiêm. Vắc-xin dại được chứng minh an toàn cho hầu hết các nhóm, kể cả trẻ em và phụ nữ có thai.

Theo BS.CKI Lê Thị Mỹ Châu - Khoa Nội tổng hợp, Bệnh viện Đa khoa Tâm Anh, nếu bị chó mèo cắn, phác đồ của người chưa từng tiêm vắc-xin gồm 4 mũi vào các ngày 0-3-7-28 (đối với đường tiêm trong da) hoặc 5 mũi vào các ngày 0-3-7-14-28 (đối với đường tiêm bắp). Trường hợp vết thương được đánh giá ở độ III (vết thương có chảy máu, có tổn thương lớp thượng bì), cần phối hợp tiêm thêm huyết thanh kháng dại. Trường hợp tiêm trước phơi nhiễm, phác đồ tiêm 3 mũi vắc-xin là đã có miễn dịch với bệnh. Nếu bị chó mèo cắn sau tiêm, dù vết thương nặng, mọi người chỉ cần tiêm ngừa thêm 2 mũi, không cần dùng huyết thanh kháng dại.

Các chuyên gia khẳng định, hiện nay chưa có một bài thuốc Đông y nào được nghiên cứu và công bố có thể chữa được bệnh dại. Việc thực hiện các biện pháp này không có tác dụng. Cách phòng ngừa và điều trị bệnh dại duy nhất là tiêm vắc-xin dại và huyết thanh kháng dại.

“ Theo các chuyên gia, vắc-xin dại có khả năng kích hoạt hệ thống miễn dịch của người tiêm, tạo ra các kháng thể chống lại virus dại. Những kháng thể được vắc-xin dại kích thích tạo ra có cơ chế nhận diện những “kẻ xâm lược” là virus dại và tiêu diệt chúng, giúp bảo vệ cơ thể người tiêm khỏi sự tấn công của bệnh dại. Vắc-xin dại có thể ngăn cản sự lây nhiễm của virus nếu tiêm phòng sớm, trước khi bị động vật cắn (trước phơi nhiễm). Trong trường hợp bị động vật cắn, cần tiêm phòng dại càng sớm càng tốt, tuyệt đối không nên chủ quan khi không thấy có bất kỳ triệu chứng nào.

Hành động của thành phố Akashi (Nhật Bản) đã mang lại nhiều kết quả tích cực. Dân số Akashi đã tăng liên tục trong 10 năm lên hơn 300 nghìn người. Năm 2021, số con trung bình của một phụ nữ Akashi trong độ tuổi sinh nở là 1,65, so với 1,3 trên toàn quốc.

Còn tại Nhật Bản, quốc gia từ lâu phải đối mặt với tình trạng già hóa dân số, từ năm 2019, chính phủ đã miễn phí giáo dục mầm non. Khi đó, Thủ tướng Shinzo Abe cho biết, gánh nặng tài chính của việc giáo dục và nuôi dạy trẻ sẽ được giảm bớt, trở thành nút thắt trong việc sinh con và nuôi con. Do đó, chính phủ quyết định miễn học phí cho giáo dục mầm non.

Thủ tướng Shinzo Abe từng hy vọng việc cung cấp hỗ trợ tài chính sẽ khiến các gia đình giảm gánh nặng từ việc nuôi dạy con cái và sinh thêm con. Từ đó, tỷ lệ sinh của đất nước sẽ được cải thiện. Theo luật, trẻ em từ 3 - 5 tuổi được miễn học phí. Các cơ sở chăm sóc ban ngày sẽ miễn phí cho các hộ gia đình thu nhập thấp có con từ 2 tuổi trở xuống. Trong trường hợp phụ huynh gửi con đến trường từ 5 tuổi được trợ cấp, không bao gồm các bữa ăn.

Riêng thành phố Akashi đã mở rộng các hỗ trợ theo quy định của chính phủ. Trẻ em ở thành phố Akashi được chăm sóc y tế miễn phí cho đến năm 18 tuổi và ăn trưa miễn phí ở trường đến 15 tuổi. Các gia đình có 2 con trở lên được đi học mẫu giáo miễn phí. Trẻ dưới một tuổi không phân biệt thu nhập gia đình đều được nhận tã miễn phí.

Ở Hồng Kông, Trung Quốc, tỷ lệ sinh giảm còn kèm theo tình trạng di cư và già hóa dân số khiến các trường mẫu giáo lâm vào cảnh ngộ khó khăn. Chính quyền Hồng Kông thông báo sẽ trợ cấp hơn 38 nghìn HKD/năm cho những trẻ mẫu giáo đi học nửa ngày và gần 50 nghìn HKD cho trẻ học cả ngày. Các trường chăm sóc trẻ nhỏ sẽ được trợ cấp 61 nghìn HKD cho mỗi học sinh một năm.

Ngoài ra, các trường cũng cải thiện và nâng cao cơ sở vật chất, chương trình giảng dạy để thu hút phụ huynh. Một số trường dạy ngoại ngữ như tiếng Tây Ban Nha, tiếng Pháp, tiếng Nhật hoặc tổ chức nhiều hoạt động ngoại khóa để trẻ em có trải nghiệm học tập đa dạng hơn.

PHẠM KHÁNH (TH)

37 *Số đặc biệt*
giữa tháng 7

Các trường mẫu giáo công lập tại Trung Quốc được đầu tư về cơ sở vật chất.

Ảnh: Reuters

công việc cao, muốn tìm kiếm sự chăm sóc toàn diện hơn cho con cái.

Bất chấp triển vọng trên, khảo sát của Hiệp hội Giáo dục phi chính phủ Trung Quốc cho thấy 58% trường mẫu giáo mở thêm lớp mẫu giáo đang hoạt động thua lỗ, chỉ 15% đạt được lợi nhuận. Nguyên nhân do học phí cao và chi phí tiếp thị phát sinh.

Xu hướng quản lý nhóm giáo dục mầm non tư nhân, phân tích chương trình học dành cho trẻ sơ sinh, trẻ nhỏ có những yêu cầu riêng về đội ngũ giáo viên. Do đó, các trường phải thuê thêm giáo viên hoặc đào tạo cho đội ngũ nhân viên hiện tại, làm tăng các chi phí. Bên cạnh đó, không phải phụ huynh nào cũng ủng hộ cho con đi học sớm. Nhiều người không muốn xa con quá sớm và cần nhắc nhiều yếu tố như an toàn, tiện lợi...

Bà Wang Haiying - Giám đốc Trung tâm Nghiên cứu Chính sách Mầm non tại Đại học Sư phạm Nam Kinh, cho rằng việc mở rộng dịch vụ chăm sóc trẻ em vào các trường mẫu giáo là lựa chọn khả thi nhưng không thể đóng vai trò chính trong hệ thống chăm sóc trẻ em. Chưa kể, dịch vụ này vẫn phụ thuộc vào tỷ lệ sinh trong khi tỷ lệ này có xu hướng giảm.

Trước tình trạng trên, ông Lei, giám đốc trường mẫu giáo tư nhân, dự đoán: "Trong tương lai, sẽ chỉ có 2 loại hình trường mẫu giáo là công lập và tư thục cao cấp".

Tăng cường biện pháp

Tương tự, tại Hàn Quốc, Viện Chăm sóc và Giáo dục trẻ em cảnh báo

Giáo dục mẫu giáo tại Nhật Bản là miễn phí.

Ảnh: ITN

khoảng 1/3 trung tâm giữ trẻ và trường mẫu giáo ở nước này sẽ đóng cửa vào năm 2028. Báo cáo lo ngại việc đóng cửa trường học, nhất là ở những khu vực không có nhiều học sinh, dẫn đến thiếu cơ sở hạ tầng chăm sóc trẻ em và làm trầm trọng thêm tình trạng dân số ở những khu vực này.

Do đó, Chính phủ cần hỗ trợ duy trì cơ sở hạ tầng ở mức tối thiểu cho việc chăm sóc trẻ em, nhất là ở những khu vực phải đối mặt với dòng dân di cư như nông thôn. Ngành Giáo dục có thể cung cấp hỗ trợ tài chính cho các cơ sở có nguy cơ đóng cửa và đảm bảo hoạt động bền vững cho những cơ sở thiết yếu ở các khu vực dễ bị tổn thương.

Trường mầm non “kêu cứu”

Đối mặt với tình trạng tuyển sinh thấp, các trường mẫu giáo tại nhiều nước châu Á phải vật lộn tìm cách duy trì hoạt động. Giáo viên trở thành người bán hàng thay vì chăm sóc trẻ em.

Giáo viên cũng phải bán hàng

Sau hơn 10 năm làm việc tại một trường mẫu giáo tư thục, Lin Xiao, 32 tuổi, sống tại Quảng Châu (Trung Quốc) ngập đầu trong những công việc khiến cô không thể đi dạy. Thay vì chăm sóc trẻ nhỏ, Lin được giao những nhiệm vụ không liên quan đến sự phạm như chụp ảnh cho các hoạt động của trường, công việc giấy tờ và phát tờ rơi tuyển sinh tại các khu dân cư.

Với số lượng tuyển sinh giảm 60% so với năm trước, trường mẫu giáo mà Lin làm việc có nguy cơ đóng cửa giống với một số trường lân cận. Sếp của Lin đã nói rõ, mỗi học sinh đăng ký mới có thể trả 2 tháng lương cho giáo viên. Do đó, công việc của cô không phải là trông trẻ mà là tìm cách giữ cho trường duy trì hoạt động.

Áp lực của Lin càng gia tăng khi trường mẫu giáo của cô thông báo sẽ thưởng 500 nhân dân tệ cho giáo viên có thể thu hút một học sinh mới đăng ký. Ban giám hiệu cũng yêu cầu giáo viên liên tục theo sát phụ huynh có nhiều hơn một con. Nữ giáo viên thừa nhận: “Tôi cảm thấy mình giống nhân viên bán hàng hơn là giáo viên”.

Tại thành phố Tây An, ông Lei, giám đốc một trường mẫu giáo tư thục, thừa nhận tuyển sinh là ưu tiên hàng đầu. Để đạt hiệu quả cao hơn, một số trường đã thành lập đội ngũ tuyển sinh chuyên dụng. Số khác quảng cáo các khóa học miễn phí, dịch vụ dạy kèm tận nhà...

Các giáo viên nhận định trường mẫu giáo tư thục đặc biệt dễ bị tổn thương do kỳ vọng ngày càng cao của phụ huynh về chất lượng giảng dạy và cơ sở vật chất. Với việc các trường mẫu giáo công lập chất lượng cao ngày càng phổ biến và dễ tiếp cận, phụ huynh thường bỏ qua lựa chọn trường tư.

Trên khắp Trung Quốc, các trường mẫu giáo, nhất là trường tư thục, đang vật lộn với tình trạng thiếu học sinh mới. Khó khăn ngày càng chồng chất khi Chính phủ tăng cường mở

Các trường mẫu giáo Hồng Kông, Trung Quốc dạy ngoại ngữ.

Ảnh: ITN

rộng và cải thiện các trường mẫu giáo công lập. Điều này làm tăng cạnh tranh giữa trường công và trường tư, khiến trường tư khó thu hút và giữ chân học sinh.

Dữ liệu từ Bộ Giáo dục Trung Quốc cho thấy trong 2 năm qua, khoảng 20,4 nghìn trường mẫu giáo trên toàn quốc đã đóng cửa. Nguyên nhân chủ yếu do khó khăn tài chính rồi mới đến số lượng học sinh giảm dần.

Nguyên nhân sâu xa

Thách thức trên bắt nguồn từ sự thay đổi chính sách quan trọng vào năm 2018, trước khi suy thoái nhân khẩu học trở nên rõ ràng và khi chính phủ khởi xướng sáng kiến “5080”. Theo đó, quy định đến năm 2020, 80% trẻ em trong độ tuổi mầm non từ 3 - 6 tuổi sẽ được đăng ký vào các trường mẫu giáo công lập hoặc trường mẫu giáo giá cả phải chăng. Trong đó, ít nhất 50% trẻ sẽ theo học tại các cơ sở công lập.

Đến năm 2021, bối cảnh giáo dục

Trung Quốc đã thay đổi với số lượng trường mầm non công lập tăng 150% so với một thập kỷ trước. Sau nỗ lực “5080”, hơn một nửa số học sinh mẫu giáo hiện theo học tại các cơ sở công lập.

Ông Wang Haiying - Giám đốc Trung tâm Nghiên cứu Chính sách Mầm non tại Đại học Sư phạm Nam Kinh, cho rằng việc mở rộng các trường mẫu giáo công lập trên khắp Trung Quốc nhằm thay đổi bối cảnh giáo dục là các trường lớn với lớp đông học sinh, ít giáo viên. Tuy nhiên, một số địa phương thực hiện thay đổi mà không đánh giá kỹ lưỡng về nhu cầu nhân khẩu học trong khu vực.

Qian You - giáo viên mẫu giáo công lập tại Ninh Ba, đã chứng kiến nhiều trường mẫu giáo tư thục trong khu vực đóng cửa hoặc hoạt động không hết công suất. Trong khi trường công do nhà nước quản lý hoạt động tương đối đầy đủ, các lớp hầu hết đủ học sinh.

Tuy nhiên, ngay cả ở những cơ sở công lập, áp lực thu hút học sinh vẫn

tồn tại. Gần đây, hiệu trưởng trường của Qian đã cử nhân viên đến các khu dân cư để quảng cáo về ngôi trường. Hiện nay, không có ngưỡng tuổi tối thiểu để vào mẫu giáo nên phụ huynh có thể gửi con đi học bất cứ lúc nào tại các trường mẫu giáo trong phạm vi huyện, thành phố.

Việc mở rộng địa bàn tuyển sinh là điểm mới trong chính sách về giáo dục mầm non tại Trung Quốc trong những năm gần đây. Trước đó, trẻ em chỉ có thể đăng ký vào các trường mẫu giáo gần nơi sinh sống nhằm hạn chế tuyển sinh ò ạt vào các cơ sở được sẵn đón.

Biện pháp trước mắt

Để giải quyết khủng hoảng thiếu học sinh mới, các trường mẫu giáo Trung Quốc đang triển khai mô hình lớp mẫu giáo cho trẻ em dưới 3 tuổi. Theo Hiệp hội Giáo dục phi chính phủ nước này, năm 2023, 57% trường mẫu giáo được khảo sát đã triển khai dịch vụ trên, trong đó chiếm đến 85% là các trường tư thục.

Chương trình nhằm đa dạng hóa nguồn thu nhập và tăng cường tuyển sinh, đồng thời, góp phần giải quyết tình trạng thiếu dịch vụ chăm sóc trẻ sơ sinh và trẻ nhỏ. Nhiều giáo viên nhận thấy tiềm năng thành công, đặc biệt khi nhu cầu ngày càng tăng của phụ huynh, những người chịu áp lực

Chỉ riêng năm 2023, khoảng 15 nghìn trường mẫu giáo Trung Quốc đã đóng cửa. Tác động nghiêm trọng nhất là ở các tỉnh phía Đông Bắc như Liêu Ninh, Cát Lâm, Hắc Long Giang và có nguy cơ mở rộng sang các khu vực khác. Các chuyên gia giáo dục dự đoán, sự suy giảm nhân khẩu học có thể sớm ảnh hưởng đến các trường tiểu học và THCS

điểm đó, Danehy đang là sinh viên đại học, còn em gái là học sinh cuối cấp trung học. Hiện, công ty may mặc Fair Harbor có trụ sở tại New York và chuyên về tái chế chai nhựa thành quần áo đi biển. “Theo tôi, không có thời điểm nào tốt hơn để bắt đầu kinh doanh bằng khi bạn đang học hoặc vừa mới tốt nghiệp đại học. Bạn không có trách nhiệm gì cả. Chi phí cơ hội của việc bắt đầu ngay khi còn đi học thấp hơn rất nhiều so với khi bạn ở độ tuổi 30 hoặc 40”, Jake Danehy chia sẻ.

Thay vì nộp đơn ứng tuyển vào một công ty và nhận lương như thông thường, Danehy chuyển về nhà bố mẹ để ở Larchmont, New York, làm việc dưới tầng hầm và đóng gói các đơn hàng trong gara. Danehy, hiện 30 tuổi, cho biết: “Nếu thực sự nghiêm túc với việc này, bạn phải dành toàn thời gian cho nó”. “Nếu coi sự nghiệp riêng là phương án dự phòng thì sẽ không có ai quan tâm đến công ty cả. Khởi nghiệp là thứ mà chúng ta cần dồn toàn bộ tâm huyết vào”, nhà sáng lập Fair Harbor cho biết. Vào thời điểm Caroline tốt nghiệp đại học năm 2019, quyết định làm việc toàn thời gian ở Fair Harbor là “không cần phải đắn đo”. Trong vòng hai năm, hai anh em nhà Danehy đã có mặt trên Inc. 5000, bảng xếp hạng danh giá được tổ chức thường niên từ năm 1982 do Inc. Magazine thực hiện. Kết quả nghiên cứu khách quan dựa trên tỷ lệ tăng trưởng tổng doanh thu hằng năm của doanh nghiệp trong 3 năm liên tiếp.

Theo các chuyên gia, ngay cả khi đã nhận được lời mời làm việc từ một công ty nào đó, thì quyết định đặt cược vào một ý tưởng kinh doanh vẫn có thể có ý nghĩa. Bởi, các sinh viên sau tốt nghiệp vẫn còn đủ trẻ để làm lại, nếu nỗ lực khởi nghiệp không thành công. Vào mùa Thu năm 2016, Nathan Kondamuri bắt đầu năm cuối tại Trường Đại học Stanford với lời mời làm việc từ nhà tư vấn Bain & Company. Bạn cùng lớp của Kondamuri - Sophia Edelstein đã nhận được lời đề nghị làm việc từ công ty tư vấn McKinsey & Company, cũng như được nhận vào trường y. Tuy nhiên, thay vào đó, cả Nathan và Sophia đã biến ý tưởng về kính mắt trở thành sự thực, bằng cách cùng nhau thành lập một công ty. Sau đó, công ty Pair Eyewear của họ ra đời và hiện có trụ sở tại New York.

Nhìn lại, đó có thể là một lựa chọn an toàn đối với hai người. Công ty Pair Eyewear đã gia nhập Khu vực 2024 Inc. sau khi đạt mức tăng trưởng doanh thu 1,305% trong hai năm qua và huy động được 140 triệu USD cho đến nay. Song, khi còn là sinh viên đại học, Kondamuri - hiện 29 tuổi, nói rằng, thật đáng sợ khi phải từ chối một công việc toàn thời gian. Sau khi tốt nghiệp, Nathan và Sophia đã tri hoãn lời đề nghị của các công ty trong một năm, trước khi từ chối. Vì

Những sinh viên tốt nghiệp đại học gần đây có xu hướng tìm được việc làm tốt.

EPI lưu ý rằng, khoảng cách về giới tính và tiền lương giữa các chủng tộc vẫn còn lớn, ngay cả trong số những sinh viên mới tốt nghiệp. Trung bình, phụ nữ được trả ít hơn 5,30 USD mỗi giờ so với nam giới.

Trong khi đó, công nhân da màu và gốc Tây Ban Nha được trả ít hơn từ 3,24 - 2,07 USD so với người da trắng. Để giúp thế hệ Gen Z duy trì đà phát triển, các nhà nghiên cứu nói rằng, cần giải quyết khoảng cách về lương theo chủng tộc và giới tính. Đồng thời, các nhà hoạch định chính sách phải ưu tiên việc làm đầy đủ, tăng mức lương tối thiểu liên bang, củng cố và thực thi các tiêu chuẩn lao động. Ngoài ra, cần tạo điều kiện dễ dàng hơn cho người lao động.

vậy, họ vẫn có sự hỗ trợ nếu cần. “Chúng ta chỉ cần có một bước nhảy vọt về niềm tin. Là một người sáng lập, bạn luôn phải học hỏi trong công việc, bất kể đã làm việc trong ngành này được vài năm hay chưa. Thời gian đã giúp chúng ta có thể làm được điều đó khi còn trẻ. Bởi, rõ ràng, đó là thời điểm người trẻ không có nhiều trách nhiệm trong cuộc sống”, Kondamuri, người giữ chức vụ đồng Giám đốc điều hành, cho biết.

Lấy cảm hứng và được hỗ trợ bởi công nghệ

Cuộc khảo sát cũng cho thấy, công nghệ và mạng xã hội là một trong những yếu tố quan trọng nhất thúc đẩy giới trẻ khởi nghiệp. Những người sáng lập thuộc thế hệ Millennials và Gen Z có nhiều khả năng tìm hiểu về tinh thần kinh doanh trực tuyến hoặc trên mạng xã hội nhất. Trong khi đó,

thế hệ Gen X (1965 - 1980) và Baby Boomers (1946 - 1964) có nhiều khả năng được giới thiệu về tinh thần kinh doanh thông qua một chủ doanh nghiệp mà họ quen biết.

Caroline Danehy - người lọt vào danh sách Nhà sáng lập Nữ của Inc. năm ngoái, cho biết: “Mọi người nói rằng, chúng tôi còn quá trẻ và không có đủ kinh nghiệm để bắt đầu kinh doanh. Các công nghệ như Shopify, phương tiện truyền thông xã hội, đã mang lại cho mỗi cá nhân nhiều quyền lực hơn để bắt đầu nếu muốn, thay vì thế hệ cha mẹ chúng ta - nơi việc khởi nghiệp rất khác biệt”. Cũng theo Caroline Danehy, thế giới hiện ở trong tầm tay mỗi người.

Đối với những người sáng lập trẻ tuổi, các công cụ kỹ thuật số cũng đóng vai trò quan trọng hơn nhiều trong hoạt động hằng ngày. Theo cuộc khảo sát, các doanh nhân thuộc thế hệ Millennials và Gen Z phụ thuộc nhiều hơn vào công nghệ. Trong đó, 1/3 số người được hỏi cho rằng, đây là giải pháp giúp họ điều hành hoạt động kinh doanh của mình. Đối với công ty kính mắt Pair Eyewear, mạng xã hội đã cung cấp một động cơ thúc đẩy việc thu hút và tăng trưởng khách hàng.

Nhà đồng sáng lập công ty - Kondamuri cho biết: Bạn có thể xây dựng một trang web và bắt đầu bán sản phẩm cũng như thực hiện thanh toán thông qua nền tảng như Shopify rất nhanh chóng. Sau đó, phương tiện truyền thông xã hội cho phép chúng tôi nhanh chóng tiếp cận người tiêu dùng. Điều đó cũng mang lại niềm tin cho những người trẻ. Nếu bạn thấy những nhà sáng lập trẻ khác đang thay đổi thế giới và các ngành công nghiệp khác nhau... bạn bắt đầu tin rằng: “Tại sao chúng ta không thử làm điều đó?”.

VÂN HUYỀN

(Theo Inc; Fastcompany)

Kondamuri và Sophia Edelstein - hai nhà đồng sáng lập công ty Pair Eyewear.

Công nghệ và mạng xã hội là một trong những yếu tố quan trọng nhất thúc đẩy giới trẻ khởi nghiệp.

Gen Z vừa đi học vừa khởi nghiệp

Hàng triệu sinh viên tại Mỹ sẽ tốt nghiệp đại học vào mùa Xuân tới, nhưng không phải tất cả trong số họ đều căng thẳng đi xin việc. Bởi, không ít người đã có sự nghiệp riêng.

Sự thay đổi lớn

Ngày càng có nhiều sinh viên mới tốt nghiệp bắt tay vào gây dựng sự nghiệp kinh doanh riêng. Theo một cuộc khảo sát mới của American Express, 1/5 người thuộc thế hệ Gen Z (1997 - 2012) và Millennials (1981 - 1996) cho biết, họ là sinh viên trước khi bắt đầu kinh doanh. Thay vào đó, gần 3/4 nhóm doanh nhân lớn tuổi đã làm công việc truyền thống trong khu vực công hoặc tư nhân trước khi thành lập công ty riêng. Đây là kết quả được công bố trong báo cáo thăm dò ý kiến của các chủ doanh nghiệp có 500 nhân viên trở xuống.

Morning Consult đã thực hiện cuộc

khảo sát cho American Express và thăm dò ý kiến của 1.127 người ra quyết định tài chính cho doanh nghiệp nhỏ trong khoảng thời gian từ ngày 15 - 28/3. Mặc dù, đôi khi làm việc trong một lĩnh vực có thể giúp các nhà sáng lập tự tin hơn khi khởi nghiệp, nhưng ngày càng có nhiều thế hệ trẻ không làm theo hướng đó. Bà Gina Taylor Cotter - Phó Chủ tịch điều hành kiêm Tổng Giám đốc các sản phẩm dành cho doanh nghiệp nhỏ tại American Express cho biết: "Chúng tôi chắc chắn đã nhìn thấy sự thay đổi thế hệ đó và tôi chưa từng thấy dữ liệu như vậy trước đây. Thế hệ Millennials và Gen Z đang thành lập các doanh nghiệp nhỏ ở giai đoạn sớm hơn nhiều trong cuộc đời".

Theo một báo cáo gần đây của Viện Chính sách Kinh tế (EPI), thế hệ Gen Z thực sự có thể đang làm tốt hơn các thế hệ trước. Thị trường lao động dành cho thanh niên mới tốt nghiệp đại học hiện mạnh mẽ hơn so với trước đại dịch. Tình trạng này đã diễn ra như vậy trong một thời gian khá lâu. Mặc dù chắc chắn là rất khó khăn, nhưng thế hệ Gen Z đã chứng kiến sự

phục hồi trên thị trường lao động nhanh hơn bất kỳ sự phục hồi kinh tế nào trong lịch sử gần đây. Thế hệ này cũng thấy sự tăng trưởng tiền lương mạnh mẽ hơn. Tỷ lệ thất nghiệp của thanh niên tốt nghiệp đại học, mà nhóm định nghĩa là những người lao động trong độ tuổi từ 21 - 24, đã phục hồi nhanh hơn 2,5 lần so với sau cuộc Đại suy thoái năm 2008.

Tổng cộng, 65,2% sinh viên trẻ tốt nghiệp đại học có việc làm, trong khi chỉ có 10% ra trường nhưng không có việc làm. Tỷ lệ sinh viên tốt nghiệp có việc làm đó đã cao hơn mức trước đại dịch (64,3% vào tháng 2/2020) kể từ tháng 2/2023.

Những sinh viên tốt nghiệp đại học gần đây không chỉ tìm được việc làm. Thực tế, họ tìm được việc làm tốt. Theo báo cáo, thế hệ trẻ tốt nghiệp đã trải qua mức tăng lương được điều chỉnh theo lạm phát nhanh hơn bất kỳ thế hệ nào khác trong ít nhất 30 năm qua. Nói cách khác, thế hệ Millennial đã tốt nghiệp trong thời kỳ suy thoái 2008 - 2009 vẫn chưa thể phục hồi sau tình trạng thất nghiệp. Họ cũng có thể không bao giờ thực sự hồi phục

sau những thất bại trong sự nghiệp do cuộc Đại suy thoái gây ra. Việc thiếu thu nhập đó là một đòn giáng mạnh vào thế hệ này, khiến mọi việc từ mua nhà đến những thứ như kết hôn và sinh con đều bị trì hoãn.

Tuy nhiên, đối với Gen Z, mọi thứ có vẻ thuận lợi hơn. Theo Hiệp hội các trường đại học và nhà tuyển dụng quốc gia, gần 83% nhà tuyển dụng dự đoán sẽ tăng cường tuyển nhân viên mới trong năm nay.

Đễ dàng khởi nghiệp

Ở một mức độ nào đó, việc thành lập công ty khi còn trẻ sẽ dễ dàng hơn vì mọi người có thể sẽ chịu ít trách nhiệm hơn. Khi Jake Danehy tốt nghiệp Trường Đại học Colgate vào năm 2016, anh đã từ chối lời mời làm việc từ thương hiệu thể thao nổi tiếng lúc bấy giờ là Outdoor Voices. Nam sinh này quyết định dành toàn bộ tâm huyết cho công ty khởi nghiệp may mặc của riêng mình - Fair Harbor. Anh đã thành lập công ty cùng với em gái Caroline Danehy vào năm 2014. Thời

Biến đất Mặt trăng thành vật liệu xây dựng

Các nhà khoa học đang tìm cách xử lý lớp đất và bụi trên cùng của Mặt trăng thành vật liệu có thể sử dụng được để hỗ trợ sự sống, tạo ra năng lượng và xây dựng, đồng thời dùng rác vũ trụ làm nguồn nhiên liệu khi trộn với đất bụi Mặt trăng.

Giải pháp sáng tạo

Một thách thức đáng kể trong việc phát triển cơ sở hạ tầng trên Mặt trăng là nhu cầu về vật liệu xây dựng. Việc vận chuyển vật liệu từ Trái đất rất tốn kém và không hiệu quả. Từ đó nảy sinh nhu cầu nghiên cứu sử dụng các nguyên liệu thô được tìm thấy trên bề mặt Mặt trăng. Tuy nhiên, việc xử lý các tài nguyên Mặt trăng này đòi hỏi một lượng điện năng đáng kể.

Một nhóm các nhà khoa học từ Phòng thí nghiệm Nghiên cứu Năng lượng Mới (LEER) của Đại học Waterloo (Canada) đã khám phá cách xử lý regolith (lớp đất và bụi trên cùng) của Mặt trăng thành vật liệu có thể sử dụng được để hỗ trợ sự sống, tạo ra năng lượng và xây dựng. Điều này bao gồm việc sử dụng vật liệu từ rác vũ trụ, như vệ tinh không còn hoạt động, làm nguồn nhiên liệu khi trộn với regolith Mặt trăng.

Khai thác sức mạnh

Nghiên cứu sinh tiến sĩ Connor MacRobbie tại Đại học Waterloo giải thích, regolith Mặt trăng chứa rất nhiều bụi kim loại có chứa oxy. Do đó, con người có thể sử dụng nó mà không cần oxy trong khí quyển để tạo ra năng lượng nhiệt thông qua chất nhiệt nhôm (thermite). Nó đặc biệt hữu ích trong không gian nơi không có sẵn oxy.

LEER đã tiến hành các thí nghiệm

với regolith Mặt trăng mô phỏng do NASA tổng hợp và cung cấp. Nhiều thành phần nhiên liệu, chất oxy hóa và kích thước hạt khác nhau được thử để kiểm soát tốc độ giải phóng năng lượng của chất nhiệt nhôm trong không gian nhằm mục đích sưởi ấm hoặc sản xuất.

Tiến sĩ John Wen - Giám đốc LEER cho biết, các kết quả chứng minh khả năng tồn tại của regolith Mặt trăng trong việc thúc đẩy sự phát triển của Mặt trăng, cho phép con người khám phá và sinh sống trên bề mặt hành tinh này. Nhóm hiện tập trung vào việc cải thiện việc khai thác kim loại và các vật liệu hữu ích khác từ lớp regolith và thiết kế các quy trình tự động để hỗ trợ việc sử dụng tài nguyên tại chỗ và phát triển kinh tế tuần hoàn trong không gian.

Điều “không tưởng” thành hiện thực

Một mối đe dọa đáng kể khác đối với tương lai của nhân loại trong không gian là rác vũ trụ với hàng triệu mảnh vụn chuyển động nhanh giữa

quỹ đạo Trái đất và Mặt trăng. Cơ quan Vũ trụ châu Âu (ESA) so sánh một vụ va chạm với một mảnh vụn không gian có kích thước 1 cm đang di chuyển với tốc độ 10 km/s với một chiếc ô tô nhỏ bị rơi với tốc độ 40 km/h.

Nhóm nghiên cứu LEER đang giải quyết vấn đề này bằng cách tái chế vật liệu từ vệ tinh không còn hoạt động thành nguồn nhiên liệu để phát triển không gian. Theo Tiến sĩ MacRobbie, các vệ tinh này có giá trị tiềm năng rất lớn. Chúng được tạo thành từ nhiều vật liệu hữu ích, gồm nhôm. Khi được thêm vào regolith Mặt trăng, có thể tạo ra phản ứng nhiệt điện và tạo ra nhiệt.

Sử dụng chất nhiệt nhôm để tái sử dụng các mảnh vụn không gian cũng cung cấp vật liệu để duy trì và phát triển các hệ thống vệ tinh Mặt trời trong không gian, đảm bảo năng lượng cho việc khám phá không gian tiếp theo. “Nghiên cứu của chúng tôi đang biến khoa học viễn tưởng thành hiện thực. Mục tiêu của chúng tôi là giúp xây dựng cơ sở hạ tầng và công nghệ cho phép con người định cư bền vững trên Mặt trăng và hơn thế nữa”, Tiến sĩ MacRobbie cho biết.

Như vậy, LEER thể hiện một bước tiến quan trọng trong việc biến Mặt trăng trở thành trung tâm bền vững cho đời sống con người và ngành công nghiệp. Thông qua việc sử dụng sáng tạo các nguồn tài nguyên Mặt trăng và tái chế rác thải không gian, các nhà khoa học mở đường cho tương lai của nhân loại trong không gian và họ còn làm việc không mệt mỏi để phát triển các công nghệ cần thiết nhằm biến Mặt trăng thành ngôi nhà hữu ích cho con người.

tái chế rác thải không gian, họ đang mở đường cho tương lai của nhân loại trong không gian.

Nhiều công dụng khác của regolith

Ngoài nghiên cứu hiện tại, regolith trên Mặt trăng còn mang đến một số khả năng thú vị để thúc đẩy hoạt động khám phá không gian. Ví dụ, sử dụng regolith trong công nghệ in 3D có thể cách mạng hóa việc xây dựng trên Mặt trăng. Theo đó, regolith được làm nguyên liệu thô cho máy in 3D, các phi hành gia có thể chế tạo cấu trúc và bộ phận phức tạp tại chỗ, giảm đáng kể sự phụ thuộc vào tài nguyên do Trái đất cung cấp.

Hơn nữa, regolith còn có thể đóng một vai trò quan trọng trong các sứ mệnh sao Hỏa trong tương lai. Kỹ thuật được phát triển để xử lý regolith trên Mặt trăng có thể được điều chỉnh cho ứng dụng tương tự trên sao Hỏa, hỗ trợ xây dựng cơ sở hạ tầng và hỗ trợ sự sống trên Hành tinh Đỏ.

Regolith trên Mặt trăng cũng có thể đóng góp cho nghiên cứu khoa học, cung cấp những hiểu biết sâu sắc về lịch sử của Mặt trăng và Hệ Mặt trời rộng hơn. Thành phần độc đáo của nó có thể tiết lộ manh mối về sự hình thành và tiến hóa của Hệ Mặt trời thời kỳ đầu.

Cuối cùng, việc tận dụng tài nguyên Mặt trăng có thể thúc đẩy hợp tác quốc tế trong khám phá không gian, đoàn kết các quốc gia và cơ quan không gian trong các sứ mệnh chung nhằm khai thác và sử dụng vật liệu ngoài Trái đất một cách hiệu quả.

HÀI YẾN (Theo Earth)

Đưa con người vào vũ trụ bằng thang máy không gian

Liệu đến năm 2050, đi lên không gian bằng thang máy có thành hiện thực?

Các nhà khoa học Nhật Bản đang tiến hành kế hoạch đầy tham vọng nhằm đưa con người lên vũ trụ bằng cách xây dựng một thang máy khổng lồ. Dự kiến đến năm 2050, các phi hành gia đến Trạm vũ trụ quốc tế chỉ trong vòng hai tiếng rưỡi.

Ý tưởng táo bạo

Một trong những công ty xây dựng hàng đầu của Nhật Bản, Obayashi Corporation gần đây tuyên bố bắt đầu thử nghiệm ống nano carbon, về mặt lý thuyết, có thể giúp xây dựng một thang máy khổng lồ vươn ra ngoài không gian.

"Thang máy không gian" này sẽ đẩy con người ra khỏi bầu khí quyển Trái đất với tốc độ kỷ lục. Dựa trên ước tính của một số nhà khoa học, ý tưởng này có thể giảm thời gian du hành tới sao Hỏa - từ 6 - 8 tháng, xuống chỉ còn 40 ngày. Nhưng liệu dự án đầy tham vọng như vậy có thực sự thành hiện thực? Tập đoàn Obayashi cho rằng "Có".

Thang máy không gian này sẽ trông như thế nào? Theo hình ảnh ý tưởng và kế hoạch do công ty Obayashi vạch ra, nó trông giống như một cái ống khổng lồ, nối Trái đất với một vệ tinh địa tĩnh bên ngoài bầu khí quyển của hành tinh. Ống nano carbon này có chiều dài gần 96 nghìn km, sử dụng thang máy

có bánh xe được gọi là "người leo núi" (climber) để vận chuyển vật liệu cũng như con người.

Tập đoàn Obayashi cho biết, việc xây dựng thang máy không gian sẽ được thực hiện bằng cách vận chuyển vật liệu qua tên lửa ở nhiều giai đoạn trong suốt quá trình chế tạo tàu vũ trụ ở Quỹ đạo Trái đất tầm thấp (LEO). Sau đó, tàu vũ trụ sẽ sử dụng động cơ điện để di chuyển lên khi bay vòng quanh Trái đất cho đến khi chạm tới Quỹ đạo Trái đất địa tĩnh (GEO), lúc đó nó sẽ bắt đầu quay quanh quỹ đạo với tốc độ tương tự như tốc độ quay của Trái đất.

Ở khoảng cách khoảng 35 nghìn km từ Trái đất, tàu vũ trụ sẽ bắt đầu triển khai ống nano carbon với một bộ dây gắn vào đầu của nó, rồi một lần nữa di chuyển xa hơn khỏi Trái đất. 8 tháng sau, Obayashi Corporation ước tính, ống nano carbon sẽ chạm tới bề mặt Trái đất và tàu vũ trụ sẽ đạt đến độ cao cuối cùng là 96 nghìn km, nơi nó đóng vai trò là đối trọng cho ống. Từ đó, một climber sẽ leo lên ống, gia cố nó bằng dây cáp trước khi nối với đối trọng ở trên cùng.

Tập đoàn Obayashi ước tính sau khi được gia cố khoảng 500 lần, chiếc ống này sẽ có thể đỡ được một thang máy có bánh xe nặng 100 tấn, được dùng để vận chuyển vật liệu để hoàn thành trạm GEO. Ở bên dưới, các nhà khoa học có kế hoạch xây dựng Cảng Trái đất, một cửa ngõ vào không gian với hai phần, một trên đất liền ở xích đạo và một trên biển. Mỗi phần này sẽ được kết nối bằng một đường hầm dưới biển. Từ Cảng

Trái đất, những climber sẽ leo lên ống nano carbon với tốc độ khoảng 150 km một giờ, đạt đến độ cao của Trạm vũ trụ quốc tế trong khoảng hai tiếng rưỡi. Về mặt lý thuyết, toàn bộ quá trình sẽ được cung cấp năng lượng bằng năng lượng mặt trời, với trạm GEO đóng vai trò là một tấm pin mặt trời khổng lồ.

Mỗi lần phóng, tập đoàn cho biết, có thể sẽ tốn vài nghìn USD, so với số tiền hiện tại để đưa tàu lên vũ trụ, thì chi phí này khá rẻ.

Liệu có khả thi?

Yoji Ishikawa - thành viên bộ phận sáng tạo công nghệ tương lai của Obayashi, cho biết, mặc dù việc xây dựng thang máy khó có thể bắt đầu vào năm 2025 như ước tính ban đầu vào năm 2012, nhưng Tập đoàn Obayashi vẫn "tham gia vào nghiên

cứu và phát triển", hy vọng sẽ hoàn thành vào năm 2050.

Tất nhiên, không phải ai cũng có chung sự lạc quan như Tập đoàn Obayashi khi nói đến dự án này. Nhà khoa học Christian Johnson, người đã có một báo cáo về thang máy vũ trụ vào năm 2023, cho biết đây là một ý tưởng kỳ quặc nhưng chắc chắn sẽ có một số lợi ích. Thứ nhất, sẽ không có nguy cơ tên lửa phát nổ và tốc độ vận chuyển vật liệu sẽ gây ra ít rung động hơn, điều này sẽ tốt cho các thiết bị nhạy cảm. Việc vận chuyển vật liệu cũng sẽ có chi phí thấp hơn đáng kể so với hầu hết mọi hệ thống dựa trên tên lửa.

Mặc dù vậy, cũng có một số trở ngại, chẳng hạn trên Trái đất không có đủ thép để tạo nên một công trình khổng lồ như vậy, đặc biệt nếu nó đủ chắc chắn để chịu được lực căng. Đây có thể là lý do tại sao Tập đoàn Obayashi đang nghiên cứu ống nano carbon, về cơ bản là các lớp than chì cuộn lại. Các ống nano carbon chắc chắn rất bền, nhưng với đường kính chỉ một phần tỷ mét, chúng cực kỳ nhỏ, trong khi dây buộc cho thang máy không gian sẽ cần phải dài 35 nghìn km, một con số khổng lồ. Ngoài ra còn có một loạt vấn đề khác, bao gồm các mối đe dọa có thể xảy ra đối với con người, đối với thang máy, các sự kiện liên quan đến thời tiết có thể làm hỏng thang máy và số tiền khổng lồ để xây dựng - ước tính khoảng 100 tỷ USD.

LÊ DU (Theo Allthatsinteresting)

Mặc dù ý tưởng về thang máy vũ trụ đã thu hút trí tưởng tượng, nhưng vẫn còn một chặng đường dài trước khi nó trở thành hiện thực. Dự án của Tập đoàn Obayashi là một bước tiến táo bạo vào tương lai của du hành vũ trụ, nhưng thành công của nó sẽ phụ thuộc vào việc giải quyết nhiều vấn đề kỹ thuật và tài chính.

Thời tiết nóng lên khiến băng ở Bắc Cực tan nhanh.
Ảnh: Earth

Phát hiện virus chống lại sự nóng lên toàn cầu

Mỗi mùa Xuân, khi trời ấm lên, băng ở Bắc Cực bắt đầu tan, tảo ở đây nở hoa rất nhiều và hấp thụ ánh nắng Mặt trời, đẩy nhanh quá trình tan băng và góp phần làm nóng lên toàn cầu. Tuy nhiên, nhà nghiên cứu sau tiến sĩ Laura Perini và đồng sự tại Khoa Khoa học Môi trường tại Đại học Aarhus (Đan Mạch) đã có một phát hiện mang tính đột phá với một loại virus khổng lồ.

Điểm độc đáo của virus khổng lồ

Trong kịch bản ảm đạm về sự nóng lên toàn cầu, một tia hy vọng xuất hiện khi các nhà nghiên cứu phát hiện ra đồng minh bất ngờ: Những con virus khổng lồ. Chúng ẩn mình trong vùng băng giá rộng lớn, nơi tảo sinh sôi nảy nở. Không giống như các loài virus siêu nhỏ khác, những loại virus này có kích thước khổng, có thể so sánh với vi khuẩn và có khả năng đóng vai trò là cơ quan điều chỉnh tự nhiên cho sự phát triển của tảo.

Những virus khổng lồ trên được xác định lần đầu năm 1981 và thách thức những đặc điểm điển hình của họ hàng chúng. Với kích thước khoảng 2,5 micromet, chúng không chỉ lớn hơn virus khác về mặt vật lý mà bộ gen của chúng cũng rất mở rộng, chứa hàng triệu thông tin di truyền. Điều đó cho phép chúng đạt được mức độ tự chủ vốn không phổ biến ở các loại virus khác, giúp chúng sao chép và phiên mã DNA mà không cần đến bộ máy tế bào của vật chủ.

Những khả năng như vậy khiến virus khổng lồ trở thành đối tượng nghiên cứu hấp dẫn và có khả năng đóng vai trò quan trọng trong việc cân bằng sinh thái. Phát hiện về virus khổng lồ tại dải băng

Greenland đánh dấu một bước tiến quan trọng đầu tiên. Nhà nghiên cứu Perini lưu ý: “Chúng tôi đã phân tích các mẫu từ nhiều dạng băng khác nhau và tìm thấy những virus khổng lồ đang hoạt động ở những khu vực có vi tảo sắc tố thống trị”.

Tiết lộ này làm sáng tỏ một hệ sinh thái sôi động, dù rất nhỏ, phát triển mạnh trong điều kiện trước đây được cho là căn cỗi. Hệ sinh thái này gồm vi khuẩn, nấm và sinh vật nguyên sinh – tất cả đều tập trung xung quanh tảo. Trong đó, các loại virus khổng lồ có lẽ đóng vai trò then chốt trong việc kiểm soát sự nở hoa của tảo.

Sự hiện diện của mARN

Bất chấp việc sở hữu kích thước được coi là khổng lồ, những virus này vẫn tránh được sự quan sát bằng mắt thường của con người và thậm chí cả kính hiển vi thông thường. “Khám phá của chúng tôi được thực hiện bằng cách phân tích DNA từ các mẫu được thu thập” - bà Perini cho biết và cung cấp thêm thông tin, họ đã sàng lọc các bộ dữ liệu lớn để tìm ra các dấu hiệu cho thấy các loại virus khổng lồ.

mARN (viết tắt của “messenger RNA” - RNA thông điệp), một loại

RNA có chức năng quan trọng trong quá trình tổng hợp protein trong tế bào. mARN bị phân hủy nhanh chóng trừ khi được các sinh vật sống tích cực sản xuất. Sự hiện diện của mARN trong khu vực, càng khẳng định thêm hoạt động của các loại virus khổng lồ trên băng.

Mặc dù tiềm năng của những loại virus khổng lồ này trong việc kiểm soát tảo và giảm thiểu băng tan do hiện tượng nóng lên toàn cầu đầy hứa hẹn nhưng vẫn còn nhiều điều chưa biết. “Vật chủ và cơ chế chính xác của chúng vẫn chưa rõ ràng. Một số có thể nhắm mục tiêu trực tiếp vào sinh vật nguyên sinh, số khác nhắm trực tiếp vào tảo” - bà Perini lưu ý. Nghiên cứu của bà nhằm mục đích tìm hiểu sâu hơn về những tương tác này, với nhiều phát hiện dự kiến sẽ được công bố vào cuối năm 2024.

Xác nhận vai trò của virus khổng lồ

Nghiên cứu về những loại virus khổng lồ này không chỉ giúp chúng ta mở rộng hiểu biết về sinh học của virus mà còn mở ra những con đường mới trong khoa học môi trường. Bằng cách khám phá sâu

“Virus khổng lồ hứa hẹn sẽ xuất hiện trong nhiều lĩnh vực khác nhau, từ khoa học môi trường đến nghiên cứu y học, cung cấp các công cụ và quan điểm mới để giải quyết các thách thức toàn cầu.”

hơn những sinh vật này, các nhà khoa học như Perini hy vọng sẽ mở ra các giải pháp tự nhiên cho một số thách thức do biến đổi khí hậu đặt ra. Khi Bắc Cực tiếp tục phát triển dưới áp lực của hiện tượng nóng lên toàn cầu, vai trò của những loại virus này có thể trở nên quan trọng hơn bao giờ hết.

Nghiên cứu còn thể hiện một bước quan trọng trong việc tìm hiểu sự tương tác phức tạp của sự sống ở một trong những môi trường khắc nghiệt nhất Trái đất.

Ngoài việc điều hòa tảo trên băng Greenland, các virus khổng lồ còn đóng một số vai trò quan trọng khác. Bộ gen lớn cho phép chúng thực hiện các chức năng phức tạp, thường độc lập với tế bào chủ, điều này khiến chúng khác biệt với các loại virus thông thường. Trong môi trường biển, chúng có thể kiểm soát quần thể tảo nở hoa có hại, bảo vệ sinh vật biển và nghề cá. Virus khổng lồ này cũng ảnh hưởng đến sự đa dạng của vi sinh vật và các chu kỳ dinh dưỡng, vốn rất quan trọng đối với sức khỏe hệ sinh thái.

Trong nghiên cứu y sinh, cấu trúc di truyền độc đáo của virus khổng lồ cung cấp những hiểu biết sâu sắc về sự tiến hóa của virus và nguồn gốc của sự sống. Nghiên cứu các virus khổng lồ có thể tiết lộ những khía cạnh mới về điều hòa gen và sao chép virus, có khả năng dẫn đến những đột phá trong các liệu pháp chống virus. Ngoài ra, những virus này có thể hỗ trợ trong công nghệ sinh học, chẳng hạn như chỉnh sửa gen, nhờ bộ gen lớn và linh hoạt của chúng.

CÁM BÌNH (Theo Earth)

Đưa con người vào vũ trụ bằng thang máy không gian

Liệu đến năm 2050, đi lên không gian bằng thang máy có thành hiện thực?

Các nhà khoa học Nhật Bản đang tiến hành kế hoạch đầy tham vọng nhằm đưa con người lên vũ trụ bằng cách xây dựng một thang máy khổng lồ. Dự kiến đến năm 2050, các phi hành gia đến Trạm vũ trụ quốc tế chỉ trong vòng hai tiếng rưỡi.

Ý tưởng táo bạo

Một trong những công ty xây dựng hàng đầu của Nhật Bản, Obayashi Corporation gần đây tuyên bố bắt đầu thử nghiệm ống nano carbon, về mặt lý thuyết, có thể giúp xây dựng một thang máy khổng lồ vươn ra ngoài không gian.

"Thang máy không gian" này sẽ đẩy con người ra khỏi bầu khí quyển Trái đất với tốc độ kỷ lục. Dựa trên ước tính của một số nhà khoa học, ý tưởng này có thể giảm thời gian du hành tới sao Hỏa - từ 6 - 8 tháng, xuống chỉ còn 40 ngày. Nhưng liệu dự án đầy tham vọng như vậy có thực sự thành hiện thực? Tập đoàn Obayashi cho rằng "Có".

Thang máy không gian này sẽ trông như thế nào? Theo hình ảnh ý tưởng và kế hoạch do công ty Obayashi vạch ra, nó trông giống như một cái ống khổng lồ, nối Trái đất với một vệ tinh địa tĩnh bên ngoài bầu khí quyển của hành tinh. Ống nano carbon này có chiều dài gần 96 nghìn km, sử dụng thang máy

có bánh xe được gọi là "người leo núi" (climber) để vận chuyển vật liệu cũng như con người.

Tập đoàn Obayashi cho biết, việc xây dựng thang máy không gian sẽ được thực hiện bằng cách vận chuyển vật liệu qua tên lửa ở nhiều giai đoạn trong suốt quá trình chế tạo tàu vũ trụ ở Quỹ đạo Trái đất tầm thấp (LEO). Sau đó, tàu vũ trụ sẽ sử dụng động cơ điện để di chuyển lên khi bay vòng quanh Trái đất cho đến khi chạm tới Quỹ đạo Trái đất địa tĩnh (GEO), lúc đó nó sẽ bắt đầu quay quanh quỹ đạo với tốc độ tương tự như tốc độ quay của Trái đất.

Ở khoảng cách khoảng 35 nghìn km từ Trái đất, tàu vũ trụ sẽ bắt đầu triển khai ống nano carbon với một bộ dây gắn vào đầu của nó, rồi một lần nữa di chuyển xa hơn khỏi Trái đất. 8 tháng sau, Obayashi Corporation ước tính, ống nano carbon sẽ chạm tới bề mặt Trái đất và tàu vũ trụ sẽ đạt đến độ cao cuối cùng là 96 nghìn km, nơi nó đóng vai trò là đối trọng cho ống. Từ đó, một climber sẽ leo lên ống, gia cố nó bằng dây cáp trước khi nối với đối trọng ở trên cùng.

Tập đoàn Obayashi ước tính sau khi được gia cố khoảng 500 lần, chiếc ống này sẽ có thể đỡ được một thang máy có bánh xe nặng 100 tấn, được dùng để vận chuyển vật liệu để hoàn thành trạm GEO. Ở bên dưới, các nhà khoa học có kế hoạch xây dựng Cảng Trái đất, một cửa ngõ vào không gian với hai phần, một trên đất liền ở xích đạo và một trên biển. Mỗi phần này sẽ được kết nối bằng một đường hầm dưới biển. Từ Cảng

Trái đất, những climber sẽ leo lên ống nano carbon với tốc độ khoảng 150 km một giờ, đạt đến độ cao của Trạm vũ trụ quốc tế trong khoảng hai tiếng rưỡi. Về mặt lý thuyết, toàn bộ quá trình sẽ được cung cấp năng lượng bằng năng lượng mặt trời, với trạm GEO đóng vai trò là một tấm pin mặt trời khổng lồ.

Mỗi lần phóng, tập đoàn cho biết, có thể sẽ tốn vài nghìn USD, so với số tiền hiện tại để đưa tàu lên vũ trụ, thì chi phí này khá rẻ.

Liệu có khả thi?

Yoji Ishikawa - thành viên bộ phận sáng tạo công nghệ tương lai của Obayashi, cho biết, mặc dù việc xây dựng thang máy khó có thể bắt đầu vào năm 2025 như ước tính ban đầu vào năm 2012, nhưng Tập đoàn Obayashi vẫn "tham gia vào nghiên

cứu và phát triển", hy vọng sẽ hoàn thành vào năm 2050.

Tất nhiên, không phải ai cũng có chung sự lạc quan như Tập đoàn Obayashi khi nói đến dự án này. Nhà khoa học Christian Johnson, người đã có một báo cáo về thang máy vũ trụ vào năm 2023, cho biết đây là một ý tưởng kỳ quặc nhưng chắc chắn sẽ có một số lợi ích. Thứ nhất, sẽ không có nguy cơ tên lửa phát nổ và tốc độ vận chuyển vật liệu sẽ gây ra ít rung động hơn, điều này sẽ tốt cho các thiết bị nhạy cảm. Việc vận chuyển vật liệu cũng sẽ có chi phí thấp hơn đáng kể so với hầu hết mọi hệ thống dựa trên tên lửa.

Mặc dù vậy, cũng có một số trở ngại, chẳng hạn trên Trái đất không có đủ thép để tạo nên một công trình khổng lồ như vậy, đặc biệt nếu nó đủ chắc chắn để chịu được lực căng. Đây có thể là lý do tại sao Tập đoàn Obayashi đang nghiên cứu ống nano carbon, về cơ bản là các lớp than chì cuộn lại. Các ống nano carbon chắc chắn rất bền, nhưng với đường kính chỉ một phần tỷ mét, chúng cực kỳ nhỏ, trong khi dây buộc cho thang máy không gian sẽ cần phải dài 35 nghìn km, một con số khổng lồ. Ngoài ra còn có một loạt vấn đề khác, bao gồm các mối đe dọa có thể xảy ra đối với con người, đối với thang máy, các sự kiện liên quan đến thời tiết có thể làm hỏng thang máy và số tiền khổng lồ để xây dựng - ước tính khoảng 100 tỷ USD.

LÊ DU (Theo Allthatsinteresting)

Mặc dù ý tưởng về thang máy vũ trụ đã thu hút trí tưởng tượng, nhưng vẫn còn một chặng đường dài trước khi nó trở thành hiện thực. Dự án của Tập đoàn Obayashi là một bước tiến táo bạo vào tương lai của du hành vũ trụ, nhưng thành công của nó sẽ phụ thuộc vào việc giải quyết nhiều vấn đề kỹ thuật và tài chính.